

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE TEORİSİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKTİSADİ VE MALİ ETKİLERİYLE TÜRKİYE'DE ENFLASYON MUHASEBESİ

Hazırlayan: DİLEK YALÇIN

Danışman: Prof. Dr. NACİ B. MUTER

MANİSA

2006

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**İktisadi ve Mali Etkileriyle Türkiye’de Enflasyon Muhasebesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08/05/2006

Dilek YALÇIN

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 02/12/2005 tarih ve 20/02 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz Maliye Anabilim Dalı, Maliye Teorisi yüksek lisans programı öğrencisi Dilek YALÇIN'ın "İktisadi ve Mali Etkileriyle Türkiye'de Enflasyon Muhasebesi" konulu tezi incelenmiş ve aday 08/05/2006 tarihinde saat 10.30 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 70 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna

OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına

OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine

ile karar verilmiştir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN

Prof. Dr. Naci Birol MUTER
(Danışman)

ÜYE

Doç. Dr. Ramazan GÖKBUNAR

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AKTAŞ

Evet

Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada enflasyon muhasebesi uygulaması ve Türkiye Ekonomisi'ne genel etkileri incelenmiş, geçen bir yıllık enflasyon muhasebesi uygulamalarının ülkemiz ekonomisine işletmeler ve kamu gelirleri düzeyinde etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kısaca enflasyon tanımlanmış, enflasyonun türleri incelenmiş, enflasyonun işletmeler ve mali tablolar üzerindeki olumsuz etkileri ve makro ekonomik olarak ekonominin genelinde yarattığı olumsuzluklar anlatılmıştır. Türk vergi mevzuatında enflasyonun olumsuzluklarını gidermek için oluşturulan uygulamalar da bu bölümde yer almaktadır.

İkinci bölümde enflasyon muhasebesi yöntemleri, ülkemizde ve dünyada enflasyon muhasebesi uygulamaları anlatılmaktadır. Son bölümde ise geçen bir yıllık enflasyon muhasebesi uygulamalarının ülkemiz ekonomisine kamu maliyesi ve işletmeler düzeyinde ki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın oluşmasında ki çok değerli katkıları nedeniyle, bilimsel kişiliğini hep örnek aldığım, tez danışmanım sayın hocam Prof. Dr. Naci B. MUTER'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmanın her aşamasında kendi tezine gösterdiği özeni ve heyecanı göstererek fikirleriyle bana yol gösteren, kendisinden çok şeyler öğrendiğim canım kardeşim Caner YALÇIN'a, manevi desteği olmadan bu tezin de olmayacağı annem Gülminnet YALÇIN'a, yoğun tempoları içinde tüm boş zamanlarını ayırarak çalışmamın bilgisayara aktarılması, düzeltmelerin yapılması konusunda yardımcı olan arkadaşlarım Mustafa, Nazlı, Sevtap ve Gürkan'a, sabır ve anlayışları için tüm Vestel Beyaz Eşya çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

TABLO LİSTESİ.....	iv
KISALTMA LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON KAVRAMI VE ENFLASYONUN İŞLETMELERİN MALİ YAPISI ÜZERİNE ETKİLERİ

1- Enflasyon Kavramı ve Enflasyon Türleri.....	4
1.1- Enflasyon Kavramı.....	4
1.2- Talep Enflasyonu.....	5
1.3- Maliyet Enflasyonu.....	6
1.4- Fiyat Enflasyonu.....	6
2 - Enflasyonun Makro Ekonomik Etkileri.....	6
3- Enflasyonun Mikro Ekonomik (İşletmeler Üzerine) Etkileri.....	13
4- Enflasyonun Muhasebenin Temel Kavramlarına Etkisi.....	18
4.1- Parayla Ölçülme Kavramı.....	18
4.2- Maliyet Esası Kavramı.....	19
4.3- Sosyal Sorumluluk Kavramı.....	19
4.4- Süreklilik Kavramı.....	19
4.5- Tutarlılık Kavramı.....	20
4.6- Tam Açıklama Kavramı.....	20
4.7- İhtiyatlılık Kavramı.....	20
5- Enflasyonun Mali Tablolara Etkisi.....	21

5.1-Enflasyonun Bilanço'ya Etkisi.....	25
5.2-Enflasyonun Gelir Tablosuna Etkileri.....	37
6 - Türk Vergi Mevzuatından Enflasyonla İlgili Oluşturulan Uygulamalar.....	38
6.1- Azalan Bakiyeler Usulü İle Amortisman Hesaplanması.....	41
6.2- Sabit Kıymetleri Yenileme Fonu.....	44
6.3- İştirak Hisseleri ve Gayri menkullerin Satışından Doğan Kazançlara İlişkin İstisna..	46
6.4- Üretim veya Turizm Tesisleri ve Bu Tesislere İlişkin Gayri menkullerin Sermaye Şirketlerine Ayni Sermaye Olarak Konulmasından Doğan Kazançlara İlişkin İstisna.....	48
6.5- Ar-Ge Harcamalarında Vergi Ertelemesi.....	48
6.6- Maliyet Bedeli Artırımı.....	49
6.7- Yatırım İndiriminde Endeksleme.....	52
6.8- Son Giren İlk Çıkar (LIFO) Stok Değerleme Yöntemi.....	53
6.9- Alacak ve Borç Senetleri Reeskontu.....	54
6.10- Finansman Gider Kısıtlaması.....	57
6.11- Öngörülen Yatırım İndirimi Uygulaması.....	57
6.12- Yeniden Değerleme.....	58

İKİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON MUHASEBESİ YÖNTEMLERİ

1-Enflasyon Muhasebesi Kavramı.....	63
2- Enflasyon Muhasebesi Yöntemleri.....	66
2.1- Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi Yöntemi (Düzeltilmiş Tarihi Maliyet Yöntemi).....	69
2.2 - Cari Değer Muhasebesi Yöntemi.....	77
2.3 - Karma Yöntem.....	82
3 - Ülkemizde Enflasyon Muhasebesi İle İlgili Düzenlemeler.....	83
3.1 - Enflasyon Düzeltmesi Uygulanmasının Zorunlu Olduğu Dönemler.....	84
3.2 - Enflasyon Düzeltmesi Uygulamasının Kapsamı.....	86
3.3 - Enflasyon Düzeltmesi Zorunluluğu.....	87
3.4 - Enflasyon Düzeltmesinde Kullanılacak Endeks Ve Düzeltme Katsayıları.....	88
3.5 - Düzeltme İşleminde Esas Alınacak Tutar.....	90
3.6 - Düzeltme İşleminde Esas Alınacak Tarih.....	91

3.7 - Düzeltme İşleminde Uygulanacak Esaslar.....	93
3.8- Örnek Uygulma.....	97
4- Enflasyon Muhasebesinin Dünyada Uygulanışı.....	107
4.1 - Amerika Birleşik Devletleri.....	107
4.2 – İngiltere.....	108
4.3 – Fransa.....	109
4.4 – Almanya.....	110
4.5 – Hollanda.....	110
4.6 - Diğer Ülkeler.....	111
4.7- Latin Amerika Ülkeleri.....	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYON MUHASEBESİ UYGULAMASININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE GENEL ETKİLERİ

1- İŞLETMELER DÜZEYİNDEKİ ETKİLERİ.....	114
1.1- Yabancı Kaynakla Finanse Edilen İşletmelerin Vergi Yükünün Artması.....	115
1.2 - Faaliyet Göstermeyen İşletmelerin Vergi Kapsamına Alınması.....	118
1.3 - Parasal Olamayan Aktif Varlık Yatırımlarının Hızında Azalma.....	118
1.4 - Parasal Varlık Yatırımlarına Ve Yabancı Para Cinsinden Yatırımlarda Ve Döviz Fiyatlarında Artış	118
2- ENFLASYON MUHASEBESİNİN KAMU MALİYESİNE ETKİSİ.....	118
2.1- Anti-Enflasyonist Politikalar Üzerinde Etkileri.....	119
2.2- Vergi Gelirleri ve Vergi Matrahları Üzerinde Etkileri.....	119
SONUÇ.....	128
KAYNAKLAR.....	132

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	Muhasebe Verileri Üzerine Enflasyonun Etkisi	25
Tablo 2	Enflasyonun Parasal Olmayan Ve Parasal Kalemlere Etkileri	26
Tablo 3	Yabancı Para Mevcudu Ve Dövizle Bağlı Alacaklar Üzerine Enflasyonun Etkisi	27
Tablo 4	Parasal Olmayan Kıymetler	27
Tablo 5	Parasal Kıymetler	30
Tablo 6	Parasal Kıymetler (Pasif)	33
Tablo 7	Parasal Olmayan Kıymetler (Pasif)	35
Tablo 8	Yabancı Para Cinsinden Ödenecek Borçlar Üzerinde Enflasyonun Etkisi ..	37
Tablo 9	Vergi Kanunlarımızda Enflasyon İle İlgili Kısmi Düzeltme Yöntemleri	39
Tablo 10	Enflasyon Muhasebesi Yöntemleri	68
Tablo 11	Türkiye'deki Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları	85
Tablo 12	Enflasyon Düzeltmesi Uygulamasının Kapsamı	87
Tablo 13	Düzeltmeye Esas Tarihler	92
Tablo 14	Gelir, Kurumlar Ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı	127

KISALTMA LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AMSK	: Almanya Muhasebe Standartları Kurulu
AR-GE	: Araştırma-Geliştirme
ASR	: Accounting Series Release
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
CDM	: Cari Değer Muhasebesi
CMB	: Capital Market Board
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
ED	: Exposure Draft
FASB	: Financial Accounting Standards Board, Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
FGS	: Fiyatlar Genel Seviyesi
FIFO	: İlk Giren İlk Çıkar
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
IAS	: International Accounting Standards
ICPAI	: Institute of Certified Public Accountants in Israel
IFRS	: International Financial Reporting Standards
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
LIFO	: Son Giren İlk Çıkar
MDV	: Maddi Duran Varlıklar
SEC	: Security Exchange Commission, Amerikan Sermaye Kurulu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TASB	: Turkish Accounting Standards Board
TAV	: Taşıt Alım Vergisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEFE	: Toptan Eşya Fiyatları Endeksi
TL	: Türk Lirası
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUDESK	: Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu

TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜFE	: Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜRMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YTL	: Yeni Türk Lirası

ÖZET

En yakın tanımıyla enflasyon fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen artış olarak tanımlanmaktadır. Bu artış ekonomik birimler üzerinde pek çok etki yaratmaktadır. Ülkemizde 1970’li yıllardan beri süregelen yüksek enflasyon Türk Ekonomisinin en önemli sorunlarından biridir. Enflasyon birey, toplum veya kurumları farklı şekilde etkilemektedir.

Enflasyon özellikle işletmelerin faaliyetlerinin sonucunu gösteren mali tabloların güvenilirliğini zedelemekte, fiktif karlar üzerinden vergilemeye neden olmakta mali tabloların homojenliğini bozmaktadır. Enflasyon nedeniyle mali tablolar düzenleme amaçları olan işletmelerin faaliyet sonuçları hakkında doğru ve güvenilir bilgi kaynağı olma özelliklerini kaybetmektedirler.

Bu nedenle ülkemiz gibi yüksek enflasyona sahip ülkelerde ulusal para birimi bazından düzenlenen mali tabloların işlevlerini yerine getirebilmeleri için enflasyonun etkilerinden arındırılması gerekir. Bu amaçla 30.12.2003 tarihinde kabul edilen 5024 sayılı enflasyon düzeltmesi yasası 01.01.2004 tarihinden itibaren ülkemizde uygulamaya konmuştur.

Geçtiğimiz yıl uygulamalarından yararlanılarak ortaya konulan sonuçlar göstermiştir ki; enflasyon özellikle stoklar, amortismanına tabi varlıklar, sermaye ve kar/zarar kalemleri gibi parasal olmayan kalemleri önemli ölçüde tahrife uğratmaktadır.

Enflasyon muhasebesinin amacı paranın satın alma gücünün değiştiği gerçeğinden hareketle homojenliğini ve anlamını yitiren mali tabloları cari para değerleriyle ifade ederek gerçek işletme sonuçlarını bulmak ve parasal değerleri elde bulundurmaktan dolayı işletmenin uğradığı kazanç ve kaybı ortaya koymaktadır.

ABSTRACT

Closest definition for inflation can be the increase in the general price level. This increase has many effects on economical units. High inflation, Turkey used to have since the 1970s, is one of the major problems of the Turkish Economy. Inflation affects individuals, society and associations in different ways.

Inflation especially is damaging the companies' financial statements which are showing the results of the companies' activities, causing taxation on fictitious profits spoiling the homogeneity of the financial statements. Because of inflation, financial statements lack the property of giving proper information on companies' activity results.

For this reason, in countries like ours, the inflation effects on the financial statements must be removed in order to have proper statements. In order to serve this purpose, the inflation correction law which was accepted in 30.12.2003 was started to be used from 01.01.2004 in our country.

Using the previous year's results it can easily be seen that inflation has insidious effect on financial statements, especially on nonmonetary items such as inventories, depreciable fixed assets, capital and profit/loss accounts.

The purpose of the inflation accounting is to arrange financial statements which became nonhomogeneous and meaningless because of the change in the purchasing power of the money; and find the company's activity results and to reveal the loss or gain the company has because of having monetary terms in hand.

GİRİŞ

Muhasebe ekonomik ve mali işlemleri para türünden sistemli bir şekilde toplayan, kaydeden, sınıflayan, özetleyen ve vardığı sonuçları işletme ilgililerine mali tablolar aracılığı ile sunarak yorum yapmalarına ve karar vermelerine olanak sağlayan sistemdir. ¹ Mali tablolardan yararlanan yatırımcılar, firma ortakları, yöneticiler, müşteriler, bankalar veya devlet işletmenin mali yapısı ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi sahibi olurlar. Yöneticiler ileriye dönük karar almada gerekli bilgiyi mali tablolardan sağlar, yatırımcılar yatırıma devam etme kararı almada yine mali tablolardan yararlanırlar. Kredi kuruluşları işletmelere kredi sağlamada yine mali tablolardan yararlanarak kredinin geri dönme olasılığı konusunda bilgi edineceklerdir. Yine aynı şekilde devlet işletmenin vergi ve diğer yükümlülükleri ile ilgili denetimlerde mali tabloları kullanacaktır. Bu nedenlerle mali tabloların doğru ve güvenilir olması gerçek durumu yansıtması pek çok kesim için önem taşımaktadır.

Ülkemizde uzun yıllardan beri süregelen enflasyon nedeniyle yaşanan sorunlar makro ekonomik dengeleri bozduğu gibi işletmeleri de etkilemektedir. İşletmeler varlıklarını sürdürebilmek için doğru kararları almak stratejiler belirlemek zorundadırlar. Bu kararların belirleyicisi olan mali tablolar enflasyon nedeni ile amaçlarını gerçekleştirmez hale gelmektedir.

Enflasyon, ülkedeki para, istihdam, yatırım değerlerini belirsizleştirir. Bu belirsiz ortamda üretimin verimliliği, üretilen malın gerçek değerinin yüksek mi yoksa düşük mü olduğu, fiyatların ya da maliyetlerin algılanışı belirginliğini yitirir. Öyle ki en objektif göstergeler olan muhasebe kayıtları, bilânçolar bile gerçek durumu gösteremez hale gelir.

Yüksek enflasyon, yatırım malları maliyetlerini oldukça yukarı çekmesi nedeniyle girişimci, işadamı ve üreticinin yeni iş alanları yaratmasını engeller.

¹ N., AKDOĞAN, N., TENKER, Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Gazi Kitabevi, 2001, Ankara, sf. 687.

Enflasyon ortamında bu bir risktir. Bu nedenle yatırımcı da parasını riski olmayan alanlara kaydırır. Enflasyon nedeniyle paraya olan yüksek talep "paranın fiyatı" olan faiz oranlarını yükseltir. Girişimci parasını yüksek faiz veren aracı kurumlara devreder çünkü bu risksiz bir getiri olanağıdır. Ayrıca rant dediğimiz arsa, bina, döviz gibi alanlara da yatırımlarını aktararak risksiz kazanç yolunu seçmek zorunda kalır. Bu da reel yatırımların durması, istihdamın azalması ve ülke ekonomisinin küçülmesi sonucunu doğurur.

Makro ekonomik etkilerinin yanı sıra işletmeler üzerinde enflasyonun yarattığı etkiye bakacak olursak yüksek enflasyon dönemlerinde işletmeler ilk madde malzeme giderlerinin fiyat artışlarından dolayı gereğinden fazla stok yapma eğilimindedir. Ayrıca parasal varlıkların sürekli değer kaybetmesi nedeniyle işletmeler likit varlıklarını azaltarak değer kaybına uğratmayacak varlıklara yatırım yapmak eğiliminde olacaklardır.

Enflasyon dönemlerinde artan finansman ihtiyacı nedeniyle işletmeler elde tutulan likit değerlerdeki reel kayıplardan korunmak için borçlanma yoluna gideceklerdir. Tüm işletmeler aynı yönde hareket edeceğinden kredi bulma olanakları azalacak, kredi faizleri yükselecek, vadeler kısılacak ve bu da işletmelerin finansal risklerini arttıracaktır.

Kaynak yetersizliği ve yüksek faiz oranları işletmelerin borçlanma maliyetlerini arttırmakta, üretimde güçlükler yaşanmakta bunun sonucunda işten çıkarmalara kadar gidebilecek üretim kısılması olabilmektedir.

Ayrıca yüksek enflasyon dönemlerinde işletmelerin karı gerçek karın yanı sıra fiktif karları da içerdiğinden ödenmesi gereken vergi yüksek olabilmektedir. Doğru kararların alınabilmesi ancak doğru verilerle olacağından enflasyon dönemlerinde mali tablo ve muhasebe bilgilerinin gerçek durumu yansıtması çok önemli olmaktadır.

Enflasyon muhasebesi işletmelerin enflasyon nedeniyle yaşadığı bu olumsuzlukları en aza indirmeye yarayan bir muhasebe yöntemidir. Genel fiyat düzeyi muhasebesi, cari değer muhasebesi ve her iki yöntemin birlikte kullanıldığı karma yöntem olarak üç değişik yöntemle uygulanmaktadır. 01.01.2004 tarihinde uygulanmasına başlanan 5024 sayılı yasa ile ülkemizde bu yöntemlerden genel fiyat düzeyi muhasebesine göre düzeltme işlemleri yapılacaktır. Bu yasa ile mali tabloların enflasyonun olumsuz etkilerinden arındırılarak bu tabloları kullanan tüm kesimler için doğru bir bilgi kaynağı olması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada enflasyon muhasebesi uygulaması ve Türkiye Ekonomisi'ne genel etkileri incelenmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kısaca enflasyon tanımlanmıştır. Enflasyonun işletmeler ve mali tablolar üzerindeki etkisi ve enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkilerini gidermeye yönelik ülkemizde uygulamada olan kısmi yöntemler incelenmiştir. İkinci bölümde enflasyon muhasebesi yöntemleri ve Dünyada enflasyon muhasebesi uygulamaları anlatılmaktadır. Son bölümde ise geçen bir yıllık enflasyon muhasebesi uygulamalarının ülkemiz ekonomisine işletmeler düzeyinde ve kamu gelirleri üzerinde etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON KAVRAMI VE ENFLASYONUN İŞLETMELERİN MALİ YAPISI ÜZERİNE ETKİLERİ

1- Enflasyon Kavramı ve Enflasyon Türleri

1.1- Enflasyon Kavramı

Enflasyonu çok basit bir anlatımla genel fiyat düzeyinin sürekli olarak artması olarak tanımlayabiliriz. Diğer bir ifade ile enflasyon ülkenin parasının cari satın alma gücündeki düşüş ve genel fiyat endeksinin sürekli artmasıdır. Fiyatlar genel seviyesinde yaşanan her artış enflasyon değildir. Enflasyondan söz edebilmek için bu artışın uzun süren bir artış olması gereklidir. Buna bağlı olarak üretimde herhangi bir artış yoksa ancak piyasadaki para miktarı artıyorsa, ülkenin milli parasına karşı bir güvensizlik oluşmuşsa, milli para dış piyasada değer kaybediyorsa enflasyondan söz edilebilir. Yoksa ekonomideki mevsimlik ya da arıza fiyat artışları enflasyon demek değildir.

Şu gibi durumlarda enflasyon söz konusudur;²

- Fiyat artışının, diğer ülkelerden daha fazla olduğu durumlarda,
- Bu artışın genellikle mal ve hizmetlerle ilgili olduğu durumlarda,
- Artışın sınırsız şekilde sürecek gibi görüldüğü durumlarda,
- Bu fiyat artışının, bazı ekonomik ve sosyal sapmalar yarattığı, yani üretimin geliştirilmesinin gerekli alanlara değil de spekülasyonun daha rantabl olduğu alanlara yatırım yapıldığı ve gelirlerini kolaylıkla arttırma kapasitesi olmayan kesimlerin çok zorlandıkları durumlarda.

² KARAKAYALI, H., Makro Ekonomi, Emek Matbaası, Manisa, 2002 , sf .336.

Enflasyonun nedenleri çeşitli olabilir. Bu nedenler; ülkelerin ekonomik yapısına, enflasyonun çeşidine, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre ülkeden ülkeye değişebilir. Yani, aşağıda sıralanacak tüm nedenler bir ülkede görülmeyebilir; ³

- Tüketici gelirlerindeki artışın talebi artırması.
- Cari fiyatlarda toplam talebin toplam arzdan fazla olması.
- Olumsuz iklim şartlarının yaşandığı dönemlerde tarımsal ürün arzının azalması ve yüksek taban fiyatı uygulaması.
- İşçi ücretleri ve hammadde fiyatlarındaki artışlar, yüksek faiz hadleri ve devalüasyon gibi ürün maliyetlerini doğrudan yükselten nedenler.
- İthal malların fiyatlarındaki yükselme.
- Kamu kuruluşlarının etkin çalışmaması nedeniyle maliyetlerin artması.
- Tasarrufların yatırımlardan az olması.
- Tedavüldeki paranın hızla artması, devlet harcamalarının, devlet gelirlerinden fazla olması, bol ve ucuz kredi verilmesi.

Nedenlerine yönelik olarak farklı görüşler olmasına rağmen enflasyon 3 ana grupta özetlenebilir; Talep enflasyonu, Maliyet enflasyonu, Fiyat enflasyonu.

1.2- Talep Enflasyonu

Talep enflasyonu toplam harcamaların artması karşısında fiyatlar genel düzeyinin yükselmesidir. Artan harcamalar kısa dönemde üretim artışı ile karşılanamazsa talep enflasyonu oluşur. Ekonomide fiyatlar arz ve talepteki değişimler arasındaki ilişkiye bağlı olarak oluşur. Eğer toplam talep ekonomideki toplam arzdan daha fazla ise arz ve talep arasındaki dengesizlik nedeniyle malın veya hizmetin fiyatı artacaktır. Piyasa dengesi artık daha yüksek bir fiyattan oluşacaktır. Bu artışın sürekli olması durumunda talep kaynaklı enflasyondan söz edilebilir.

³ KARAKAYALI, H., a.g.e , sf .337-338.

Eğer kamu harcamaları devletin patrimuan veya vergi gelirleriyle değil de açık bütçelerle finanse ediliyorsa, banka kredileriyle finanse edilen özel yatırım harcamaları artıyorsa, toplam yatırımlar toplam arzı aşıyorsa, dış ödemeler bilânçosu fazlalıkları varsa talep enflasyonunu hız kazanmaktadır.

1.3- Maliyet Enflasyonu

Maliyet enflasyonu ise mal ve hizmetlerin maliyetlerinin artmasıyla mal fiyatlarının da buna bağlı artmasıyla oluşur. Mal ve hizmetin maliyetini belirleyen işgücü, sermaye girişim, teknoloji, doğal kaynaklar yani üretim faktörleridir. Üretim faktörlerinin fiyat artışı bunların verimliliğindeki artıştan fazla ise maliyet enflasyonundan söz edilebilir. Üretim faktörleri fiyatlarının artış nedeni dolaylı vergiler veya faiz oranlarındaki artış gibi nedenlerle olabilir.

1.4- Fiyat Enflasyonu

Fiyat enflasyonu bazı sosyal amaçlarla devletin veya tekel oluşturabilen özel sektörün fiyatlara müdahale etmesiyle ortaya çıkar. Enflasyon hükümetin iktisadi ve sosyal politikası ile yakından ilgilidir. Ayrıca bazı durumlarda destekleme alımları gibi devlet müdahalesi yoluyla da bazı ürünlerin fiyatları artmaktadır.

Tanım düzeyinde enflasyonu bu şekilde ayırmak kolay olsa da gerçek hayatta tüm enflasyon türleri iç içe geçmiş olabilmektedir.

Enflasyonun ekonomik ve sosyal hayata etkilerini makro ekonomik etkileri ve ekonomik birimler üzerine etkileri olarak inceleyebiliriz.

2 - Enflasyonun Makro Ekonomik Etkileri

Makro iktisadi olarak gelir dağılımını bozması, ödemeler bilânçosu açıklarını teşvik etmesi, sermaye birikimine ve iktisadi büyümeye engel olması, enflasyonun makro anlamda yarattığı olumsuz sonuçlardan bazılarıdır.

Sosyal Devlet kavramının kabul görürlüğünün artmasıyla ilişkili olarak büyük boyutlarda artan kamu harcamalarının finansmanında olağan yöntemler olan vergiler ve devletin patrimonial gelirleri ile sağlanan gelirler yetersiz olmakta ve bu durum bütçe veya kamu kesimi açığı olarak ekonomiye yansımaktadır.

Devletin harcamalarını finanse etmesinde bir yol, Merkez Bankası'ndan borçlanmasıdır. Merkez Bankası devlete verdiği bu borç karşılığında para yaratmaktadır. Buna göre kamu harcamaları Merkez Bankası kaynakları ile finanse edildiği zaman ülkedeki para miktarı artmaktadır. Böylece devlet tıpkı vergileri yükselterek elde ettiği gelir gibi enflasyondan gelir elde etmektedir. Ellerinde para tutanlar da bu vergiyi ödeyenler olmaktadır. Çünkü para miktarının artırılması ile yaratılan enflasyon, bu kişilerin ellerinde bulunan paranın değerini enflasyon oranına eşit bir oranda düşürmektedir. Dolayısıyla bu durum devletten gelir transferi anlamına gelmekte ve bu nedenle de enflasyon vergisi olarak adlandırılmaktadır. Genellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen enflasyon vergisi devletin geleneksel gelir kaynaklarının harcamaları karşılamakta yetersiz kalması durumunda kullanılan bir yöntemdir.

Kamu kesimi açıklarının finansmanında emisyon, borçlanma, ek vergilerin konulması ya da mevcut vergilerin oranlarının yükseltilerek vergi hâsılatının artırılması gibi yöntemlerden yararlanılmaktadır. Günümüzde gelişmekte olan birçok ülke kamu açıklarının finansmanında sıkça emisyonla başvurmuşlardır. Ancak, kamu açıklarının Merkez Bankası kanalıyla para basılarak finanse edilmesi, yani; mali açığın parasallaştırılması veya monetizasyonu, para arzını artırarak enflasyona neden olmaktadır. Ancak reel para talebindeki artışa bağlı olarak parasal taban genişlerse enflasyonist baskı yaratılmadan da devlet gelir elde edebilir. Başka bir deyişle, eğer para arzındaki artış, reel büyüme sonucu halkın reel para talebinde görülecek artıştan büyük değilse, hükümet enflasyonist baskı yaratmaksızın, para

basamak suretiyle reel gelir elde edebilir. Literatürde buna senyoraaj (seigniorage) geliri denilmektedir.⁴

Enflasyonun makro düzeyde ekonomiye etkilerini şöyle özetleyebiliriz.

- Gelir dağılımını ücretliler aleyhine olumsuz etkilemekte, sabit gelirlilerin gelirlerinin satın alma gücünü azaltırken küçük bir grubun refahı artmaktadır. Gelir dağılımındaki bu dengesizlik sosyal ve siyasal sorunların artmasına neden olmaktadır.
- Tasarruf hacmi daralmakta, tüketim ise artmaktadır. Milli paradan kaçış başlamakta, spekülatif amaçlı yatırımlar artmaktadır.
- Ekonomik kaynakların sektörler arasındaki dağılımı olumsuz etkilenmektedir. Örneğin; sanayi, inşaat sektörü vb. alanlara yapılan yatırımlar önem kazanmaktadır.
- Enflasyon ile birlikte dış ticaret açıkları ithalatın artması durumunda büyümektedir. Bu durum devalüasyon ile sonuçlanmakta, elinde döviz bulunanlar kazançlı çıkmaktadır.
- Kaynakların rasyonel dağılımının sağlanamaması nedeniyle üretimin yeterince arttırılmaması, istihdam seviyesini düşürmektedir. Yanlış ve çarpık kentleşme politikası ile birleşen enflasyon, işsizlik sorununu büyük boyutlara ulaştırmakta ve sonuçta milli gelir düzeyinin düşmesine neden olmaktadır.

Vergiler açısından bakacak olursak enflasyon ülkenin vergi yapısı, vergi matrahı, vergi gelirleri üzerinde ciddi etkilere sahiptir. Aslında tam tersi bir durumda söz konusudur ülkedeki vergi sistemi de enflasyon üzerinde çeşitli etkilere sahiptir.⁵

⁴ ALTUĞ, N. “Enflasyonun Vergilendirme Aracı Olarak Kullanılması”, ISO Dergisi, Sayı:341 (Ağustos, 1994)., sf.48-52.

Enflasyonun vergi üzerine etkilerini ise şöyle özetleyebiliriz:⁶

- İşletmelerin öz kaynakla finanse ettiği faaliyetlerinden doğan kazançlar enflasyon unsurunu da içermekte, bu unsurun vergiye tabi kazançtan düşülmemesi halinde, işletmelerin öz kaynakları kurumlar vergisine tabi tutulmaktadır.
- İşletmelerin yabancı kaynak giderlerinin tam indirimine izin verildiği durumda yabancı kaynaklarla ilgili finansman giderleri vergiye tabi kazançları aşındırmaktadır.
- Verginin elde edildiği yılda değil de takip eden yılda ödenmesi söz konusu olduğunda vergi gelirleri aşınmaktadır.
- Maktu istisnalar aşınmakta dolayısıyla vergiye tabi kazançlar daha ağır vergilendirilmektedir.
- Vergi tarifesi aşınmakta gelirin daha ağır vergilendirilmesine neden olmaktadır.

Enflasyonun bilânço ve gelir tablosu üzerindeki etkileri nedeniyle bu tablolardan yararlanılarak tespit edilen matrahlar da gerçeği yansıtmamaktadır. Bu nedenle vergi ödeme de adaletsizlikler olmaktadır.

Enflasyon ülkedeki gelir vergisi/ tüketim vergisi oranını arttırır. Artan oranlı vergi sistemini etkiler. Matrahları şişirerek fazla vergi alınmasına neden olur. Enflasyonist ortamda muafiyetlerin ve istisnaların değeri azalmakta, buna karşılık vergi mükellefleri bir üst gelir diliminden vergi ödemektedirler. Vergi yükündeki bu

⁵ NOWONTY, Ewald, "Inflation and Taxation : Reviewing the Macroeconomic Issues", Journal of Economic Literature, Vol.18, No.3, 1980, sf.1025-1027.

⁶ ÖZYER M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., Vergisel Açından Enflasyon Düzeltmesi, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2004, sf. 16.

artış vergi gelirlerinde erezyona yol açmaktadır. 1. Dünya Savaşından sonraki dönemde bu yaşanmıştır.⁷

Yüksek enflasyonun matrah üzerine etkisi her zaman aynı yönde olmayabilir. Bilânçonun aktif pasif yapısına göre hem azaltıcı hem artırıcı yönde olabilir. Şöyle ki, öz kaynakla çalışan ve bu kaynaklarını aktifinde parasal kalemlerde tutan işletmelerin vergi matrahı fiktif kâr nedeniyle gerçeğinden yüksek olmaktadır.

Tam tersi durumda daha çok yabancı kaynakla çalışan ve aktif yapısı parasal olmayan kalemlerde yoğun olarak tutulan işletmelerdeki vergi matrahı enflasyondan arındırılmış mali tabloların matrahından daha düşük çıkar. Daha az vergi ödemiş olurlar.

Yani mükellefler enflasyon nedeniyle olması gerekenden daha az veya daha çok vergi ödeyebilmektedirler. Bu durum anayasamızın 73. maddesinde yer alan ödeme gücü prensibine⁸ aykırıdır. Vergi adaleti zedelenmektedir. Adaletin sağlanabilmesi için enflasyondan arındırılmış tabloların matrah tespitinde kullanılması gereklidir.

Yine öz kaynakları ile çalışan işletmeler fiktif kârları üzerinden vergilendirildikleri için “Enflasyon vergisi” ödemektedirler. Örneğin;

X Anonim Şirketi kuruluş sermayesi olan 1000 YTL ile 1 Ocak'ta emtia satın almış ve 31 Aralık'ta 2000 YTL'ye satmıştır. İlgili yılda enflasyon oranı %100'dür.

⁷ NOWONTY, a.g.m., sf.1027.

⁸ Anayasa 73.madde: “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler, kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflik, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.”

Enflasyon oranı dikkate alınmadığında şirket ticaretini yaptığı emtianın satışından 1000 YTL kâr etmiştir. Bu tutar üzerinden vergi ödemesi gereken işletmenin enflasyon oranı dikkate alındığında kârı sıfırdır. Yani X firması öz sermayesi üzerinden bir nevi servet vergisi ödemiş olmaktadır.

Doğal olarak servetleri vergilendirilen mükellefler azalan sermayelerini korumak, vergi olarak ödememek için vergi kaçırma yollarına başvurabilmektedirler.

Öz kaynakla çalışan şirketlerin, yabancı kaynakla çalışan şirketlere göre çok daha fazla vergi ödemeleri şirketlerin ihtiyacı olan finansmanı krediler yoluyla sağlamalarını teşvik etmektedir. Enflasyonist ortamda şirketlerin finansman ihtiyaçlarını sermaye yapılarını güçlendirmek yerine borçlanarak karşılaması ve borçlanma giderlerinin de vergiden düşülmesi sonucunda matrahlarında önemli ölçüde aşınmalar olmaktadır. Bu durum da en az vergi kaçırmak kadar vergi gelirlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Fiyat üzerinden hesaplanan KDV (Katma Değer Vergisi), TAV (Taşıt Alım Vergisi) gibi vergilerin fiyat artışlarına paralel olarak artması tüketici açısından esas olan vergi dahil fiyatın daha da artmasına neden olarak talebi olumsuz etkilemek suretiyle mükellefler açısından kâr marjı azalışlarına neden olmaktadır.

Enflasyon aynı zamanda, Gelir Vergisi'nde yer alan önemli bir özellik olan şahsiliği önemli ölçüde olumsuz etkilemektedir. Kişinin ödeme gücüne göre vergilenmesinde yararlanılan unsurlardan biri olan maktu indirimler zamanla oluşan fiyat artışlarıyla reel etkilerini yitirmektedirler. Yine ödeme gücüne göre vergilemeye ulaşmakta kullanılan unsurlardan biri olan artan oranlı tarifeler enflasyonist ortamda vergi yükünün düşük ve orta gelirli aleyhine bozulmasına neden olmaktadır. Şöyle ki; gerçekte olmayan, parasal gelir artışları artan oranlı tarife nedeniyle, daha yüksek oranda vergi artışına sebep olmaktadır. Yine enflasyonist bir ortamda parasal ve reel gelirleri artan çok yüksek gelir grubundakiler için ise tarife daha yatay hale gelmekte

ve vergi yükündeki oransal artış daha az olmaktadır. Bu durum ise vergilemede ödeme gücü ilkesine ve genel olarak gelir vergisinin olumlu etkisi olan şahsiliğine olumsuz etki yapmaktadır.⁹

Enflasyonist ortamlarda, vergi kanunlarında yer alan bir takım istisna ve muafiyetler de erozyona uğramakta ve enflasyona göre ayarlanma zorunluluğu doğurmaktadır. Örneğin Gelir Vergisi Kanunumuzda yer alan esnaf muafılığı, küçük çiftçi muafılığı, göçmen ve mülteci muafılığına ilişkin parasal hadler zamanla enflasyona karşı erozyona uğramakta ve her yıl ayarlanma zorunluluğu doğmaktadır. Yine maktu olarak belirlenen bir takım istisnalar da örneğin mesken olarak kiraya verilen gayrimenkulden elde edilen Gayrimenkul Sermaye İradı'nda ki istisna gibi zamanla enflasyonla erozyona uğramakta ve her yıl ayarlama zorunluluğu doğmaktadır. Her yıl yapılan bu parasal had ayarlamaları reel olarak bazen mükellefler aleyhine, bazen de mükellefler lehine olmaktadır

Enflasyonist dönemlerde vergi kanunlarında yer alan ve vergilendirme dönemleri itibariyle sonraki dönemlere taşabilen bir takım teşvik unsurları da reel etkilerini takip eden yıllarda önemli ölçüde kaybetmektedirler. Örneğin cari yılda kazancın yetersizliği nedeniyle indirilemeyen ve sonraki yıllara devreden yatırım indirimi (bu olumsuz etkiyi azaltmak için endeksleme uygulaması getirilmiştir ancak teşvik belgesiz yatırımlar için aynı olumsuz etki devam etmektedir), takip eden yıllarda mahsup edilecek olan geçmiş yıl zararları, devredilen kurumların zararları ve takip eden vergilendirme dönemlerine sarkan kazanç istisnaları zamanla artan parasal büyüklükler karşısında sabit kalmaları nedeniyle reel etkilerini yitirmektedirler.

⁹ ÖNER, E., "Vergi - Enflasyon İlişkisi ve Enflasyon Vergisi ", Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1994, Cilt: 10, Sayı: 3 - 4, sf.87 – 101.

3- Enflasyonun Mikro Ekonomik (İşletmeler Üzerine) Etkileri

Ekonomide yaşanan enflasyonun bu olumsuz etkileri firmalar üzerinde de kendini gösterir. Enflasyonun işletmeler üzerindeki etkileri işletmelerin hem faaliyetleri hem de faaliyet sonuçları üzerinde oluşur. Enflasyonun türü, şiddeti, işletmenin ürettiği mal ve hizmetin talep elastikiyeti, gibi unsurlar işletme üzerinde enflasyonun oluşturacağı etkilerin yönünü belirler.¹⁰

Enflasyonun olduğu ortamda bir belirsizlik söz konusudur. Bu belirsizlik nedeniyle geleceğe yönelik plan yapamayan işletmeler açısından risk artacak, işletmeler belirsizlik nedeniyle dengeli büyümeyi sağlamakta güçlüklerle karşılaşacaklardır. Enflasyonist ortamda işletmenin elde etmiş olduğu kârlar veya oluşan zararlar fiktif nitelik gösterebilir, bu da elde edilen kâr veya zararın gerçeği yansıtmaması demektir. Bir işletmenin büyüme amacını gerçekleştirebilmesi doğru yatırım kararlarıyla olur. Enflasyon ortamındaki belirsizlik ve risk işletmelerin sağlıklı yatırım kararı almalarını ve buna bağlı olarak büyümelerini engelleyecektir. İşletmelerin yatırım düzeyi düşecek, uzun dönemli plan yapması zorlaşacaktır.¹¹

Enflasyonun finansman politikaları üzerine etkilerine bakacak olursak, enflasyon dönemlerinde işletme sermayesine olan ihtiyaçları artan işletmeler ödemelerini zamanında yapmak, faaliyetlerini sürdürmek için nakde daha fazla ihtiyaç duyarlar, bu durum likidite sıkıntısı yaratır.

¹⁰ BACH, G.L., "The Economic Effects of Inflation", Proceeding of the Academy of Political Science, Vol.31., no.4, 1975, sf.22.

¹¹ PAPS, Ivy, "Inflation Accounting and The measurement of Firm Performance", Oxford Economic Papers, New Series, Vol.34, no.1, 1982, sf. 136.

Enflasyon dönemlerinde elde edilen fiktif kârlar hem oto finansman kanallarının düzgün çalışmasını engelleyecek, hem de bu fiktif kârlar üzerinden ödenen vergiler, işletme sermayesinin erimesine yol açacaktır.

İşletmeler için aktif kaynaklarını nasıl finanse ettikleri de enflasyonist dönemde önemlidir. Eğer işletmenin aktif değerleri kısa vadeli yabancı kaynaklarla finanse edilmişse kaynak maliyetinin artması sermayedeki erozyonu artıracaktır.

Üretim politikaları açısından da enflasyon önemlidir. İşletmeler için optimumu sağlayacak üretim miktarının bilinmesi önemlidir. Enflasyonist ortamda fiyatlar hızla arttığından eriyen stokların yerine yenisi daha yüksek maliyetlerle konmaktadır. Bu durum işletmeleri ikame maliyetlere göre işlem yapmaya yönleltecektir. Maliyet ve kârın sağlıklı tespit edilememesi üretimi daha riskli hale getirecektir. Riskten kaçınmak isteyen işletmeler üretimlerini azaltacaklardır. Arz daralması zaten enflasyondan en çok zarar gören tüketicilerin taleplerini kısmasıyla birleşince, ekonominin genelinde bir durgunluk başlayacaktır.

Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artışlar ücret politikalarının belirlenmesinde de etkilidir. Bu artışlar ücretli kesimin alım gücünü azaltmaktadır. Sosyal barışı bozan bir etkiye sahip olan enflasyon nedeniyle ülke genelinde grev ve lokavtlar yaygınlaşabilir. Bunlar da üretimin aksamasına, verimin düşmesine neden olacaktır.¹²

Enflasyon işletmelerin satış politikalarını da etkileyecektir. Tarihi maliyetlere göre fiyatlandırma yapılması durumunda işletmeler zarar görebilecektir. Enflasyon döneminde fiyatlandırma yaparken girdilerin ikame maliyetleri de bu nedenle göz önüne alınmalıdır. Enflasyonun zararlarında kurtulmak isteyen işletmeler talep esnekliğinin yüksek olduğu dönemde zor durumda kalabileceklerdir. Ayrıca enflasyonla mücadele programı uygulayan hükümet kamu işletmeleri aracılığı ile

¹² BACH, a.g.m., sf. 25.

fiyatları kontrol etmek isterken fiyatları düşürebilir ve bu da aynı sektörde rekabet eden firmalar için rekabet gücünü bozacak bir etki yaratarak zarara yol açmaktadır.¹³

Enflasyonun kâr dağıtım üzerine de etkileri söz konusudur. Enflasyonist dönemde işletme kârının gerçek faaliyet kârını göstermeyeceğini belirtmiştik. İşletmede görünen kâr fiktif kârdır, oysa kâr dağıtımını gerçek faaliyet kârı üzerine eklenen bu fiktif kâr üzerinden yapılacaktır. Bu da öz kaynakların dağıtımında kullanılması demektir. Fiktif nitelikteki kâr üçüncü kişilerin işletme hakkında yanlış izlenimlerde bulunmalarına yol açacaktır.

Türk Ticaret Kanununda yer alan "ticari kâr" dönemde elde edilen tüm gelir ve iratlardan aynı döneme ait tüm giderlerin çıkarılması sonucu bulunan kârdır. Muhasebe disiplini ticari kâr kavramının karşılığı "dönem kârı" veya "vergiden önceki net kârdır".

Vergi mevzuatında yer alan mali kâr kavramı ise dönem kârına kanunen kabul edilmeyen bazı giderlerin eklenmesi ve vergi mevzuatında kabul edilmeyen bazı kaydi gelirlerin dönem kârından çıkarılması sonucu hesaplanan kârdır. Mali kârından iştirak kazancı, yatırım indirimi ve geçen dönemin mali zararları gibi bazı kalemlerin çıkarılması sonucu elde edilen kâr tutarına "vergi matrahı" denmektedir. Ancak enflasyon ortamında tüm bu tanımlar anlamlarını yitirmektedir.

Enflasyon ortamında dönem kârı nominal bir ifadeden başka bir şey değildir ve iki bileşeni vardır.¹⁴

$$\text{Dönem kârı} = \text{Nominal kâr} = \text{gerçek kâr} + \text{fiktif kâr}$$

Enflasyonist dönemde;

$$\text{Nominal kâr} > \text{Gerçek kâr}$$

¹³ WEBSTER, F.E., LARGAY III, J:A, STICKNEY C..P., "The Impact Of Inflation Accounting on Marketing Decision", Journal of Marketing, Vol.44, no.4, 1980, sf.9-17.

¹⁴ KISHALI, Y., IŞIKLILAR, S., BOZKURT, N., Enflasyon Muhasebesi, Yöntemler, Standartlar, Uygulamalar, İstanbul, 2003, Sf. 10.

Eşitsizliği vardır. Dönem kârının kalan kısmı enflasyon nedeniyle ortaya çıkan fiktif kârdır.

Gerçek kârın belirlenmesinde üç yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar aynı zamanda enflasyon muhasebesi uygulamasında izlenen yöntemlerin temelini oluşturmaktadır. İlk yaklaşımda; gerçek kâr olarak işletmenin o dönem sonunda dönem başına göre proje satın alma gücünde meydana gelen artış esas alınır. Diğer yaklaşımda; gerçek kâr olarak işletmenin elde ettiği gelirlerden cari maliyetlerin çıkarılması ile hesaplanan tutar esas alınır. Son olarak da; bu iki yaklaşımı bütünlükten bir yaklaşım söz konusudur. Bu yöntemler ilerideki bölümde daha detaylı olarak incelenecektir.

Enflasyonun işletmeler üzerinde meydana getirdiği etkileri kısaca özetleyecek olursak;¹⁵

- Hammadde stoklarının artmasına neden olur.
- Alış-Satış vadelerini kısaltır.
- İşletmenin varlıkları içinde parasal olmayan varlık oranı artar.
- Yabancı kaynak kullanımını zorlaştırır.
- Alacakların tahsilinde ya da borçların ödenmesinde güçlüklerle karşılaşılır.
- Üretim düzeyi düşer.
- Yatırım düzeyi düşer.
- Uzun dönemli planlama yapmak güçleşir.
- Azalan stokların yerine yenisini koymak güçleşir.
- Fiktif nitelikli kâr oluşabileceğinden, kâr dağıtımını sağlıklı yapılamayabilecektir. Fiktif kâr üzerinden vergi ödenmesi sermaye aşınmasına neden olacaktır.

¹⁵ GÜZELDAL, Ö., ERSOY, A., Vergi Düzenlemeleriyle Birlikte Enflasyon Muhasebesi, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004, sf. 20-24.

Enflasyon her işletmeyi aynı düzeyde etkilemeyebilir. İşletmelerin enflasyondan etkilenme derecelerini belirleyen bazı etkenler bulunmaktadır. Şöyle ki;¹⁶

- Ülkede yaşanan enflasyon oranı. Ancak burada söz konusu olan sadece fiyatlar genel düzeyindeki artış değildir. İşletmelerin içinde buldukları sektörde yaşanan enflasyon da önemlidir.
- İşletmelerin ekonomik ve finansal yapıları enflasyondan etkilenme derecelerini belirleyen diğer bir etkendir.
- İşletmenin duran ve dönen varlık yapısı. Dönen varlık dönüş hızının yüksek olması enflasyonun işletme üzerindeki olumsuz etkisini azaltır. Aynı şekilde muhasebe kayıtlarında düşük satın alma değerleriyle yer alan ve dönüş hızları düşük olan duran varlıkların satın alma güçleri ise enflasyonla beraber artar.
- İşletmenin kaynak yapısındaki farklılıklar enflasyondan etkilenme derecesini belirleyen diğer bir etkendir. Yüksek enflasyon dönemlerinde işletmeler borçlanma yoluna giderek veya öz sermayeleri ile finansman sağlamaktadır. Yüksek enflasyon dönemlerinde borçlanmanın maliyeti de yükselecektir.

Enflasyonun tüm bu etkilerinin yanı sıra, muhasebenin temel ilkeleri açısından da pek çok sakıncası söz konusudur. Enflasyonun söz konusu olduğu dönemde mali tabloların hazırlanmasında temel bazı ilkelerin işlevi azalmakta, bir kısmı ise işlevini yerine getirememektedir.

¹⁶ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., Enflasyon Muhasebesi, Gazi Kitabevi, 2003, Ankara, sf.12.

4- Enflasyonun Muhasebenin Temel Kavramlarına Etkisi

Enflasyon finansal tabloların hazırlanmasında esas olan pek çok temel kavramın ve ilkenin işlevini azaltmakta veya yok etmektedir.

4.1- Parayla Ölçülme Kavramı:

Bu kavram parayla ölçülebilen ekonomik değeri olan işlem ve olayların muhasebe kayıtlarına ortak bir para birimiyle yansıtılmasını ifade eder. TTK' muzun 75. maddesi ve 1'nolu MSUGT'de belirtildiği gibi muhasebe kayıtlarının, envanter ve bilâncoların “ulusal para birimine” göre hazırlanması yasal bir zorunluluktur.

Parayla ölçülme kavramı paranın satın alma gücünün zaman içinde değişmediği varsayımına dayanır. Yani işlemler, yapıldıkları zamana ait para birimi üzerinden muhasebeleştirilmektedir, işletmenin iktisadi varlıkları edinildikleri tarihteki maliyetle değerlendirilmektedir. Oysa mali tabloların anlamlı ve tutarlı olabilmesi için para biriminin satın alma gücünün değişmemesi veya değiştiyse bu değişimin muhasebe sistemine yansıtılması gerekir.¹⁷

Gerçek durumunu yansıtmayan mali tablolardan ise işletmenin gerçek durumu hakkında sağlıklı bilgi edinilemeyeceği açıktır. Muhasebe sisteminin varlıkları ve kaynakları değerlerken ve faaliyet sonuçlarını tespit ederken para değerindeki değişikliklerin dikkate alınması amacıyla bazı düzenlemeler yapılması, varlıkların ve kaynakların bilânço günündeki para değeri ile ifadesinin sağlanması gereklidir.

¹⁷ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., a.g.e, sf.4.

4.2- Maliyet Esası Kavramı:

VUK ve TTK'na göre işletme tarafından elde edilen varlık veya¹⁸ hizmetlerin muhasebeleştirilmesinde bunların elde etme maliyetlerinin esas alınması gereklidir. Maliyet bedeli temel ölçüdür. Maliyet esası kavramı da para değerinde değişme olmadığı, paranın satın alma gücünün hep aynı olduğu varsayımından hareket etmektedir.

Enflasyonun olduğu bir ortamda genel fiyat düzeyi büyük ölçüde değişecek bu da maliyetlerin eskimesi ve anlamsızlaşmasına yol açacaktır.

4.3- Sosyal Sorumluluk Kavramı:

Bu kavram muhasebenin işlevini yerine getirme konusundaki sorumluluğunu belirtmekte, muhasebenin kapsamını, anlamını, yerini ve amacını göstermektedir. Muhasebenin organizasyonunda, muhasebe uygulamalarının yürütülmesinde mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasında, belli kişi veya grupların değil, tüm toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve dolayısıyla bilgi üretiminde gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılması gereğini ifade eder¹⁹. Diğer tüm temel kavramların bu kavrama uygun olmaları gerekmektedir.²⁰ Yani muhasebecilerin sosyal sorumluluklarının gereğini yerine getirmeleri fiyatlar genel düzeyindeki değişmeleri yansıtmayı sağlayıcı muhasebe yöntemlerini uygulamaları ile mümkün olur.

4.4- Süreklilik Kavramı:

Bu kavram, işletmenin faaliyetlerini bir süreye bağlı olmaksızın sürdüreceğini ifade eder. İşletmenin sürekliliği kavramı maliyet esasının temelini oluşturur. Enflasyon işletmelerin sürekliliğini tehlikeye sokan bir durumdur. İşletmeler enflasyon nedeniyle oluşacak fiktif kâr nedeniyle sermayeleri üzerinden vergi verecek ve sermayeleri erozyona uğrayacaktır.

¹⁸ VUK 269,273,274,277. Maddeler, TTK 460.Madde.

¹⁹ 1 No'lu MSUGT.

²⁰ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., a.g.e., sf.7.

4.5- Tutarlılık Kavramı:

Muhasebe uygulamaları için seçilen politikaların, birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanması gereğini ifade eder. İşletmenin mali durumunun faaliyet sonuçlarının ve bunlara ilişkin yorumların karşılaştırılabilir olması, bu kavramın amacını oluşturur²¹. Öyleyse mali analizleri anlamsızlaştıran enflasyonun etkilerinin hesaplanması ve dikkate alınması gerekir.

4.6- Tam Açıklama Kavramı:

Mali tabloların bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder.²² Enflasyonist bir ortamda paranın satın alma gücünün değişmediği, tarihi maliyet varsayımları altında hazırlanan finansal tablolar kamunun yeterince aydınlatılmasını sağlayamayacakları gibi; güvenilir, ihtiyaca uygun ve karşılaştırılabilir de olamayacaklardır. Böyle bir durumda hazırlanan finansal tabloların gerçeği yansıtması mümkün olmayacaktır.

4.7- İhtiyatlılık Kavramı:

Bu kavram muhasebe olaylarında temkinli davranılması ve işletmenin karşılaşılabileceği risklerin göz önüne alınması gereğini ifade eder. Bu kavramın sonucu olarak işletmeler muhtemel gider ve zararları için karşılık ayırırlar, muhtemel gelir ve kârları için gerçekleşme dönemine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapmazlar²³.

²¹ 1 No'lu MSUGT.

²² ÖRTEN, R., KARAPINAR A., a.g.e., sf.9.

²³ 1 No'lu MSUGT.

Enflasyon, işletmeler için bir risk unsurudur. İşletmelerin enflasyon karşısında satın alma gücü kaybına uğramaları, çok büyük bir olasılıktır. Bu nedenle enflasyon muhasebesi uygulamaları ihtiyatlılık ilkesinin bir gereğidir. Enflasyon nedeniyle şişirilen kârlar yüzünden işletmenin sermayesi azalacaktır.

5- Enflasyonun Mali Tablolara Etkisi

Mali tabloların hazırlanma amaçlarına bakacak olursak, bu tablolar,

- İşletmeyle ilgili 3. kişilerin karar almasına yardımcı olmak,
- Yatırımcılara, kredi verenlere veya diğer ilgililere karar almada, doğru bilgi sağlamak,
- Gelecekteki nakit akımlarını değerlendirmede yararlı bilgi sağlamak,
- Varlıklar, kaynakla ve bunlardaki değişiklikler ile işletme faaliyet sonuçları hakkında bilgi sağlamak

Amaçıyla hazırlanmaktadır.²⁴ Bu amaçla hazırlanan temel mali tablolar şunlardır;

- Bilânço
- Gelir tablosu
- Satışların maliyeti tablosu
- Fan akım tablosu
- Nakit akım tablosu
- Kâr dağıtım tablosu
- Öz kaynaklar değişim tablosu

Enflasyonun işletmelerde kullanılan değer ölçülerine etkilerini üç başlık altında toplayabiliriz.²⁵

²⁴ KISHALI, Y., IŞIKLILAR, S., BOZKURT, N., a.g.e, Sf. 10.

²⁵ AGRAWAL, Surenda P., "Accounting for the Impact of Inflation on A Business Enterprise", The Accounting Review, Vol. 52, No.4 , 1977, sf. 790.

- 1- *Faaliyet sonuçlarının doğru olarak gösterilememesi: İşletmenin* durumunun doğru olarak değerlendirilebilmesi için finansal tablolarda gösterilen bilgilerin doğru ve güvenilir olması gerekir.
- 2- *İşletmelerin sermayelerini korumalarına imkân vermemesi:* Enflasyonun işletmeler üzerinde oluşturduğu en önemli etki, işletmelerin sermayelerini korumalarına izin vermemesidir.

Enflasyonun hızlı olduğu dönemlerde, işletmelerin düzeltilmemiş dönem kârları olduğundan fazla gözükmektedir. Bunun temel nedeni gelirlerin değeri düşük parayla, buna karşılık bazı maliyetlerin de; örneğin amortismanların; değeri yüksek para ile ölçülen kalemlerden oluşmasındandır. İşletmelerin kârlarının olduğundan fazla gözükmesi sonucunda;

- Hissedarlar, kredi kurumları, yatırımcılar, devlet ve çalışanlar işletmenin faaliyetleri hakkında yanlış izlenimler edinmektedirler.
- Enflasyonun hızlı olduğu dönemlerde geleneksel mali tablolarda fiktif kârın olması nedeniyle firmalar aşırı vergilendirilmektedir.
- Sendikaların kuvvetli olduğu ülkelerde kârların olduğundan fazla gösterilmiş olması nedeniyle ücret artışları enflasyon oranı ve verimlilik artışının üzerine çıkabilmektedir.
- Kârların olduğundan fazla gözükmesi, işletmelerin hatalı satış, fiyat ve prim politikaları izlemelerine neden olabilmektedir.
- Kâr payı olarak sermayenin dağıtılması sonucunu doğurmaktadır.

- Aşırı vergilendirme, sermayeden kâr paylarının dağıtılması ve yanlış fiyat politikası uygulamasının bir sonucu olarak firmaların öz varlıkları eridiğinden geleneksel muhasebede firmalar kârlı gözükmelerine karşın gerçekte işletme sermayesi sıkıntısı çekmekte ve likidite krizi içine girmektedir.
- Enflasyonist dönemlerde, işletmeler reel olarak sermayelerini koruyamamaktadırlar. Firmalar yedek akçe biriktiremedikleri gibi sermayelerinin önemli bir kısmını da yitirirler. Buna rağmen bu şirketlerin ayakta kalma nedeni, faaliyet kârlarından daha fazla enflasyon kazancı elde etmeleri, Türk Lirası ile borçlanarak bunu stok ve duran varlıklara yatırmaları ve enflasyon oranının altında faiz ödemeleridir.
- Nominal kârların aldatıcı etkisinde kalan firma yöneticileri maliyet, üretim ve yatırımların yenilenmesi konularında sıkı kontrolleri bırakabilmekte ve bunun sonucu verimlilik düşmekte, ekonomik kalkınma hızı yavaşlamaktadır.

Sermayenin korunması 4 farklı şekilde tanımlanmaktadır.²⁶

- Geleneksel muhasebe görüşü; sermayenin nominal olarak korunması
- Genel fiyat düzeyi muhasebesi görüşü; sermayenin satın alma gücü cinsinden ifade edilmiş değerinin korunması
- Yerine koyma maliyet görüşü; sermayenin üretim gücü olarak korunması
- Karma yöntem görüşü; sermayenin hem satın alma cinsinden değerinin hem de üretim gücünün korunması

3- *Dönemler ve benzer işletmeler arası karşılaştırma yapma olanaklarının ortadan kalkması: Enflasyonist bir ortamda hazırlanmış finansal tabloları standart*

²⁶ AKDOĞAN, N., Enflasyon Muhasebesi, Kurumsal Yaklaşımlar Ve Türkiye Uygulaması, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, sf. 29.

endekslerle düzeltmeksizin karşılaştırma olanağı yoktur. Karşılaştırma yapabilmek için finansal tabloların aynı para birimi ile ifade edilmesi gerekir.

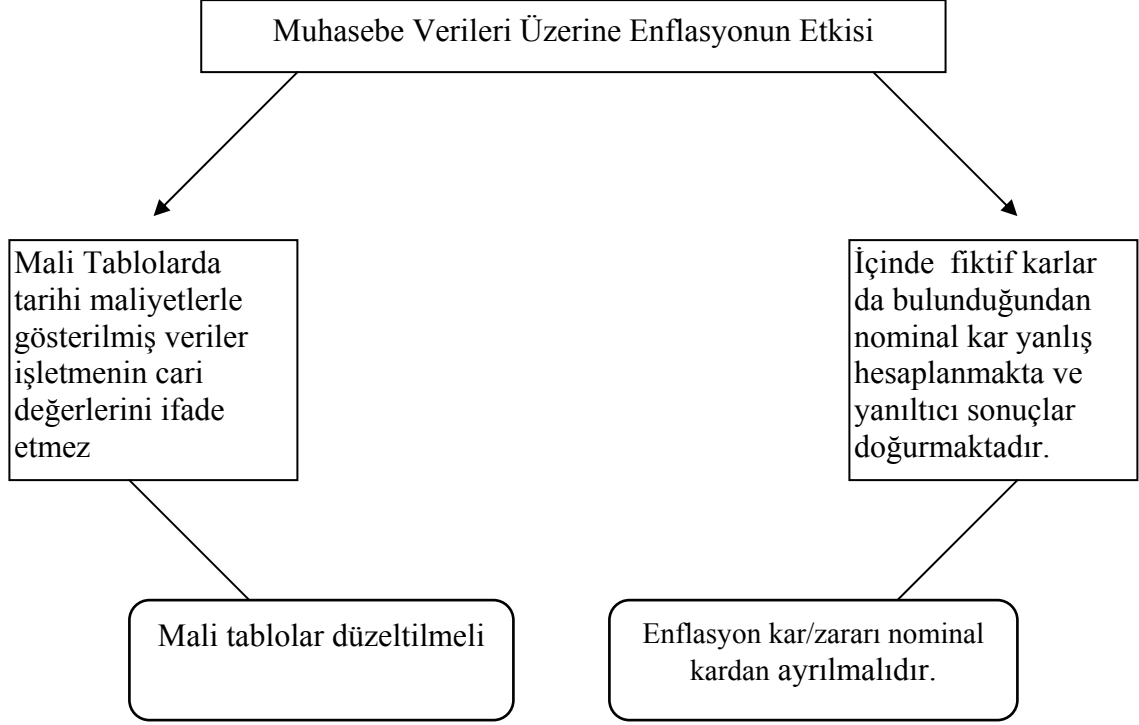
Para değerindeki değişimler ne kadar çoksa üretilen bilginin, hazırlanan belgelerin anlamsızlaşması da o oranda artar; ancak enflasyon her işletmeyi aynı oranda etkilememektedir. İşletmelerin enflasyondan etkilenme derecesi;²⁷

- Enflasyonun hızına ve nispi fiyatlardaki değişimlerin büyüklüğüne,
- Parasal varlıkların toplam varlıklar içindeki nispi büyüklüğüne,
- Varlıkların devir hızına,
- Yatırımların dağılımına,
- Teknolojik gelişmelere ve bu gelişmelerin ekonomiye uygulanma hızına,
- Firmaların borçtan yararlanma derecesine,
- Katlanılan faiz yüküne,
- Fiyatların serbest ya da kontrollü oluşuna göre,
- Üretilen mal ve hizmetin talep esnekliklerine bağlı olarak işletmeden işletmeye farklılık gösterecektir.

Yani borçla kurulan şirketler daha çok öz kaynaklarla finanse edilmiş bir firmaya göre enflasyondan daha az zarar görmektedir. Diğer taraftan büyük ölçüde sabit değerlere sahip kuruluşları, sabit yatırımları öz olan ticari kuruluşlara göre enflasyondan daha çok etkilenmektedir. Stok devir hızları yüksek ve varlıklarını yenileyen kuruluşlar ise enflasyondan daha az etkilenmektedir.

²⁷ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., a.g.e, sf.12.

Tablo 1 MUHASEBE VERİLERİ ÜZERİNE ENFLASYONUN ETKİSİ²⁸

5.1-Enflasyonun Bilânçoya Etkisi

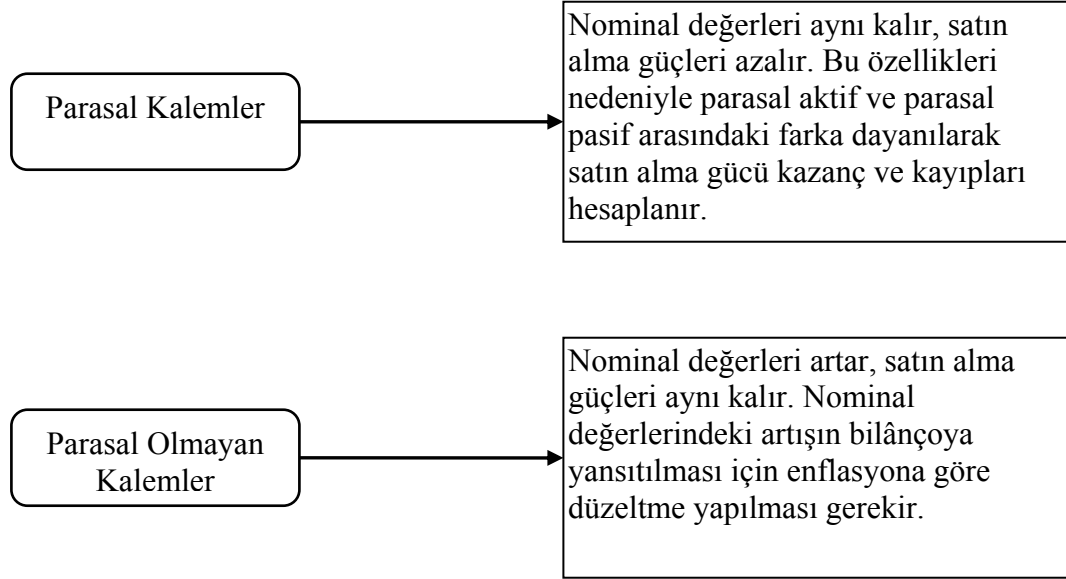
İşletmenin varlık ve kaynak yapısını gösteren bilânçolar fiyat hareketlerinden büyük oranda etkilenmektedir. Bilânçonun üçüncü kişiler için bilgi kaynağı olma özelliğini doğru olarak yerine getirebilmesi için bilânçoda yer alan bilgilerin uyumlu, anlaşılabilir, güvenilir, tamam, tarafsız ve karşılaştırılabilir olması gereklidir. Bu nedenle enflasyonun bilânço kalemleri üzerindeki etkisi düzeltilmelidir.

Varlık yapısı üzerindeki etkileri: İşletme varlıklarını, mevcut fiyat hareketlerini izleyip izleyemediklerine, enflasyondan etkilenip etkilenmediklerine

²⁸ GÜCENME, Ü, Mali Tablolarda Analizi Ve Enflasyon Muhasebesi,. Marmara Kitabevi, Bursa, 2003, sf.57.

göre, enflasyon kârına/zararına neden olan (parasal varlıklar) ve herhangi bir değişiklik yaratmayan varlıklar (parasal olmayan varlıklar) olarak ikiye ayırabiliriz.

Tablo 2 ENFLASYONUN PARASAL OLMAYAN VE PARASAL KALEMLERE ETKİLERİ ²⁹

Parasal olmayan varlıklar:

Fiyatlar genel düzeyinde, para derindeki değişmelere paralel olarak nominal değerleri değişen fakat satın alma güçleri aynı kalan varlıklardır. Maddi duran varlıklar, stoklar, yabancı paralar, gelecek dönemlere ait giderler gibi kalemlerdir. Örneğin işletmenin sahip olduğu bir makinenin 20.000 YTL olan değeri enflasyon nedeni ile 30.000 YTL'ye çıkabilir.

Yabancı para ve yabancı para birimi ile alacaklar enflasyon karşısında değerlerini koruyabilirler. Yine aynı şekilde verilen avanslarda gelecek bir tarihte alınacak mal veya hizmetin bedelinin o günkü fiyattan ödenmesi demek olduğundan

²⁹ GÜCENME, Ü, a.g.e., sf. 61.

ödemenin yapıldığı zaman arasında mal ve hizmetin değerinde artış söz konusu olacaktır.

Tablo 3 YABANCI PARA MEVCUDU VE DÖVİZE BAĞLI ALACAKLAR ÜZERİNE ENFLASYONUN ETKİSİ³⁰

Enflasyon Oranı	=	Döviz Kuru artış oranı	⇒	Nominal Değer artar, ancak satın alma gücü aynı kalır
Enflasyon Oranı	>	Döviz Kuru artış oranı	⇒	Nominal Değer artar, satın alma gücü azalır
Enflasyon Oranı	<	Döviz Kuru artış oranı	⇒	Nominal değer artar, Satın alma gücü azalır

Tablo 4 PARASAL OLMAYAN KIYMETLER

110	Geçici olarak elde tutulan hisse senetleri
150	Üretimde veya diğer faaliyetlerde kullanılmak üzere işletmede bulundurulmuş hammadde ve malzemeler
151	Henüz tam mamul haline gelmemiş ancak direkt ilk madde ve malzeme ile direkt işçilik ve genel üretim giderlerinden belli oranlarda pay almış üretim aşamasındaki mamuller
152	Üretim çalışmalarını sonunda satışa hazır hale gelmiş bulunan mamuller
153	Herhangi bir değişikliğe tabi tutulmadan satmak amacıyla işletmeye alınan ticari mallar
157	Diğer stok kalemlerinin hiçbirinin kapsamına alınmayan ürün, artık ve hurdalar
159	Yurt içinden ya da yurt dışından satın alınmak üzere siparişe bağlanan stoklarla ilgili olarak verilen avanslar Verilen avans, parasal olmayan bir özellik taşıyor ise "parasal olmayan kıymet" olarak sayılır.
170	Hak ediş maliyetleri
180	Peşin ödenen ve cari dönem içinde ilgili gider hesaplarına kaydedilmemesi gereken, gelecek döneme ait giderler
240	İştiraklerdeki sermaye payları hesabında aranan asgari yüzdeleri taşımadığı için iştirakler hesabında izlenemeyen, ancak uzun vadede elde tutulması

³⁰ GÜCENME, Ü, a.g.e., sf.65.

	amaçlanan hisse senetleri ile hisse senetleri dışında kalan ve uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklarla veya paraya dönüşme niteliği kayb olduğu için elde tutulan menkul kıymetler
242	İşletmenin, doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği hisse senetleri veya ortaklık payları
245	İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde 50 oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu iştiraklerin sermaye payları
250	İşletmeye ait her türlü arazi ve arsalar
251	Herhangi bir işin gerçekleşmesini sağlamak veya kolaylaştırmak için, yeraltında veya yerüstünde inşa edilmiş yeraltı ve yerüstü düzenleri
252	Her türlü binalar ve mütemmim cüzileri
253	Üretimde kullanılan her türlü makine, tesis ve cihazlar
254	İşletme faaliyetlerinde kullanılan tüm taşıtlar
255	İşletme faaliyetlerinin yürütülmesinde kullanılan her türlü büro makine ve cihazları ile döşeme, masa, koltuk, dolap, mobilya gibi maddi duran varlıklar
257	Maddi duran varlıklar içinde yer alan amortisman tabi iktisadi kıymetler için ayrılmış olan amortismanlar
258	Yapımı süren ve tamamlandığında ilgili maddi duran varlık hesabına aktarılacak olan, her türlü madde ve malzeme ile işçilik ve genel giderlerle ilgili harcamaların yapıldığı yatırımlar
259	Yurt içinden veya yurt dışından satın alınmak üzere sipariş edilen maddi duran varlıklarla ilgili olarak verilen avanslar Verilen avans, parasal olmayan bir özellik taşıyor ise "parasal olmayan kıymet" olarak sayılır.
260	İmtiyaz, patent, lisans, ticari marka ve unvan gibi bir bedel ödenerek elde edilen bazı hukuki tasarruflar ile kamu otoritelerinin belirli alanlarda tanıdığı kullanma, yararlanma gibi yetkiler dolayısıyla yapılan harcamalar
261	Bir işletme devralınırken katlanılan maliyet ile söz konusu işletmenin rayiç bedelle hesaplanan net varlıklarının değeri arasındaki olumlu fark
262	İşletmenin kurulması, yeni bir şubenin açılması, işlerin sürekli olarak genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir değer elde edilmeyen ve aktifleştirilmiş olan giderler
263	Yeni ürün ve teknolojiler oluşturulması, mevcutların geliştirilmesi ve benzeri amaçlarla yapılan ve aktifleştirilmiş olan giderler
264	Kiralanan gayrimenkullerin geliştirilmesi veya ekonomik değerinin sürekli olarak artırılması amacıyla yapılan özel maliyet bedelleri
268	Maddi olmayan duran varlıklar içinde amortisman tabi iktisadi kıymetler için ayrılmış olan amortismanlar
271	Arama amacı ile yapılan işlemlerle ilgili arama giderleri

272	Açık işletmelerde, maden üstündeki örtüyü kaldırmak veya yeraltındaki maden yataklarına girmek, bu yatakla yerüstü arasında genel kütlelin tüketilmesine kadar sürekli bir bağlantı kurmak ve maden yataklarını üretime elverişli parçalara bölmek, gerek insanların gerekse araçların gidip gelme ve havalandırılmalarını ve cevherin taşınmasını sağlamak amacıyla açılacak olan düşey, yatay ve eğimli yol, mecra ve benzeri faaliyetlerin gerektirdiği giderlerle; petrol işlemlerinden kuyu açma, temizleme, derinleştirme, bitirme veya bu işlemlere hazırlık için yapılan işçilik, yakıt, tamir ve bakım, nakliye, ikmal, malzeme vb. hazırlık ve geliştirme giderleri
278	Özel tükenmeye tabi varlıklar grubuna giren kalemler için ayrılan tükenme payları
280	Peşin ödenen ve cari dönem içinde ilgili gider hesaplarına kaydedilmemesi gereken gelecek yıllara ait giderler
294	Çeşitli nedenlerle işletmede kullanılmama ve satış olanaklarını yitiren ve elden çıkarılacak stoklar ve duran varlıklar

Parasal varlıklar:

Para değerindeki değişimler karşısında nominal değerlerini aynen koruyan ancak satın alma güçleri fiyat değişmelerinin tam tersi yönde değişen varlıklardır. Kasa, banka, alacaklar, alacak senetleri, depozito ve teminatlar örnek gösterilebilir. Bu kalemler fiyat hareketleri ne olursa olsun nominal değerlerini aynen korumakta ancak satın alma güçlerini kaybetmektedirler. Fiyat hareketi ne olursa olsun 50 YTL'lik bir alacak vadesi geldiğinde yine 50 YTL olacaktır. Ancak 50 YTL'nin satın alma gücü bu arada enflasyon nedeniyle azalacaktır.

Enflasyonun %60 olduğu varsayımı ile diyelim bir işletmenin kasa mevcudu dönem başında 500 YTL ve dönem sonunda 700 YTL'dir. Aslında işletmenin nakit değerinde bir önceki yıla göre 200 YTL artış olduğunu söylemek yanlıştır. Çünkü dönem başındaki 500 YTL'nin satın alma gücü;

$500 \times 1,6 = 800$ YTL'dir. İlk bakışta 200 YTL'lik bir artış görünse de gerçekte 100 YTL'lik bir kayıp söz konusudur.

Tablo 5 PARASAL KIYMETLER

100	İşletmenin elinde bulunan ulusal paralar
101	Gerçek ve tüzel kişiler tarafından işletmeye verilmiş olup, henüz tahsil için bankaya verilmemiş veya ciro edilmemiş olan çekler
102	İşletmece yurt içi ve yurt dışı banka ve benzeri finans kurumlarına yatırılan ve çekilen mevduat
103	Bankalar ve özel finans kurumları üzerinden gerçekleştirilen çekler ve ödeme emirleri
108	İşletmenin ihtiyacı için satın alınan posta, damga ve harç pulları ile vadesi gelmiş kuponlar ve yoldaki paralar
111	Özel sektörde çıkarılan tahvil, senet ve bonolar Bu kıymetler, Vergi Usul Kanunu'nun 279 uncu maddesi kapsamında alış bedeli ile değerlendirilmeleri halinde, değerlendirildikleri tarihten itibaren "parasal olmayan kıymet" olarak addolunur.
112	Kamu kesimince çıkarılan tahvil, senet ve bonolar Bu kıymetler, Vergi Usul Kanunu'nun 279 uncu maddesi kapsamında alış bedeli ile değerlendirilmeleri halinde, değerlendirildikleri tarihten itibaren "parasal olmayan kıymet" olarak addolunur.
120	İşletmenin faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışlarından kaynaklanan senetsiz alacaklar
121	İşletmenin faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışlarından kaynaklanan senede bağlanmış alacaklar
122	Alacak senetleri için ayrılan reeskontlar
124	Finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan alacaklar ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark
126	İşletmece üçüncü kişilere karşı bir işin yapılmasının üstlenilmesi veya bir sözleşmenin ya da diğer işlemlerin karşılığı olarak geri alınmak üzere verilen depozito ve teminatlar Geri alınmak üzere verilen depozito ve teminatların parasal olmayan bir mahiyet taşıması durumunda, söz konusu verilen depozito ve teminatlar "parasal olmayan kıymet" olarak addolunur.
128	Ödeme süresi geçmiş bu nedenle vadesi bir kaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz şüpheli ticari alacaklar
131	İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemler dolayısı ile (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) ortaklarından, olan alacakları
132	İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemler dolayısı ile (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) iştiraklerinden olan alacakları

133	İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemler dolayısı ile (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) bağlı ortaklıklarından olan alacakları
135	İşletmeye dahil olan personel ve işçilerden olan alacaklar
137	Alacak senetleri için ayrılan reeskontlar
138	Ödeme süresi geçmiş bu nedenle vadesi bir kaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz şüpheli diğer alacaklar
179	Taşeronlara verilen avanslar Verilen avans, parasal olmayan bir mahiyet taşıyor ise “parasal olmayan kıymet” olarak addolunur.
181	Üçüncü kişilerden tahsili ya da bunlar hesabına kesin borç kaydı hesap döneminden sonra yapılacak gelirlerin, içinde bulunan dönemde tahakkuk eden kısımları
190	Devreden katma değer vergisi
191	İndirilecek katma değer vergisi
192	Teşvikli yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gerektiği halde ödenmeyip, fiilen indirilmesinin mümkün olacağı tarihe kadar ertelenen katma değer vergisi
193	Mevzuat gereğince peşin ödenen gelir, kurumlar ve diğer vergiler ile fonlar
195	İşletme adına mal ve hizmet satın alacak, işletme adına bir kısım gider ve ödemeleri yapacak personel ve personel dışındaki kişilere verilen avanslar
196	Personele maaş, ücret ve yolluklarına mahsuben önceden ödenen diğer avanslar
197	Tesellüm sırasında veya sayımlar sonucunda tespit edilen noksanlar
220	İşletmenin faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışlarından kaynaklanan senetsiz alacaklar
221	Her türlü senetli alacaklar
222	Senetli alacakların tasarruf değeriyle değerlendirilmesini sağlamak amacı ile alacak senetleri için ayrılan reeskontlar
224	Finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan alacaklar ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark
226	Üçüncü kişilere karşı bir işin yapılmasının üstlenilmesi ve bir akdin karşılığı olarak, geri alınmak üzere verilen, bir yıldan uzun süreli depozito ve teminatlar
231	Esas faaliyet konusu dışındaki işlemler dolayısı ile (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) ortaklardan olan alacaklar
232	Esas faaliyet konusu dışındaki işlemler dolayısı ile (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) iştiraklerden olan alacaklar
233	Esas faaliyet konusu dışındaki işlemler dolayısı ile (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) bağlı ortaklıklardan olan alacaklar
235	İşletme topluluğuna dahil olan personelden alacaklar
237	Diğer alacaklar grubundaki senetli alacakların değerlendirilmesini sağlamak amacı ile alacak senetleri için ayrılan reeskontlar

243	İştiraklerle ilgili sermaye taahhütleri Sermaye taahhüdünün ortaklık hakkı elde etmek için yapılan ödeme karşılığında hisse senedi alınmamış bir iştirak için yapılmış olması halinde bu kıymetler “parasal kıymet” sayılır.
246	Bağlı ortaklıklarla ilgili sermaye taahhütleri Sermaye taahhüdünün ortaklık hakkı elde etmek için yapılan ödeme karşılığında hisse senedi alınmamış bir iştirak için yapılmış olması halinde bu kıymetler “parasal kıymet” sayılır.
269	Maddi olmayan duran varlıklarla ilgili olarak gerek yurt içi, gerekse yurt dışındaki kişi ve kuruluşlara verilen avanslar.
279	Özel tükenmeye tabi varlıklar için verilen avanslar Verilen avans, parasal olmayan bir mahiyet taşıyor ise “parasal olmayan kıymet” olarak sayılır.
281	Üçüncü kişilerden tahsili ya da bunlar hesabına kesin borç kaydı bir yıl veya daha sonraki yıllarda yapılacak gelirlerin içinde bulunulan dönemde tahakkuk eden kısımları
291	Satın alınan veya imal edilen, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerle ilgili bir yıldan daha uzun sürede indirilebilecek nitelikteki katma değer vergisi
292	Ertelenen, iadesi gereken, tahsil edilen ve çeşitli şekillerde ortaya çıkan diğer katma değer vergisi
295	Peşin ödenen vergiler ve fonlar

Kaynak Yapısı Üzerindeki Etkileri:

Parasal kaynak unsurları: Parasal pasif kalemler, ulusal para türünden ödenecek nominal değer niteliğindeki yükümlülüklerdir. Örneğin, satıcılara borçlar, banka kredileri alınan krediler, borç senetleri gibi kalemlerdir.

Enflasyon ortamında fiyatlar genel düzeyi yükselirken borçlar da muhasebe kayıtlarındaki tutarlarından ödeneceğinden işletmenin gerçek borç yükü azalmakta ve öz kaynaklarda artış meydana gelmektedir.

Parasal pasif kalemleri parasal aktif kalemlerden fazla olan işletmeler enflasyondan kârlı çıkarken, parasal aktif kalemleri parasal pasif kalemlerinden fazla olan işletmeler zararlı çıkmaktadır. Ancak bu kazanç ve kayıpların boyutu alacak ve borçların devir hızıyla, enflasyon oranına bağlı olacaktır.³¹

³¹ AGRAWAL, a.g.m., sf. 805

Tablo 6 PARASAL KIYMETLER (PASİF)

300	Banka ve diğer finans kuruluşlarından sağlanan krediler
301	Kiracıların finansal kiralama yapanlara olan ve vadesi 1 yılı geçmeyen borçları
303	Vadelerine bir yıldan fazla süre bulunmakla birlikte uzun vadeli kredilerin, bilânço tarihinden itibaren bir yıl içinde ödenecek anapara taksitleri ile bunların tahakkuk ettiği halde henüz ödenmeyen faizleri
304	Bilânço tarihinden itibaren bir yıl içinde ödenecek tahvil anapara taksitleri ile tahakkuk edip de henüz ödenmeyen faizleri
305	Tedavüldeki finansman bonoları ve banka bonoları gibi kısa vadeli para ve sermaye piyasası araçları karşılığında sağlanan fonlar
308	Nominal değerinin altında ihraç edilen tahvil, senet vs. diğer menkul kıymetlerin nominal değeri ile satış fiyatı arasındaki farkın gelecek döneme ait olan kısmı
320	İşletmenin faaliyet konusu ile ilgili her türlü mal ve hizmet alımlarından kaynaklanan senetsiz borçları
321	İşletmenin faaliyet konusu ile ilgili her türlü mal ve hizmet alımlarından kaynaklanan senede bağlanmış ticari borçları
322	Bilânço gününde, senetli borçların tasarruf değeri ile değerlemesini sağlamak üzere borç senetleri için ayrılan reeskontlar
326	Üçüncü kişilerin belli bir işi yapmalarını, aldıkları bir değeri geri vermelerini sağlamak amacıyla ve belli sözleşmeler nedeniyle gerçekleşecek bir alacağın karşılığı olarak alınan depozito ve teminatlar.
331	İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla ortaklarına olan borçları
332	İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla iştiraklerine olan borçları
333	İşletmenin sermaye taahhüdünden borçları hariç olmak üzere faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla bağlı ortaklıklarına olan borçları
335	İşletmenin personeline olan çeşitli borçları
337	Bilânço gününde, diğer borçlar grubundaki senetli borçların değerlemesini sağlamak amacı ile borç senetleri için ayrılan reeskontlar
360	İşletmenin ekonomik faaliyetlerde bulunmasının sonucu ilgili mali mevzuat uyarınca mükellef veya sorumlu sıfatıyla işletmenin kendisine, personeline ve üçüncü kişilere ilişkin olarak ödenmesi gereken vergi, resim, harç ve fonlar

361	İşletmenin, personelin hak edişlerinden sosyal güvenlik mevzuatı hükümlerine göre kesintiye tabi tutmakla yükümlü bulunduğu, personele ait emeklilik keseneği ve sigorta primleri ile bunlara ilişkin işveren katılma payları gibi işverence sosyal güvenlik kuruluşlarına ödenecek kesintiler
368	Kanuni süresi içerisinde ödenmeyen vergi ve yükümlülükler
371	Mevzuat gereğince peşin ödenen gelir ve kurumlar vergisi ile diğer yükümlülükler
381	Gelecek aylarda ödemesi yapılacak belgeye dayalı gider tahakkukları
391	Teslim edilen mal veya ifa edilen hizmetler üzerinden hesaplanan katma değer vergisi ile işlemi gerçekleşmeyen ya da işlemden vazgeçilen mal ve hizmetlere ilişkin katma değer vergisi
392	Teşvikli yatırım mallarının ithalinden doğan ve ertelenen katma değer vergisi ve ihraç kaydıyla satış nedeniyle ertelenen ve terkin edilecek katma değer vergisi
393	Merkez ve şubeler cari hesabı
397	Sayımlar sonunda tespit edilen kasa, stok ve maddi duran varlıklardaki fazlalar
400	Banka ve diğer finans kuruluşlarından alınan uzun vadeli krediler
401	Kiracıların finansal kiralama yapanlara olan ve vadesi 1 yılı aşan borçları
405	İşletme tarafından çıkarılmış bulunan ve vadesi bir yılı aşan tahviller
407	İşletmece çıkarılmış katılma intifa senedi dışındaki vadeleri bir yıldan uzun olan diğer menkul değerler
408	Nominal değerinin altında ihraç edilen tahvil, senet ve diğer menkul kıymetlerin nominal değerleri ile satış fiyatı arasındaki farkın gelecek yıllara ait olan kısmı
420	İşletmenin faaliyet konusu ile ilgili her türlü mal ve hizmet alımlarından kaynaklanan vadelerine bir yıldan fazla süre bulunan senetsiz borçlar
421	İşletmenin faaliyet konusu ile ilgili her türlü mal ve hizmet alımlarından kaynaklanan vadelerine bir yıldan fazla süre bulunan senetli borçlar
422	Bilânço gününde, senetli borçların tasarruf değeriyle değerlendirilmesini sağlamak üzere, borç senetleri için ayrılan reeskontlar
426	Alınan Depozito ve Teminatlar hesabında alış amaçları belirtilen depozito ve teminatların vadeleri bir yıldan fazla olan kısımları.
431	İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla ortaklarına olan vadeleri bir yıldan fazla süreli borçları
432	İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla iştiraklerine olan vadeleri bir yıldan fazla süreli borçları
433	İşletmenin sermaye taahhüdünden borçları hariç olmak üzere faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla bağlı ortaklıklarına vadeleri bir yıldan fazla süreli olan borçları
437	Bilânço gününde, uzun vadeli diğer borçlar grubunda yer alan senetli borçların değerlendirilmesini sağlamak amacıyla borç senetleri için ayrılan reeskontlar

438	Kamuya olan vergi ve benzeri borçlardan vadesinde ödenmeyip ertelenmiş veya taksite bağlanmış olup bir yıldan daha uzun bir sürede ödenecek olan borçlar
481	Gelecek yıllarda ödenmesi yapılacak ve kesinlikle belgeye dayalı gider tahakkukları
492	Teşvikli yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gerektiği halde ödenmeyip, fiilen indirilmesinin mümkün olacağı tarihe kadar ertelenen katma değer vergisi ile imalatçı teşebbüsler tarafından imal ettikleri mallardan ihraç kaydı ile yapılan teslimler nedeniyle hesaplanan ve gelecek bilanço devrelerine kadar tecil olunan katma değer vergisi
493	İşletmeye ait tesislerden yararlanmak amacıyla üçüncü kişilerin, tesis bedellerine katılma payları

Parasal olmayan kaynak unsurları: Parasal kalemler haricindeki (Peşin tahsil edilmiş gelirler) gelecek aylara / yıllara ait gelirler, öz kaynak hesapları, yabancı para birimi ile ödenecek borçlar, alınan avanslar, yıllara yaygın inşaat ve onarım hak ediş bedelleri gibi kalemlerdir.

Tablo 7 PARASAL OLMAYAN KIYMETLER (PASİF)

302	Finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan borçlar ile kiralanan varlığa ilişkin kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark
340	İşletmenin satış amacıyla gelecekte yapacağı mal ve hizmet teslimleri ile ilgili olarak peşin tahsil edilen sipariş avansları
350	Yıllara yaygın taahhüt işleri yapan işletmelerin üstlendikleri işlerden, gerçekleştirdikleri kısım karşısında aldıkları hak edişler
380	Gelecek bilanço dönemlerine ait peşin tahsil olunan gelirlerin bir yıldan kısa süreye ait kısımları
402	Finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan ve vadesi bir yılı aşan borçlar ile kiralanan varlığa ilişkin kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark
440	İşletmenin satış sözleşmesine dayanarak mal ve hizmetin tesliminden önce tahsil ettiği bir yılı aşan avanslar
480	Gelecek bilanço dönemlerine ait peşin tahsil olunan gelirlerin bir yıldan uzun süreye ait kısımları

Öz kaynak hesapları: Öz kaynak, işletmenin net aktif değeri ile borçları arasındaki olumlu farktır. Bu hesapların enflasyondan etkileniş biçimleri bunların aktifte nasıl kullanıldığına ve aktifteki değerlerin enflasyondan ne kadar etkilendiğine bağlıdır. Eğer işletmenin öz kaynakları parasal olmayan aktif değerlerde ise fiyat yükselmelerinde söz konusu aktif kalemler değerleneceğinden öz kaynaklar olumlu etkilenecektir. Tersi durumunda eğer işletme daha çok parasal aktif kalemlere yoğunlaşmışsa öz kaynakları giderek azalacaktır.

Yine aynı şekilde gelecek dönem gelirlerinin peşin olarak tahsil edilmesinden sağlanan kaynağın kullanılış biçimine göre gerçek değerini koruyabileceğinden parasal olmayan kalemlerdir.

Özkaynakların korunması ile ilgili üç kavram vardır; özkaynakların nominal olarak korunması, özkaynakların satın alma gücü olarak korunması, özkaynakların üretim gücünün korunması.³²

Yabancı para birimi ile ödenecek borçların da döviz kuru değişmedikçe nominal değerlerinde bir değişme olmaz. Yani işletme değerli para ile aldığı borçları değerini yitirmiş para ile ödeyeceğinden borçlanarak sağladığı fonu kullanış yerine göre ya kazanç sağlar ya da nominal değer korunur.

Döviz kurlarında yükselme olması halinde ise işletmenin borçlarının ulusal para cinsinden artışı söz konusu olur. Yine aynı şekilde sağlanan fonun parasal veya parasal olmayan değerler için kullanılmış olmasına göre zararın fiktif veya reel olması değişir. Örneğin döviz kurundaki değişme ile fiyatlar genel seviyesindeki artış değişme ile aynı oranda ise ve elde edilen fon parasal olmayan bir değer için kullanılmış ise dövizdeki yükselmeden oluşacak zarar ile parasal olmayan kalem değerindeki artış aynı olacağından işletme reel zarara uğramayacaktır.

³² GÜCENME, Ü, a.g.e., sf.70.

Tablo 8 YABANCI PARA CİNSİNDEN ÖDENECEK BORÇLAR ÜZERİNDE ENFLASYONUN ETKİSİ³³

Yabancı Para Cinsinden Ödenecek Borçlar Üzerinde Enflasyonun Etkisi				
Enflasyon Oranı	=	Döviz Kuru artış oranı	⇒	Nominal değer artar, borçlanarak sağlanan fonlar eğer reel varlıklara yatırılmışsa, enflasyon artışı nedeniyle oluşan kâr, kur artışı zararlarını karşılar
Enflasyon Oranı	>	Döviz Kuru artış oranı	⇒	Reel kâr borçlanarak sağlanan paranın reel varlıklara yatırılması ile sağlanan kâr, kur artışı zararından fazladır.
Enflasyon Oranı	<	Döviz Kuru artış oranı	⇒	Reel zarar kur artışından doğan zarar reel varlıklara yatırım nedeniyle sağlanan kârla kısmen karşılanabilir. Aradaki fark zarardır.

5.2-Enflasyonun Gelir Tablosuna Etkileri

Gelir tablosu işletmenin belli bir dönemdeki faaliyet sonuçlarını ortaya koyan tablodur. Belli bir dönemdeki satışlarını gelir kalemlerini ve bu gelirlerin elde edilmesi amacıyla katlanılan maliyetleri gösterir. Bu tabloda yer alan kalemler işletmenin gösterdiği gelişmeyi ölçmekte, önceden saptanan amaçlara ulaşmadaki başarıyı değerlendirmekte, işletmenin ekonomik dengesinin zayıf yönlerinin belirlenmesinde kullanılmaktadır.

³³ GÜCENME, Ü, a.g.e., sf. 68.

Gelir kalemlerine etkileri: İşletmenin ona uğraş konusu olan mal ve hizmet satışlarından elde edilen gelirlerdeki artış mal ve hizmet fiyatlarındaki artış nedeniyle artacaktır. Ancak bu artışın reel olup olmadığı bu artışın paranın satın alma gücündeki kaybı karşılayıp karşılamamasına göre değişir.

Benzer şekilde maddi duran varlık satışından elde edilen kâr ya da zararlar tarihi maliyetler ve bu maliyetlerle hesaplanan amortismanlar dikkate alındığı için gerçek kâr ya da zarar belirlenmemektedir.

Gider kalemlerine etkileri: Enflasyon gelir tablosunun gider kalemlerini de etkilemektedir. Gider kalemleri, satışların maliyeti, diğer olağan giderler, faaliyet giderleri, olağandışı giderler olarak gruplanabilir. Satışların maliyeti kalemi enflasyonun arttığı dönemde gerçeği göstermemektedir; çünkü stoklar maliyet değerleri ile gösterilmekte, satılan malın maliyeti olduğundan az görünmektedir. Bunun sonucunda da satış kârı olduğundan fazla hesaplanmaktadır. Özellikle üretim işletmelerinde direk giderlerin, genel üretim giderlerinin, dönem başı ve sonu üretim stoklarının bilinmesi gereklidir. Maliyetlerin enflasyondan etkilenme derecesi bu kalemlerdeki değişmelere bağlıdır. Aynı şekilde amortisman giderleri de enflasyondan etkilenmektedir. Geleneksel sistemde amortismanlar maddi duran varlıkların maliyet değerleri üzerinden ayrıldığından yetersiz kalmakta ve fiktif kâr oluşturmaktadır.

6 - Türk Vergi Mevzuatından Enflasyonla İlgili Oluşturulan Uygulamalar

Ülkemizde yüksek enflasyon uzun zamandır süregelmektedir. Ancak buna rağmen 5024 sayılı kanuna kadar, uluslararası standartlara uygun enflasyon muhasebesi uygulamasına geçilmemiştir; çünkü mevzuatımızda zaten enflasyona karşı koruma sağlayan düzenlemeler mevcuttur.

- Amortisman tabi iktisadi değerlerde yeniden değerlendirme,
- Azalan bakiyeler ve hızlandırılmış yöntemle amortisman ayrımı,

- Stok değerlemede LIFO yönteminin kullanılması,
- Gayrimenkul ve iştirak hisseleri satışından doğan kazançlarda istisna uygulaması,
- Faiz gelirlerinin vergilendirilmesinde indirim oranı uygulaması,
- Yatırım indiriminde yeniden değerlendirme uygulaması gibi yöntemlerle enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkileri azaltılarak gerçek matrahın tespiti sağlanmaya çalışılmıştır.

Yapılan bu düzenlemeler esas olarak aşağıdaki gibidir.

Tablo 9 VERGİ KANUNLARIMIZDA ENFLASYON İLE İLGİLİ KISMİ DÜZELTME YÖNTEMLERİ³⁴

Vergi Kanunlarımızda Enflasyon ile İlgili Kısmi Nitelikli Uygulamalar Tablosu		
Uygulama Adı	Uygulamanın niteliği	İlgili kanun
Azalan Bakiyeler yönetimine göre amortisman ayrılması	Bilânço esasına göre defter tutan mükelleflerden isteyenler bu yöntemi uygulayabileceklerdir.	213 Sayılı VUK Mükerrer Md. 315
Alacak ve borç senetlerine reeskont uygulaması	Bankalar, bankerler ve sigorta şirketleri alacak ve borçlarına reeskont uygulamak zorundadırlar. Bu kurumların dışındaki mükellefler için uygulama ihtiyaridir. Yalnız alacaklarından veya borçlanmalarından birine reeskont uygulayanlar diğerine de uygulamak zorundadırlar.	213 Sayılı VUK DM. 281 ve Md. 285
Stok değerlemede LIFO yöntemi uygulaması	Mükellefler için isteğe bağlı bir uygulamadır.	VUK Md. 274, 275

³⁴ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., A.G.E., sf.28-29.

Yeniden değerlendirme uygulaması	Bilânço esasına göre defter tutan GV ve KV mükellefleri(kolektif, anonim ve adi şirketler dahil) uygulamada serbesttirler. Ancak iktisadi devlet Teşekküllerinin yeniden değerlendirme yapmaları zorunludur.	213 Sayılı VUK Mükerrer Md. 298
Maliyet bedeli artırımı uygulaması (Eskalasyon)	Satılan varlıkların maliyet bedellerinin artırılması ve satış kârının bu artan kısmı kadar azaltılması esasına dayanır.	GVK DM 38 ve 39, 49 no'lu KVGİ
Maddi duran varlık yenileme fonu uygulaması	Amortisman konusu maddi duran varlıkların satışından doğan kârın maddi duran varlığın yenilenmesinde kullanılmak amacıyla bir fon oluşturularak satış kârlarını bu fonda vergisiz olarak tutmaları.	VUK 328 ve 329
Finansman giderleri kısıtlaması uygulaması	Stokların LIFO yöntemine göre değerleyen ve ya yeniden değerlendirme yapan mükelleflerin işletmede kullanılan yabancı kaynaklarına ait faiz, komisyon, vade farkı, kur farkı gibi giderlerin matrahtan indirilmesine belli bir oran dahilinde kısıt getiren uygulamadır.	5422 sayılı KVK mükerrer Md. 8 ve 54, 55 ve 58 nolu KVKİ
İştirak hissesi ve gayrimenkul satış kazancı istisnası uygulaması	Sermaye yetersizliği sıkıntısı çeken kuruların gayrimenkul ve iştiraklerini peşin bedelle satarak atıl durumdaki bu varlıklarını nakde çevirerek işletme sermayesi olarak kullanmalarını özendirmeye yönelik bir uygulamadır.	KVK' ya 4108 Sayılı Kanunla eklenen geçici 23/A Md. Ve 51 no'lu KVKİ
Üretim tesislerin aynı sermaye olarak konulmasından doğan kazançlara ilişkin istisna uygulamaları	Kurumların üretim tesislerinin ve bunlara ait gayrimenkullerin ortaklıklara aynı sermaye olarak konulmasından kaynaklanan kazançların bazı koşullar altında tamamen vergi dışı kalmasıdır.	KVK2ya 4108 Sayılı Kanunla eklenen geçici 28/a Md. ve 57 nolu KVKİ

Araştırma geliştirme fonu uygulaması	Kurumların işletme içi AR-GE faaliyetlerinde bulunmalarını teşvik amacıyla kurumların yıl içinde yaptıkları AR-GE harcamaları tutarını geçmemek üzere ilgili dönemde ödemeleri içinde tahsilden vazgeçilerek bu orana isabet eden verginin üç yıl süreyle faizsiz olarak ertelenebileceğini öngören uygulamalardır	KVK Md. 14, 6 nolu bend
Gider artış fonu uygulaması	Ağaç yetiştirme işletmeciliğinde aktifleştirilen giderlerin, her yıl yeniden değerlendirilme oranında artabileceğini öngören isteğe bağlı bir uygulamadır.	GVK Md. 57 ve VUK 283 DM.
Yatırım indiriminde endeksleme uygulaması	Yatırım indiriminde endeksleme uygulaması, yatırımcıların ilgili yıl kazancının olmaması veya yeterli kazancın bulunmaması nedeniyle indirilemeyen yatırım indirim tutarları, VUK hükümlerine göre bu yıllar için belirlenen oranda artırılarak indirilir. Bu uygulama devreden yatırım indirimi tutarı için, indirilmeyen yılı takip eden yıllar boyunca söz konusu olur.	GVK Ek Md. 4. maddesinde 4108 sayılı kanunla değişiklik
Vazgeçilen alacaklar	Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesaba alınan borç miktarı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararla itfa edilmediği takdirde üçüncü yılın sonunda sonuç hesabına aktarılır.	VUK Md. 327
Yıllara yaygın inşaat ve onarım işleri	Yıllara yaygın inşaat ve onarım işlerinde kâr veya zarar işin bittiği yıl kesin olarak tespit edilir ve o yıl vergilendirilir.	VUK Md. 42

6.1- Azalan Bakiyeler Usulü İle Amortisman Hesaplanması

Azalan bakiyeler usulüyle amortisman bilânço esasına göre defter tutan mükelleflerin amortismanına tabi iktisadi kıymetleri üzerinden, ilk yıllarda yüksek oranlarda amortisman ayırmaları imkânı veren bir uygulamadır. Vergi sistemimize 1963 yılında 205 sayılı kanun ile giren bu yöntemin amacı yeni yatırımların

yapılması, eldeki makine ve teçhizatın yenilenmesi teşvik edilmek suretiyle kârlılık ve verimliliğin sağlanarak ekonomik gelişmenin hızlandırılmasıdır.³⁵

Bu yöntemde her yıl üzerinden amortisman hesaplanacak değer daha önce ayrılmış olan amortismanlar toplamının düşülmesi ile belirlenir. Böylece normal amortismanın iki katı olarak alınan amortisman oranı her yıl bakiye değere uygulandığından ilk yıllar daha fazla, sonraki yıllarda daha az amortisman payı gider kaydedilmektedir. İlk yıllarda daha fazla amortisman ayrılması işletmelerin sattıkları mal ya da hizmetin maliyetini ve dönem giderlerini amortisman maliyeti oranında yükselttiğinden güncel maliyetlere yaklaştırarak dönem sonu nominal kârın içinde yer alan fiktif kâr payını azaltmaktadır.

Yüksek enflasyon dönemlerinde bilânço usulüne göre defter tutan duran varlık yoğun işletmeler duran varlık yatırımlarının sürekli olması durumunda enflasyonun olumsuz etkilerinden kısmen korunmakta olsa da duran varlıkları yoğun olmayan işletmeler için aynı şey söz konusu değildir.

Azalan bakiyeler göre amortisman ayırma yöntemine bir örnek verelim.³⁶ 1997 yılı Ocak ayında 10.000.000.000-TL. Bedelle satın alınan sabit kıymetin amortisman tutarları aşağıdaki gibidir. Sabit kıymetin normal amortisman oranı beş yıllık kullanım süresine göre %20 ($1/5=0.20$) olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla azalan bakiyeler yönteminde uygulanacak oran (0.20×2) %40 olacaktır. Azalan bakiyeler yöntemine göre yapılan hesaplama aşağıdaki gibidir:

³⁵ 19/02/1963 gün ve 11343 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 205 sayılı kanunun gerekçesi.

³⁶ BİLİCİ, N., “Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Azaltmak İçin Türkiye’de Uygulanan Önlemler”<<http://sosyalbilimler.atauni.edu.tr/yayinlarenlasyonunmalitablolaruzerindekietkileriniazaltmakicintukivedeuygulananonlemler.htm>> (Erişim Tarihi 05.06.2005).

Yıl	Amortisman Oranının Uygulanacağı Değer (TL.)	Amortisman Oranı (%)	Amortisman Tutarı (TL.)
1997	10.000.000.000	40	4.000.000.000
1998	6.000. 000.000	40	2.400.000.000
1999	3.600. 000.000	40	1.440.000.000
2000	2.160. 000.000	40	864.000.000
2001	1.296. 000.000	Kalan	<u>1.296.000.000</u>
			10.000000.000

Enflasyon dönemlerinde azalan bakiyeler yöntemine göre amortisman ayrılması işlemi, amortisman süresi sonunda ayrılan amortisman tutarlarının enflasyon oranı ile değerlendirildiğinde işletmelerin enflasyona karşı korunmak için bir önlem olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Ancak, enflasyon oranı yeniden değerlendirilme oranından fazla ise, azalan bakiyeler yöntemine göre amortisman ayıran işletmeler enflasyonun etkisini normal yönteme göre giderebilirler.³⁷

Amortismanlar, kârın hesaplanmasından önce gelirlere düşülen bir maliyet ya da gider payı olduğundan, kâr rakamını etkiler. Fon çıkışı gerektirmeyen kaydi giderlerdir. Bunun gibi fon çıkışı gerektirmeyen diğer giderlerin de gelirlere

³⁷ BİLİCİ, N., a.g.m.

düşülmesi yoluyla nominal kârın düşük hesaplanması ve enflasyondan koruyucu fonların işletmede tutulması suretiyle gizli oto finansman yapılması mümkündür.³⁸

Enflasyon dönemlerinde azalan bakiyeler yöntemine göre amortisman ayıran işletmeler vergi erteleme nedeniyle fon sağlamakta ve bu durum özellikle duran varlıkların yoğun olduğu işletmelerde enflasyona karşı koruyucu olmaktadır.³⁹

Beş yüz büyük sanayi işletmesinde yapılan ankete göre ankete cevap veren 54 işletmenin %37'si normal amortisman yöntemini, %20'si azalan bakiyeler yöntemini, %43'ü ise ikisini birden uygulamaktadır.⁴⁰

Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere işletmeler azalan bakiyeler üzerinden amortisman hesaplama yöntemini yaygın olarak kullanmamaktadırlar. Bu sistem vergi sistemimizde etkin kullanılan bir yöntem olamamıştır.

6.2- Sabit Kıymetleri Yenileme Fonu

VUK'un 328'inci maddesine göre, amortisman tabi iktisadi kıymetlerin satılması halinde alınan bedel ile bunların envantere kayıtlı değerleri arasındaki fark kâr ve zarar hesabına geçirilir. Satılan iktisadi kıymetin yenilenmesi gerekli ise, bu takdirde satıştan doğan kâr yenileme giderlerini karşılamak üzere pasifte geçici bir hesapta tutulabilir.⁴¹ Sabit kıymet yenileme fonunda bilanço esasına göre defter tutan mükellefler satılan ekonomik değerlerin yenilenmesinde kullanılmak amacıyla bir fon oluşturarak satış kârlarını bu fonda vergisiz olarak tutabilmektedirler. Fon, satın alınan ekonomik değerlerin amortismanına mahsup edilebilmektedir. Böylece belli şartlar altında enflasyondan oluşan kârların vergilendirilmesi önlenebilmektedir. Bu da işletmelere ek bir finansman sağlamaktadır.

³⁸ GÜCENME, Ü, a.g.e sf.90.

³⁹ BİLİCİ, N., a.g.m.

⁴⁰ HACIRÜSTEMOĞLU, R., İBIŞ, C., GÖKÇEN, G., Beşyüz Büyük Sanayi İşletmesinde Enflasyon Muhasebesi Uygulama Araştırması, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 1999, sf.28.

⁴¹ ÖZTÜRK, B., ÖZER, M., ŞENGÜL, A.T., Vergi Kanunlarına Göre Enflasyon Muhasebesi- Teknik Uygulama Rehberi, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2004, Ankara, sf. 21-22.

İşletmeler enflasyon dönemlerinde duran varlıkların yenilenmesi konusunda da sıkıntı çekerler duran varlıklar için ayrılan amortismanlar yeterli olamamaktadır. Teknolojideki yenilikler ve sermaye mallarının fiyat artışları da duran varlıkların yenilenmesini güçleştirmektedir. Ayrıca yenileme fonu duran varlığın satıldığı dönemde ödenmesi gereken verginin azaltılmasını sağlar. Duran varlık satış kârının fon hesabına alınması ile cari dönemde satış kârı vergi matrahına dönem kârı olarak dâhil edilmeyecektir. Ancak duran varlığın yenilenmesi için ayrılan fonun yenileme işlemi üç yıl içinde yapılamaması durumunda dönem kârına ilave edilerek vergilendirilmesi söz konusu olacaktır.⁴²

VUK'nun 328. ve 329. maddelerine göre satıştan elde edilen kârdan veya sigorta tazminatının fazlasından yenileme fonu ayrılabilmesi için duran varlığın yenileme işleminin zorunlu olması ya da yenilemeye karar verilmesi ve teşebbüse geçilmiş olması gerekir.

VUK'nun 328. ve 329. maddelerine göre yenilenmesine karar verilen duran varlığa ilişkin yenileme fonunun muhasebeleştirilmesi örneği aşağıda verilmiştir.⁴³

İşletmenin aktifine kayıtlı satışı yapılan makinenin değeri 4.000.000.000-TL. birikmiş amortismanı 1.800.000.000-TL. Ve satış değeri 3.500.000.000-TL. + %18 KDV dir. Makinenin satış kârı yenileme fonu hesabına alınacaktır. Buna göre makinenin satışı ile ilgili yevmiye kaydı şöyle olacaktır:

_____ / _____	
100.KASA	4.130.000.000-
257.BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	1.800.000.000-
253.TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR	4.000.000.000-
391.HESAPLANAN KDV	630.000.000-

⁴² KAÇAR, Y., "Enflasyon Ortamında Muhasebe Uygulaması Açısından Yenileme Fonu Amortisman Giderleri Mahsup İlişkisi", Vergi Raporu Dergisi, H-Temmuz 1999, sf. 13.

⁴³ BİLİCİ, N., a.g.m.

549.ÖZEL FONLAR

1.300.000.000-

549.00.Yenileme Fonları

Enflasyon dönemlerinde yenileme fonu ile işletmelerin sonraki dönemlerde duran varlık yenilemeleri teşvik edilmekle beraber duran varlık satış kârının yenileme yapılabildiği kadar vergilendirilmesi ertelenmektedir. Dolayısıyla üç yılı aşmamak şartıyla duran varlık alımı yapılabildiği kadar elde edilen kâr işletmede kullanılabilir. Böylece enflasyon nedeniyle ortaya çıkan kârın, belli bir ölçüde kâr rakamından ayrılması da sağlanmış olacaktır.⁴⁴

6.3- İştirak Hisseleri ve Gayrimenkullerin Satışından Doğan Kazançlara İlişkin İstisna

Kurumlar Vergisi Kanunumuzun geçici 28.Md. göre işletmeler sahip oldukları gayrimenkullerin ve iştirak hisselerinin satışından doğan kazancı sermayelerine eklemek koşuluyla K.V.'den muaf tutulabilirler. Uygulamadan yalnızca tam mükellef kurumlar ile kooperatifler yararlanabilmektedir. Gelir vergisi mükellefleri ile dar mükellefler kurumlar istisnasından yararlanamamaktadırlar.⁴⁵

Düzenleme ile sermaye yetersizliği çeken işletmelerin bağlı değerlerinin nakde dönüştürülmesi yoluyla finansman sıkıntılarının giderilmesi, bu tutarları işletme sermayesi olarak kullanmalarını teşvik ederek mali yapılarının güçlendirilmesi ve gerçek olmayan satış karları ile ilgili olarak işletmelerin enflasyonun olumsuz etkilerinden korunması amaçlanmıştır.

Konuya ilişkin kanun maddesine göre uygulamadaki muhasebe kayıtlarını bir örnekle açıklayalım.⁴⁶

⁴⁴ BİLİCİ, N., a.g.m.

⁴⁵ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., sf. 31.

⁴⁶ BİLİCİ, N., a.g.m.

Örneğin, 01.06.1999 yılında aktife dahil olan 80.000.000.000-TL'lik gayrimenkulün birikmiş amortismanı 20.000.000.000-TL'dir. Gayrimenkul 05.07.2001 yılında 130.000.000.000+%18 KDV'ye satılmış ve gayrimenkul satış kazancının tamamının sermayeye ilavesine karar verilmiş ve yasal süresi içinde gerekli işlemler yapılmıştır. Yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

_____ 05.07.2001 _____	
100.KASA	153.400.000.000-
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	20.000.000.000-
252.BİNALAR HS.	80.000.000.000-
391.HESAPLANAN KDV	23.400.000.000-
679.DİĞER OLAĞ. DIŞI GELİR	70.000.000.000-
VE KÂRLAR	
_____ / _____	

Satıştan 70.000.000.000-TL gayrimenkul satış kârı elde edilmiştir. Elde edilen bu kâr rakamı enflasyondan kaynaklanmaktadır. İşletme, bu satıştan elde etmiş olduğu kârı sermayeye ilave edebilir.

Bu istisna ile iştirak hisseleri ve gayrimenkullerin değerlerinde sadece enflasyon nedeniyle meydana gelen artış değil, bütün değer artışı vergi dışı bırakılmaktadır.⁴⁷

Gayrimenkullerin veya iştiraklerin satın alınışlarından birkaç yıl sonra satılmalarından elde edilen bu kârlar enflasyon kârlarıdır. Kanunla getirilen bu uygulama ile elde edilen enflasyon kârlarının sermayeye ilavesi ile öz kaynaklar güçlenmekte ve enflasyon kârlarının da vergisi ödenmemektedir.⁴⁸

⁴⁷ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., sf. 32.

⁴⁸ BİLİCİ, N., a.g.m.

Beş yüz büyük sanayi işletmesi anketine göre anketi cevaplayan 54 işletmeden %61’inde gayrimenkul ve iştirak kazancı satışı olmuş, bu kazancı olan işletmelerin %73’ü ise bu istisnadan yararlanmışır.⁴⁹

6.4- Üretim veya Turizm Tesisleri ve Bu Tesislere İlişkin Gayrimenkullerin Sermaye Şirketlerine Ayni Sermaye Olarak Konulmasından Doğan Kazançlara İlişkin İstisna

Kurumlar Vergisi Kanununun geçici 28. maddesinde yer alan bu istisna ile bu tür tesislere ilişkin gayrimenkullerin tamamının veya bir kısmının teşvik belgeli yatırım yapmak üzere kurulacak bir sermaye şirketine veya yeni kurulacak yabancı ortaklı bir anonim şirkete ayni sermaye olarak konması durumunda doğan kazanç K.V’den muaftır.⁵⁰

Maddede yer alan koşulları sağlayan firma sayısı az olduğundan çok yaygın kullanımı olan bir uygulama değildir.

6.5- Ar-Ge Harcamalarında Vergi Ertelemesi

GVK’nın 89. maddesinin 2 numaralı bendi ile KVK’nın 14. maddesinin 6 numaralı bendinde yapılan düzenlemeler ile gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri yaptıkları Ar-Ge harcamaları tutarına bağlı olarak ödemeleri gereken gelir ve kurumlar vergisinin bir bölümünün faizsiz olarak 3 yıl süre ile erteleyebilmektedirler.

Araştırma ve geliştirme harcamalarından dolayı yapılacak faizsiz vergi ertelemesinin amacı; Kurumlar ve Gelir vergisi mükelleflerinin işletme içi araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmaları teşvik edilmiş olup, üç yıl süreyle ertelenen vergi mükelleflere geçici de olsa bir finansman kaynağı sağlamaktır. Ancak,

⁴⁹ HACİRÜSTEMOĞLU, R., İBIŞ, C., GÖKÇEN, G., a.g.e., sf. 51.

⁵⁰ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., sf. 33.

araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin yeni teknoloji arayışına yönelik faaliyetlerden olması gerekir. Aksi halde söz konusu erteleme hükmü uygulanmaz.⁵¹

Kurumlar faaliyet dönemi içinde yaptıkları Ar-Ge harcamaları tutarını geçmemek üzere ilgili dönemde ödemeleri gereken yıllık kurumlar vergisi tutarının %20 'sinin yasal süreler içinde ödemeyip bu oranın karşılığı olan tutarın vergisini de 3 yıl faizsiz olarak erteleyebilmektedirler.⁵²

Ödenmesi gereken kurumlar vergisinin faizsiz olarak ertelenmesi dolaylı da olsa işletmeleri enflasyondan korumaktadır. Uygulamaya bakıldığında beş yüz büyük yan sanayi işletmesi anketinden açıkça anlaşılacağı gibi bu düzenlemeden yararlanan işletme sayısı oldukça azdır. Ankete cevap veren 52 firmadan sadece %52'si Ar-Ge departmanına sahipken bunların sadece %22 'si Ar-Ge ertelemesinden yararlanmaktadır.⁵³

6.6- Maliyet Bedeli Artırımı

Maliyet bedeli artırımı, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin iktisadi kıymetlerini elden çıkardıklarında enflasyon nedeniyle ortaya çıkan karlar nedeniyle aşırı bir vergi yükü ile karşılaşmalarını önlemek amacıyla, satış kazancının tespitinde, bunların maliyet bedelini yeniden değerlendirme oranında arttırmak suretiyle dikkate almalarına imkân sağlayan bir düzenlemedir. Maliyet bedeli artırımı ile iktisadi kıymetlerin satışında bunların değerinde enflasyon nedeniyle meydana gelen artışların vergilendirilmemesi amaçlanmaktadır.⁵⁴

Maliyet bedeli artırılması; 26.12.1993 tarih ve 3946sayılı kanunla Gelir Vergisi Kanununun 38.maddesinin son fıkrasında düzenlenmiştir. 2001 yılının

⁵¹ ÖZTÜRK, B., ÖZER, M., ŞENGÜL, A.T., a.g.e., sf. 22.

⁵² HACİRÜSTEMOĞLU, R., Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, , 1997, İstanbul, sf.61.

⁵³ HACİRÜSTEMOĞLU, R., İBIŞ, C., GÖKÇEN, G., a.g.e., sf 60-61

⁵⁴ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., sf. 34.

Temmuz ayında çıkarılan 4684 sayılı kanununun 17.maddesi ile maliyet bedeli artırımını uygulamasında önemli değişiklikler yapılmıştır. 03.07.2001 tarihinde yürürlüğe giren yeni hüküm aşağıdaki gibidir.⁵⁵

Buna göre, “Mükelleflerin iktisap tarihinden itibaren en az iki tam yıl süreyle işletmelerinde kayıtlı bulunan gayrimenkul, iştirak hisseleri ve amortismanına tabi diğer iktisadi kıymetlerin elden çıkarmaları halinde bu iktisadi kıymetlerin maliyet bedeli bunların elden çıkarıldıkları ay hariç olmak üzere DİE’ce belirlenen toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılarak kazancın tespitinde dikkate alınabilir. Bilânço esasında defter tutan mükellefler tarafından artırılan maliyet bedeline tekabül eden kazançlar bilânçonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir. Bu fon sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde o yılın kazancına dahil edilerek vergiye tabi tutulur denilmektedir”.

Bir ekonomik değerın satışı kazancı satış bedelinden aktifleştiği tarihteki maliyet bedeli düşülerek hesaplanır. Bu nedenle enflasyon nedeni ile bu değerlerin bedellerindeki fiktif artışların vergiye tabi olması sonucu doğmaktadır. Satış kazancından enflasyondan meydana gelen artışın arındırılması gereklidir. Bunun yapılmaması hem sermayeyi vergilendirmekte, hem de bu sermayenin kazanç olarak dağıtılmasına yol açabilmektedir.

Maliyet bedeli artırımını ile ilgili uygulamayı bir örnekle açıklayabiliriz.⁵⁶

İşletmenin 10.01.1998 tarihinde 50.000.000.000-TL. Ye satın aldığı binayı 20.09.2002 tarihinde 250.000.000.000-TL. +%18 KDV ye satmıştır. Bina için her yıl %2 oranında amortisman ayrılmıştır ve işletmede bulunduğu sürede yeniden değerlemeye tabi tutulmamıştır. Bina işletmede 2 yıldan fazla tutulmuş ve her yıl %2 oranında 4 yıl amortisman ayrılmıştır. Binanın amortisman tutarı ise (1.000.000.000 -

⁵⁵ KULU, B., Dönemsonu İşlemleri, “Maliyet Bedel Artırımı”, TÜRMOB Yayınları, No:146, Ankara 2000, sf.136.

⁵⁶ BİLİCİ, N., a.g.m.

TL. x 4 yıl) 4.000.000.000.000-TL. dir. Binanın maliyet artışı yapılmadan satımı halinde elde edilen kâr 204.000.000.000-TL olacaktır.

Binanın aktife girdiği yıl olan 1998 yılı için GVK madde 38'e göre maliyet artışı yapılmamaktadır. Aktifte tutulduğu diğer yıllar için VUK hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranları kullanılarak maliyet artırımı yapılacaktır. Maliyet artırımı binanın alındığı 1998 ve satıldığı 2002 yılları dışındaki yıllar için yapılacaktır. Yapılan hesaplamalar sonucunda binanın satıldığı 2002 yılında artırılmış maliyeti 211.148.819.200-TL. dir. Binanın artış fonu (211.148.819.200-TL. – 50.000.000.000-TL.) 161.148.819.200-TL. dir. Binanın maliyet artışı yapıldıktan sonra 2002 yılındaki satış kârı 42.841.081.800-TL olacaktır. Yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir;

_____ / _____	
100.KASA	295.000.000.000-
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	4.000.000.000-
252.BİNALAR HS.	50.000.000.000-
391.HESAPLANAN KDV	45.000.000.000-
524.MALİYET ARTIŞ FONU	161.148.819.200-
679.DİĞER OLAĞ. DIŞI GELİR	42.841.081.800-
VE KÂRLAR	
_____ / _____	

İşletme maliyet bedeli artışı yapmadan binayı sattığı zaman 204.000.000.000-TL. kâr elde edecekti, maliyet bedeli artırımı yaptığında ise kâr 42.841.081.800-TL. olarak vergi matrahına dahil edilecektir. Maliyet bedel artırım tutarı kadar vergilendirilecek gelir azalmaktadır.

Maliyet bedel artırımı, işletmelerin enflasyon nedeniyle ortaya çıkan kârlarını ortadan kaldırmakta ve dolayısıyla vergilendirilmesini önleyen bir tedbir olmaktadır.

Yani maliyet bedel artırımına giren varlıkların maliyet bedelleri artırılarak enflasyon kârlarının oluşması engellenmektedir. Dolayısıyla enflasyon kârlarının vergilendirilmesi de önlenmiş olmaktadır. Diğer taraftan maliyet bedel artırımını ile işletmelerde atıl duran varlıkların nakde dönüştürülmesi de teşvik edilmektedir.⁵⁷

Beş yüz büyük yan sanayi işletmesi anketine verilen yanıtlara bakılacak olursa, cevap veren 48 işletmenin %58'i maliyet bedeli artırımını uygulaması yapmaktadır.⁵⁸

6.7- Yatırım İndiriminde Endeksleme

Yatırım indirimi belirli şartlara sahip özel sektör yatırımları için yapılan harcamaların belli bir oranının gelir ve kurumlar vergisi matrahından indirilmesi yoluyla kazancın bir kısmının vergi dışında kalmasını sağlayan bir istisnadır.⁵⁹ Bu yöntem teşvik belgeli yatırımlarda yatırımcıların ilgili yılda kazancının iyi olmaması veya yeterli olmaması nedeniyle yatırım indiriminden yararlanılamaması durumunda, indirilemeyen yatırım indirimi tutarlarının izleyen yıllarda bu yıllar için belirlenen yeniden değerlendirme oranlarında artırılarak indirilmesi şeklinde uygulanır.

Düzenleme ile işletmelerin kazançlarından indiremedikleri yatırım harcaması tutarlarının sonraki dönemlerde enflasyon nedeni ile uğramış oldukları kayıpları gidererek indirmeleri amaçlanmaktadır.⁶⁰ Böylece yatırımcıların ilgili yıl kazancının olmaması veya yeterli kazancın bulunmaması nedeniyle indirilemeyen yatırım tutarının, bu yıllar için belirlenen yeniden değerlendirme oranında arttırılarak, ertesi yıl kazancından indirilmesi mümkün olmaktadır. Böylece enflasyon ortamında, işletmelerin yatırım indirimi hakkından gerçekçi bir biçimde yararlanmaları temin edilmiş olmaktadır.⁶¹

⁵⁷ BİLİCİ, N., a.g.m.

⁵⁸ HACIRÜSTEMOĞLU, R., İBIŞ, C., GÖKÇEN, G., a.g.e., sf 54.

⁵⁹ GÜCENME, Ü, a.g.e., sf. 95.

⁶⁰ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., sf. 36.

⁶¹ GÜCENME, Ü, a.g.e., sf. 96.

Beş yüz büyük sanayi işletmesi anketine göre cevap veren 54 işletmenin %81'i yatırım indiriminden yararlanmakta olup, bunların %52'si yatırım indiriminde endeksleme yapmaktadır.⁶² Buradan da anlaşılacağı üzere vergi mevzuatımızda etkin kullanılan bir yöntemdir.

6.8- Son Giren İlk Çıkar (LIFO) Stok Değerleme Yöntemi

Son giren ilk çıkar; satılan veya imalata sevk edilen mal veya hammaddenin, en son satın alınan mal veya hammadde olduğu varsayımına dayanan bir envanter değerlendirme yöntemidir.⁶³

Stokların değerlemesinde VUK'nun 274. maddesi gereği maliyet bedeli esas alınmaktadır. Bu maddeye göre "Mükellefler satın aldıkları veya imal ettikleri emtianın maliyet bedelini, son giren ilk çıkar yöntemini uygulamak suretiyle tespit edebilirler. Bu yöntemi seçenler en az 5 yıl süre ile bu yöntemden vazgeçemezler" denmektedir.⁶⁴ Bu düzenlemenin amacı para değerindeki suni artışlar nedeniyle mükelleflerin fiktif kazançları üzerinden vergi ödemelerinin önlenmesidir.

İşletmenin envanterinde bulunan malların maliyetlerinin bu malların yerine koyma maliyetlerinden daha düşük olan satışlarla karşılaştırıldığında enflasyon kârları ortaya çıkmaktadır. Kârlılık olması gerekenden daha yüksek görünmektedir. LIFO yönteminin kullanılması ile güncel maliyetler güncel gelirlerle karşılaştırıldığından ortaya çıkan envanter kârları azalmaktadır. Bu yöntem kullanıldığında dönem kârı daha düşük çıkmakta, böylece daha az vergi ödenmektedir.⁶⁵

Bu yöntem enflasyon nedeniyle oluşan fiktif kârları azaltmaktadır, dolayısıyla aşırı vergileme ve kâr dağıtımına engel olmaktadır. Bu nedenle enflasyonist dönemde işletmelere LIFO yöntemini uygulamaları önerilmektedir.

⁶² HACİRÜSTEMOĞLU, R., İBIŞ, C., GÖKÇEN, G., a.g.e. sf. 64-65

⁶³ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., sf. 37.

⁶⁴ ÖZTÜRK, B., ÖZER, M., ŞENGÜL, A.T., a.g.e., sf. 17.

⁶⁵ McINTYRE, V., Edward, "Interaction Effects of Inflation Accounting Models and Accounting Techniques", The Accounting Review, Vol.57, No.3, 1982, sf. 612.

Bununla birlikte LIFO yönteminin birden fazla hesap döneminde kendisinden beklenen faydayı sağlayabilmesi için fiyat artışlarının yıllar itibariyle sürekli olması ve yılsonu stok düzeylerinin yıllar itibariyle azalış göstermemesi gerekir. LIFO yönteminin etkinliği, stok azaltma politikası izleyen işletmelerde azalmakta, stoksuz çalışan işletmelerde ise hiç olmamaktadır.⁶⁶

Enflasyon dönemlerinde nominal karları reel karlara yaklaştırmak için dönem sonu stok değerlerinin düşük, satılan malın maliyetinin ise mümkün olduğu kadar son maliyet fiyatlarıyla gösterilmesi istenir. LIFO gerçekten de maliyet değerlerini, satış anına yakın para değerleri ile belirlemeyi yani, maliyetleri paranın yeni satın alma gücüne yakın değerlerle ifade etmeyi sağlar. LIFO yöntemine göre dönem sonu stok tutarı düşük gözükeceğinden, net kar düşük belirlenecektir. Bu yöntem maliyetleri arttırarak gerçek kar rakamına ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. LIFO yönteminin uygulanması mükellefler bakımından vergi erteleme etkisi yapmaktadır. Bu uygulama ile enflasyonun sebep olduğu fiktif karlar bir ölçüde kurum kazancından indirilmiş olmaktadır.⁶⁷

500 büyük sanayi işletmesi anketine göre cevap veren 53 işletmenin %17'si LIFO yöntemini uygulamaktadır. Buradan da görüleceği üzere bu yöntem enflasyonun işletmelerin vergi matrahları üzerindeki etkilerini gidermede çok etkili bir yöntem değildir.⁶⁸

6.9- Alacak ve Borç Senetleri Reeskontu

VUK'nun 281 ve 285. maddelerinde iktisadi işletmelere dâhil alacak ve borçların değerlendirilmesi düzenlenmektedir. Alacak ve borç senetlerinin reeskontu, Türkiye'de enflasyonun finansal tablolar üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik

⁶⁶ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., Sf. 38

⁶⁷ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., a.g.e., sf.39.

⁶⁸ HACIRÜSTEMOĞLU, R., İBIŞ, C., GÖKÇEN, G., a.g.e. sf. 58.

uygulanan önlemlerden biri olarak kabul edilebilir. Alacak senetlerini reeskont işlemine tabi tutan işletmeler, borç senetlerini de aynı şekilde işleme tabi tutmak zorundadırlar.⁶⁹

Alacak ve borç senetlerinin reeskonta tabi tutulmasında ki amaç bunların değerlerini değerlendirme günündeki değerlerine indirgemektir. Çünkü değerlendirme günündeki senedin nominal değeri, değerlendirme gününden sonraki vadeye isabet eden faizi de kapsamaktadır. Reeskont uygulaması ile bu faiz tutarı hesaplanmaktadır. Hesaplanan bu tutar işletmelerin mali karlarının hesaplanmasında göz önüne alındığından mükelleflerin vergi matrahları böylece gelecek dönemlerle ilgili gelir ve giderlerden arındırılmış olmaktadır. Alacak ve borç senetleri ile ilgili olarak doğan gelir ve giderlerin ilgili oldukları yıllara nakli reeskont uygulamasının ana amacı olmaktadır.⁷⁰

Alacak ve borç senetlerinin reeskont tutarının hesaplanmasında 238. sıra nolu VUK genel tebliğine göre “iç yüzde” yöntemi uygulanmaktadır. Uygulamada senedin üzerinde yazılı oran varsa bu oran, senedin üzerinde faiz oranı belli değil ise Merkez Bankasınca açıklanan oran, reeskont oranı olarak kullanılır. İç iskonto yöntemi senedin mukayyet değeri üzerinden değerlendirme gününden senedin üzerinde yazılı olan vadeye kadar olan gün farkı ve iskonto oranı uygulanarak bulunur. Hesaplama işleminde aşağıdaki formül kullanılmaktadır.⁷¹

Nominal Değer x Faiz oranı x Gün Sayısı

Reeskont Tutarı = _____

36.500 + (Faiz Oranı x Gün Sayısı)

⁶⁹ BİLİCİ, N., a.g.m.

⁷⁰ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., sf. 34.

⁷¹ BİLİCİ, N., a.g.m

Örnek olarak reeskont faiz oranı %64 olan ve işletmenin değerleme gününde nominal değeri 1.500.000.000-TL. ve 15 gün vadeli alacak senedi ile 2.000.000.000-TL. ve 30 gün vadeli borç senedinin reeskont hesaplaması formül kullanılarak yapılmıştır. Alacak senedi reeskont tutarı 41.095.890-TL. ve borç senedi reeskont tutarı 109.589.041TL. olarak hesaplanmıştır. Değerleme günü alacak ve borç senetleri reeskontu ile ilgili yevmiye kayıtları ise şöyle olacaktır: ⁷²

_____ / _____	
657.REESKONT FAİZ GİDERLERİ HS.	41.095.890-
122.ALACAK SENETLERİ	41.095.890-
REESKONTU HESABI	
_____ / _____	
322.BORÇ SENETLERİ	109.589.041-
REESKONTU HESABI	
647.REESKONT FAİZ GELİRLERİ HS.	109.589.041-
_____ / _____	

Senetlerin değerleme günündeki değerine ulaşmak için hesaplanan reeskont tutarı alacak senetleri için yapılan gider kaydı gelir olarak, borç senetleri için yapılan gelir kaydı gider olarak kaydedilerek oradan da kar/zarar hesabına gönderilir. ⁷³

Alacak ve borç senetlerinin reeskontu ile bilânço tarihi itibarı ile bu senetlere ait tutarların peşin değerine getirilerek, bilânçonun gerçek değerleri ifade etmesi amaçlanmaktadır. ⁷⁴ Ayrıca, muhasebenin dönemsellik ilkesi doğrultusunda gelir ve giderler ait oldukları dönemlerin gelir ve giderleri arasında gösterilmiş olmaktadır. Yapılan reeskont kayıtları ile enflasyonun dönem kârına olan etkisi de yok edilmeye çalışılmaktadır.

⁷² BİLİCİ, N., a.g.m

⁷³ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., a.g.e., sf. 35.

⁷⁴ ÖZTÜRK, B., ÖZER, M., ŞENGÜL, A.T., a.g.e., sf. 20.

6.10- Finansman Gider Kısıtlaması

Finansman gider kısıtlaması işletmelerin kullandıkları yabancı kaynaklara ait faiz, komisyon, kur farkı ve bunlar gibi giderlerin ticari kazanç tespitinde indirilmesini belli koşullar altında sınırlayan bir düzenlemedir.⁷⁵

Finansman gider kısıtlamasının düzenlendiği Gelir Vergisi Kanununun 41. maddesinin 8 numaralı bendinde; dönem sonu stoklarını son giren ilk çıkar yöntemine göre değerleyen veya amortismanına tabi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutanların, işletmede kullandıkları yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kar payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yaptıkları giderler ve maliyet unsurları toplamına indirim uygulanması suretiyle bulunacak kısmın %25'inin gider olarak indirilemeyeceği hükme bağlanmıştır. İndirim oranı; Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre o yıl için tespit edilmiş olan yeniden değerlendirme oranının, ilgili kuruluşlardan alınan bilgilere göre maliye bakanlığınca o yıl için hesaplanan ortalama ticari kredi faiz oranına bölünmesi suretiyle bulunmaktadır.⁷⁶ Bu yöntemle ticari kazanç enflasyondan arındırılmış olmaktadır. Ancak bu yöntemin sakıncası olarak gerçek kârların da vergi dışı kalmasına neden olması söylenebilir. Şöyle ki; finansman giderlerinin fiktif kısmı da reel finansman gideri gibi dönem kazancının tespitinde maliyet unsuru olarak dikkate alınmaktadır.

6.11- Öngörülen Yatırım İndirimi Uygulaması

Teşvik belgeli yatırımlarda yatırımcıların yapmayı öngördükleri bir sonraki yatırım harcama tutarı baz alınarak yatırım indirimi tutarı hesaplanır ve bu tutar cari yıl kazancından indirilir. Bunda amaç yatırımların teşvik edilmesi olmasına rağmen enflasyonun çok yüksek olması bu yöntemin etkinliğini yitirmesine neden olmaktadır. Yüksek enflasyonda ilgili yıl kazanılanın izleyen yılda beyan edildiği dikkate alınırsa yararlanılacak yatırım indiriminin değeri düşmektedir.

⁷⁵ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., Sf. 40.

⁷⁶ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., Sf. 41.

6.12- Yeniden Değerleme:

Yeniden değerlendirme, işletmelerin aktiflerinde tarihi maliyetleri ile kayıtlı amortismanına tabi iktisadi değerlerin, toptan eşya fiyat endeksi dikkate alınarak güncel değerlerine yükseltilmesi ve bu değer üzerinden amortisman ayrılmasına olanak veren bir uygulamadır.⁷⁷

V.U.K.'na göre bilânçoya dahil amortismanına tabi iktisadi değer ile bu değerler üzerinden ayrılmış olan amortismanlar yeniden değerlemeye tabi tutulabilir. Aynı hesap döneminde aktife giren değerler ile yapılmakta olan yatırımlara yeniden değerlendirme uygulanmaz. Amortismanına tabi olmayan varlıklar ile maddi olmayan sabit değerler de yeniden değerlendirme kapsamına girmezler. Ayrıca aktife alınma sürecinden sonra sabit kıymet maliyet bedeline eklenen kur farkları ve faiz giderleri de yeniden değerlendirme kapsamı dışındadır.

Yeniden değerlendirme uygulaması, Türk Vergi sistemine ilk olarak 1963 tarihinde 205 sayılı “213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun değiştirilmesi ve bu kanunda bazı hükümler eklenmesi hakkında kanun” ‘la girmiştir. Ancak söz konusu geçici 11. maddenin uygulamaya konulması yıllarca gecikmiş ve sonuçta 21.12.1983 tarihinde yayımlanan 2791 sayılı kanunun 14. maddesi ile anılan geçici 11. madde değiştirilerek yeniden değerlendirme kurumu 1982 hesap dönemi sonu itibarıyla uygulamaya konulmuştur. 205 sayılı kanunun gerekçesinde de açık bir şekilde ifade edildiği üzere; yeniden değerlendirme müessesesinin kuruluş amacı işletmelerin bilânçolarında maliyet bedeli ile yer alan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin değerlerinin (paranın değerindeki düşmeler dolayısıyla oluşan artışı telafi edecek bir oranla çarpılması suretiyle) güncel değerlere yükseltilmesidir.⁷⁸

Başka bir deyişle yeniden değerlendirme artışı amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeden önceki net bilânço aktif değerinin, bu kıymetlerin

⁷⁷ ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., Sf. 24.

⁷⁸ AKDOĞAN, N., TENKER, N., a.g.e., sf.822.

yeniden değerlendirme oranının uygulandıktan sonra bulunan net bilanço aktif değerlerinden indirilmesi suretiyle bulunur. Bulunan değer artışı bilançonun pasifinde “522 Maddi Duran Varlık Yeniden Değerleme Artışları” isimli özel bir fon hesabında gösterilir.

Ülkemizde yasal yeniden değerlendirme uygulaması kısmi bir yeniden değerlendirilmedir. Bu yöntem özel sektör için seçimlerlik, buna karşılık kamu iktisadi teşebbüsleri için zorunludur. Yeniden değerlendirme sonucunda doğan değer artış fonu, bilanço pasifinde ayrı bir fon hesabı olarak gösterilir.⁷⁹ Bu artışın öz kaynaklar içinde yer alması bu kaynakların nominal tutarını artırır ama gerçek anlamda bir fon olmadığından oto finansmanda kullanılamaz. Ancak bir sonraki hesap döneminde değerlendirilmiş tutarlar üzerinden amortisman ayrılacağından gizli bir oto finansman yöntemidir.

Konuyu bir örnekle açıklayacak olursak,⁸⁰ bir işletmenin amortismanına tabi iktisadi varlıklardan olan makinelerin değeri 10.000- YTL. ve bunlara ait birikmiş amortismanları 2.000. -YTL' dir. 2001 hesap döneminde gözükten tutarları ve yeniden değerlendirme oranı olan %53,2 ile çarpılarak bulunan değer artış farkı 4.256.-YTL olarak hesaplanmıştır. Yeniden değerlendirme işlemi ile ilgili yevmiye kaydı şöyle olacaktır;

_____ / _____	
253.TESİS-MAKİNE VE CİHAZLAR	5.320.-
257.BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	1.064.-
522.M.D.V. YENİDEN D. ARTIŞI	4.256.-
_____ / _____	

⁷⁹ TUNCER, S., ”Türk Vergi Ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesi İle İlgili Uygulama Örnekleri I”, Yaklaşım Dergisi, Nisan 2002, sf. 16.

⁸⁰ BİLİCİ, N., a.g.m.

Yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin satışında, varlıkların değer artışlarına, birikmiş amortismanlarda olduğu gibi işlem yapılır.⁸¹ Değer artış fonunun Kurumlar Vergisi mükelleflerince sermayeye eklenmeyip, bilânçonun pasifinde özel bir fon hesabında bekletilmesi durumunda ve Gelir Vergisi mükelleflerince ise her durumda amortisman tabi duran varlık satılırsa, duran varlığa ait yeniden değerlendirme artışı ve birikmiş amortisman hesabı kapatılır.

Ancak, Kurumlar Vergisi mükelleflerince değer artış fonu sermayeye ilave edilmiş ise, duran varlık satış kârı veya zararının hesaplanmasında değer artış fonu dikkate alınmayacaktır. Yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin yenilenmesine karar verilmiş ise satıştan doğan kâr, yenileme maliyetini karşılamak üzere bilânçonun pasifinde “549. Özel Fonlar/549.00 Yenileme Fonu” hesabından üç yıl süre ile bekletilir. Bu süre içinde kullanılmayan fonlar 3. yılın kârına ilave edilir. Eğer bu süreden önce işin bırakılması, devri veya tasfiyesi söz konusu olursa fondaki kullanılmayan tutar o yılın vergi matrahına dahil edilir. Böylece Kurumlar Vergisi Mükellefleri değer artış fonunu hesapta tutmayıp sermayeye dahil etmeleri halinde vergi matrahını azaltmak suretiyle yarar sağlamaktadırlar.

Yeniden değerlendirme yöntemi mali tabloların homojenliğini sağlama, işletmede muhasebe verilerinin doğru zamanlı ve nesnel olmasını sağlama, işletmelerin maddi duran varlıklarının maliyet bedeli üzerinden ayrılan yetersiz amortisman nedeni ile öz kaynak kaybına engel olma bilânço analizi yoluyla işletmelerin mevcut sermayesinin korunmasını sağlama konularında önemli bir işlev üstlenmiştir. Ancak yeniden değerlendirme kurumunun bazı zaafı bulunmaktadı.⁸²

Şöyle ki;

- Yeniden Değerleme amortisman tabi iktisadi kıymetlerin itfa süresi içinde yapılmakta, tamamen itfa edilmiş iktisadi kıymetler yeniden değerlemeye tabi

⁸¹ GÜCENME, Ü, a.g.e., sf. 94.

⁸² ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., Sf. 27.

tutulmaktadır. Amortisman oran ve sürelerinin ilgili iktisadi kıymetin kullanım ömrüne göre belirlenmemesi yeniden değerlendirme uygulamasını beş yıl süre ile sınırlamakta beş yıllık ömrü aşan kullanımlarda yeniden değerlendirme yapılmamaktadır.

- Yeniden değerlendirilmiş varlıkların satılması halinde bu varlıkların yeniden değerlemesi sonucunda oluşmuş değer artış fonları birikmiş amortismanlar gibi görünmektedir. Değer artış fonlarının sermayeye eklenmediği durumlarda ilgili iktisadi kıymetin satılması halinde vergileme avantajı geri alınmaktadır. Bu itibarla değer artış fonlarının bir an önce sermayeye eklenmesinden yarar görülmektedir. Ancak bu imkân gelir vergisi mükelleflerine tanınmamıştır.
- Yeniden değerlendirme uygulamasında işletmelerin bina, arsa ve arazileri yeniden değerlemeden önceki kıymetleri üzerinden amortismanına tabi tutulmaktadır. Amortismanların maliyet unsuru olmaları, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerde giderleştirme ve yenileme için fon oluşturma gibi fonksiyonları da bünyesinde taşımaları nedeniyle işletmelerin bu imkândan mahrum bırakılmamaları gerekir.
- Yeniden değerlemenin aktifleştirmeye bağlı olarak uygulanması özellikle uzun zaman alan yatırımlarda maliyet bedellerinin güdük kalmasına yol açmakta ve amortismanına tabi ekonomik değerlerde uygulanan yeniden değerlendirme de enflasyona endekslenmemiş dolayısıyla da gerçek tutarlardan uzak bir baza oturmaktadır.
- Yeniden değerlendirme kurumunun işletmeleri enflasyonun olumsuz etkilerinden korumadaki etkinliği amortismanına tabi iktisadi kıymetlerinin aktifler içindeki yeri ve ağırlığı fazla olan işletmelerde önemli hale gelmektedir. Bu tür kıymetlerin aktifler içindeki payı az olan işletmelerde ise önemsiz olmaktadır.

Bu kurum ÷lkemizde oldukça yaygın kullanılmaktadır. Enflasyona karşı yapılan dñzenlemeler içinde vergi mevzuatımızdaki en etkili yñntem olduğu sñylenebilir.⁸³

Sonuç; yukarıda ayrıntılarıyla açıklanan tñm bu yñntemler enflasyonun olumsuzluklarından işletmelerin korunması amacıyla geliştirilmiş; mevzuata alınmış yñntemlerdir. Bu dñzenlemeler enflasyonun matrahlar ÷zerindeki etkilerini hafifletmekte ancak tam olarak gidermede başarılı olamamaktadır.

Son dñnemlerde oldukça dñřmñř de olsa uzun dñnemli yñksek enflasyonun yaşandığı ÷lkemizde fiyatlar genel seviyesindeki artışları dikkate almayan tarihi maliyet muhasebesi sisteminin olumsuzlukları bu özel dñzenlemelerle gidermek mñmkñn olmadığından maliye bakanlığı enflasyon dñzeltmesi uygulamasını vergi mevzuatımıza getirmiştir.

⁸³ HACİRÜSTEMOĞLU R., İBİş C., GÖKSER G., tarafından yapılan “Beş Yñz Bñyñk Sanayi İşletmesinde Enflasyon Muhasebesi Uygulama Araştırması”nda yapılan ankete gñre ankete katılan 54 işletmenin tamamının sabit kıymetlerine yeniden değerleme uyguladığı tespit edilmiştir. Ayrıca ankete cevap veren işletmelerin %96’sı bu yñntemi sñrekli olarak uyguladıklarını beyan etmişlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

ENFLASYON MUHASEBESİ YÖNTEMLERİ

1-Enflasyon Muhasebesi Kavramı

Enflasyon muhasebesi kavramı birçok yaklaşımı içinde barındıran genel bir terimdir. Bu kavram maliyet muhasebesi, banka, vergi muhasebesi gibi özel ihtisas gerektiren işletme türleri ile muhasebe konuları için uygulanacak yöntemleri değil, genel muhasebenin dayandığı temel ilkelerden biri olan parayla ölçülme kavramının enflasyon nedeni ile işlevini yitirmesi sonucu bu işlevin yeniden kazanılmasına yönelik bir sistemi ifade eder. Dolayısıyla enflasyon muhasebesi bir uzmanlık muhasebesi değil, genel muhasebenin bazı durumlarda ortaya çıkan yetersizliklerin giderilmesine yönelik tedbirlerdir.⁸⁴

1970’li yıllarda dünyada maliyetlerin ve fiyatların sürekli olarak artmasıyla firmaların gerçek cari durumlarını bilme gereksinimiyle beraber gelişmeye başlayan enflasyon muhasebesi kavramı genel olarak “tarihi maliyetlerle ifade edilmiş işletme değerlerine fiyat değişmelerinin etkileri gösteren ve gerekli önlemleri alarak, işletme değerlerinin gerçeği belirtmesine olanak veren muhasebe sistemleridir.”⁸⁵

Muhasebe verilerinin enflasyona göre düzeltilmesi gerekliliği ile ilgili literatürdeki ilk çalışma Fisher tarafından yapılmıştır. Ancak Fisher sadece enflasyonun fiktif kar oluşturduğunu belirtmiş herhangi bir muhasebe yöntemi geliştirmemiştir. İlk enflasyon modeli Almanlar tarafından 1. Dünya Savaşından

⁸⁴ ASLAN., E., “Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz”, Yaklaşım, Sayı 52, Nisan 1997.

⁸⁵ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 29.

sonra 1921’de geliştirilmiştir. Schmidt cari değer modelini 1921’de, Schmalenbach genel fiyat düzeyi modelini 1922’de geliştirmiştir.⁸⁶

V.U.K’muzun 5024 sayılı kanunla değişik mükerrer 298. maddesinin A fıkrasında enflasyon düzeltmesi mali tablonun ait olduğu tarihteki satın alma gücü cinsinden hesaplanması şeklinde tanımlanmıştır.

Prof. Dr. Rüstem Hacırüstemoğlu ise enflasyon muhasebesini geçmiş maliyetlerle değerlendirilmiş işletme varlık ve borçları üzerinden fiyat değişmelerinin etkisini gösteren muhasebe sistemidir diye tanımlamaktadır.

Prof. Dr. Ümit Gücenme ise öz sermayenin korunması ve işletmenin yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için enflasyonun muhasebe verileri ve dönem sonuçları üzerindeki olumsuz etkilerini giderecek muhasebe anlayışı olarak tanımlanmıştır.

Yukarıdaki tüm bu tanımlardan anlaşılacağı üzere fiyatlar genel seviyesindeki artışlar nedeniyle işlevini yerine getiremeyen finansal tabloların enflasyonun etkilerinden arındırılmasını ifade eden bir kavramdır. Başka bir ifade ile işletme finansal tablolarının enflasyon karşısında güncellenmesi ve düzeltilmesidir.

Genel bir kavram olan enflasyon muhasebesinin değişik uygulama biçimleri söz konusudur. Bunlar; fiyatlar genel seviyesindeki değişmelerin etkisini finansal tablolara yansıtan fiyatlar genel seviyesi muhasebe yöntemi. Fiyatlar özel seviyesindeki değişmelerin etkisini dikkate alan ikame maliyeti muhasebe yöntemi ve her iki fiyat seviyesindeki değişmelerin etkisini birlikte yansıtmayı amaçlayan karma yöntemdir.

⁸⁶ ARCHAMBAULT, Jeffrey J., ARCHAMBAULT, Marie, E., “A Cross- National Tests of Determinants of Inflation Accounting Practises”, The International Journal Of Accounting, Vol.34, No.2, 1999, sf. 190-191.

Bu yöntemlere yön veren esaslar, değerleme yöntemleri ile sermayenin korunması kavramıdır.

Değerleme, bir işletmenin varlığını oluşturan aktif ve pasif kalemlerin belli bir tarihteki değerlerini ortak değer ölçüsü olan para birimi ile ifade etmektedir. Değerleme ilkeleri ve buna ilişkin ölçüler işletmenin durumundan çok sonuçlarını etkileyen bir konudur.⁸⁷

Kârı doğru saptamada değerleme ilkeleri önemlidir. Kullanılan değerleme yöntemlerine göre kârın büyüklüğü değişebilmektedir.

Gelirin doğru olarak ölçülmesinde çok önemli etken olan değerleme enflasyon muhasebesinde değişik yöntemlere uygulanmaktadır. Bu yöntemleri tarihi maliyetleri esas alan değerleme yöntemleri ve cari değerleri esas alan değerleme yöntemleri olmak üzere iki temel gruba ayırabiliriz.⁸⁸

Tarihi maliyetleri esas alan değerleme yöntemlerini geleneksel tarihi maliyet ve düzeltilmiş tarihi maliyet yöntemi olmak üzere gruplayabiliriz.

Geleneksel tarihi maliyet yönteminde kâr; gerçekleşmiş hâsılat ile satın alma fiyatları üzerinden değerlendirilen faydası tükenmiş tarihi maliyetli girdiler arasındaki farktır.

Bu yöntemin yararlarına bakacak olursak, tarihi maliyetler fiili işlemlere dayandığından objektiflik ilkesinin sağlanması kolaydır. Diğer değerleme yöntemlerine göre daha basittir. Ancak enflasyon dönemlerinde geleneksel tarihi maliyetlere göre düzenlenmiş finansal tablolar gerçeği yansıtmaz. Bu nedenle işletme yönetimi için sağlıklı bir raporlama oluşturamaz. Geleceğe ilişkin karar alınmasında gerekli bilgileri sağlayamamaktadır.

⁸⁷ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 31.

⁸⁸ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 32-33.

Düzeltilmiş tarihi maliyet yönteminde ise finansal tablolarda yer alan kalemler finansal tabloların düzenlendiği tarihteki paranın genel satın alma gücüne göre ifade edilir. Bu yöntemde kalemler edinildikleri tarihten sonraki genel fiyat endekslerindeki değişmelere göre değerlendirilmiş enflasyonun etkisinden arındırılmıştır. Bu yöntemde genel fiyat endekslerinin esas alınmasından dolayı bu yönteme genel fiyat düzeyi yöntemi denmektedir.

29 No'lu uluslararası finansal raporlama standardı (IAS), TMS, SPK, TMSK yüksek enflasyon ortamında finansal raporlama standardında temelde bu yöntemi benimsemiştir.⁸⁹

2- Enflasyon Muhasebesi Yöntemleri

Enflasyon muhasebesinin en temel amacı kârın doğru saptanmasıdır. Kârın doğru olarak saptanması ise sermayenin korunması kavramı ile yakından ilgilidir. Kârın belirlenmesinde esas ölçü olarak genellikle dönem kârı temel alınmaktadır. Dönem kârının belirlenmesinde ise ana hareket noktası sermayenin korunması kavramıdır. Sermayede bir azalışa neden olmadan dağıtılabilecek kâr tutarının belirlenmesi gerekir.

İşletme sermayesinin korunması kavramı genel olarak

- sermayenin nominal olarak korunması,
- sermayenin satın alma gücü olarak korunması kavramı ve
- sermayenin üretim gücü olarak korunması; Z biçiminde 3 ayrı açıdan yorumlanmaktadır.⁹⁰

Sermayenin nominal olarak korunmasında amaç, nominal para birimi ile saptanmış dönem başı sermayesinin dönem sonunda da nominal olarak korunmasıdır. Sermayenin nominal olarak korunması yaklaşımında sermaye; sermaye olarak

⁸⁹ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., sf. 123.

⁹⁰ GÜCENME, Ü, a.g.e., sf. 70.

konulan aktiflerin konulduğu andaki değeri ve dağıtılmayan kârların değerlerini kapsayan finansal bir olgu olarak düşünülmektedir.

Klasik muhasebe uygulamasında ve Türk vergi yasalarında tarihsel maliyetlerle değerlendirme esaslarından hareket edilerek sermayenin nominal olarak korunmasının hedef alındığı ve kârın bu ölçüde saptandığı görülmektedir.⁹¹

Sermayenin satın alma gücü olarak korunması kavramında ise amaç dönem başı sermayesinin satın alma gücünü korumaktır. Bu yaklaşımda dönem kârı; aynı satın alma gücüne sahip dönem sonu öz sermayesi ile dönem başı öz sermayesi arasındaki olumlu farktır. Bu yöntemin uygulanışında iki yok bulunmaktadır. Ya gider ve gelir hesapları ile bilanço paranın değerindeki değişmelere göre düzeltilerek paranın satın alma gücünü belirtecek şekilde düzeltilmekte veya genel satın alma gücündeki değişiklikler yalnızca öz sermayeyi düzeltmede göz önüne alınmaktadır.

Sermayenin üretim gücü olarak korunması yaklaşımında ise amaç başlangıçtaki üretim gücünü aynen korumaktır. Bu yaklaşımda sermaye fiziki bir kavram olarak düşünülmekte, korunması gereken sermayenin işletmenin fiziki üretim kapasitesi olduğu varsayılmaktadır.

Enflasyon muhasebesinde değerlendirme ise; ekonomik değerlerin fiyatlandırılması ve fiyatlandırmanın YTL olarak ifade edilmesidir. Değerleme ölçüsü her ülkenin ulusal parasıdır. Ancak ülkemizde ulusal paramız bu işlevi yerine getiremediği için bazı değerlendirme yöntemlerine başvurulmaktadır.⁹²

- Maliyet bedeli; bu yöntemde varlıklar edinme maliyetleri ile değerlendirilir. Varlıklar için karşılık ayrılmaz

⁹¹ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 80.

⁹² AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 31.

- Cari değer; bu yöntemde varlıklar aktife ilk girişinde edinme maliyeti ile değerlendirilir. Dönem içinde meydana gelen değişiklikler varlıkların değerini etkiler. Karşılık ayrılması yoktur.
- Maliyet veya cari değerden düşük olanla değerlendirme; bu yöntemde cari değer için maliyet bedelinin altına düşmesi halinde aradaki fark kadar karşılık ayrılır.

Bu bağlamda enflasyon muhasebesi yöntemleri de 3'e ayrılır.

1. Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi
2. Cari Değer Muhasebesi
3. Karma Yöntem

Tablo 10 ENFLASYON MUHASEBESİ YÖNTEMLERİ⁹³

	Tarihi Maliyet Muhasebesi	Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi	Cari Maliyet Muhasebesi
Kâr Kavramı	Öz sermayenin nominal olarak korunması kavramına göre tanımlanır.	Öz sermayenin alma gücünün korunması kavramına göre tanımlanır	Öz sermayenin üretim gücünün korunması kavramına göre tanımlanır.
Değerleme Ölçüsü	Tarihi maliyet	Tarihi maliyetlerin genel fiyat endekslerine göre düzeltilmiş tutarı	Cari değerler — yenileme maliyeti — Net nakit değer - net bu günkü değer
Finansal Tabloların Sunumunda Kullanılan Ölçü Birimi	Paranın nominal değeri	Paranın satın alma gücü	Paranın nominal değeri veya paranın satın alma gücü

⁹³ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 135.

Düzeltilmede kullanılacak endeks	Kısmi düzeltme	Genel fiyat endeksleri	- Cari değerlerin belirlenmesinde özel fiyat endeksleri - satıcılardan alınan fiyat listeleri - takdir komisyonu değeri kullanılır.
---	----------------	------------------------	---

2.1- Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi Yöntemi (Düzeltilmiş Tarihi Maliyet Yöntemi)

Muhasebe verilerinin fiyatlar genel seviyesindeki değişmelere göre düzeltildiği enflasyon muhasebesi modelidir.⁹⁴

Bu yöntemde paranın değişen satın alma gücündeki değişikliklere göre muhasebe verileri düzeltilmektedir. Yani finansal tablolar yine geleneksel muhasebe ilkelerine göre düzenlenmekte ancak bu tablolar genel fiyat değişmelerinin finansal tablolar üzerinde oluşturduğu etkiyi gidermek ve fiyat hareketlerinin firmanın ekonomik durumunda yarattığı değişiklikleri belirlemek amacıyla fiyat endeksleri ile düzeltilmektedir.

Yöntemin temel amacı, finansal tablo bilgilerinin gerçeğe uygunluğunu ve sermayenin satın alma gücü açısından korunmasını sağlamaktır.⁹⁵

Genel fiyat düzeyi muhasebesinin uygulanmasında karar verilmesi gereken problem alanları şunlardır;⁹⁶

- a- Hangi genel fiyat endeksi kullanılacak?
- b- Hangi hesaplarda düzeltme yapılacaktır?
- c- Hesaplar hangi dönemler için düzeltilecektir?

⁹⁴ GÜZELDAL, Ö., ERSOY, A., a.g.e., sf. 25.

⁹⁵ ÖRTEN, R., KARAPINAR A., a.g.e., sf. 116.

⁹⁶ GÜCENME, Ü, a.g.e., sf. 80.

d- Parasal kalemlerdeki düzeltme nedeniyle ortaya çıkan kâr ve zarar muhasebeye nasıl yansıtılacaktır?

Düzeltilmenin yapılacağı temel yılın seçimi önemlidir. Sermaye veya duran varlıkların işletmeye giriş tarihleri çok eski olabilir. O tarihlere ait endekslerin saptanmasında sorun çıkabilir. O nedenle uygulamada düzeltme işleminin 25 yıldan uzun olmaması önerilmektedir.

Ülkemizdeki uygulamaya baktığımızda düzeltme dönemi 1970 yılından başlatılmaktadır. Diğer önemli bir konu ise kullanılacak endekslerin seçimidir. Endeksler tarihsel lira ile bu günkü liranın satın alma gücü arasındaki değişim oranını yansıtmaktadır.

Para değerindeki değişimleri en iyi yansıtan endeksler fiyat endeksleridir. Fiyat endeksi olarak toptan eşya fiyat endeksi, tüketim fiyat endeksi, ithal mallar fiyat endeksi, özel sınaî mal endeksleri arasından en uygun olan seçilmelidir.

Hangi endeksin uygun olacağı konusunda görüş ayrılıkları mevcuttur, bu ayrılık temelde sermayenin korunması kavramındaki anlayış farklılığından kaynaklanır.

Ortakların satın alma gücünün korunması amaçlanıyorsa tüketim malları fiyat endeksi veya ortakların ellerine geçen fonları yatırıma yatıracakları görüşünden hareketle toptan eşya fiyat endeksi önerilmektedir. Sermayenin üretim gücü olarak korunmasını amaçlayanlar ise özel fiyat endekslerini veya yatırım malları endekslerini önermektedirler. Kullanılacak genel fiyat endeksi geniş kapsamlı olmalı, tüm mal ve hizmetlerin fiyatlarında oluşan dalgalanmaları doğru biçimde yansıtılabilmelidir. Geçmiş yıllara ilişkin bilgileri de içeren endeks dizileri mevcut

olmalıdır. Fiyat endeksleri kolay ve çabuk hazırlanabilmeli, düzenli yayınlanıyor olmalıdır.⁹⁷

Düzeltilmenin hangi bilânço kalemlerine uygulanacağı konusu da büyük önem taşımaktadır. Genel fiyat düzeyi muhasebesinde tüm bilânço kalemleri cari para değerine göre düzeltilmektedir. 29 No'lu Uluslararası Muhasebe Standardı ve Türkiye Muhasebe standartları, tüm varlık ve kaynak hesapların, düzeltilerek bilânço günündeki paranın cari satın alma gücüne göre ifadesini ve enflasyondan dolayı parasal kalemlerden oluşan satın alma gücü kayıp ve kazançlarının kâr üzerinde etkilerini göstermeyi öngörmektedir.⁹⁸

Düzeltilme sürecinin gerçekleşmesinde önerilen üç yöntem söz konusudur.

Bunlar;

- Bilânço ve gelir tablosunun beraber düzeltilmesi,
- Yalnız dönem başı ve dönem sonu bilânçolarının düzeltilmesi,
- Çalışma tablosu yöntemi.

Genel fiyat düzeyindeki değişikliklerin muhasebeye yansıtılmasında şu aşamalar takip edilir:⁹⁹

- Tarihi maliyet esasına göre hazırlanan son iki yılın mali tabloları temin edilir.
- Bilânço kalemleri parasal olan ve parasal olmayan kalemler olarak ayrılır.

⁹⁷ N., AKDOĞAN, N., TENKER, a.g.e., sf. 712.

⁹⁸ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 144.

⁹⁹ UMAN, N., HACİRÜSTEMOĞLU, 5024 Nolu Yasaya Göre Enflasyon Muhasebesi, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2004, sf. 30.

- Paranın satın alma gücündeki değişmeleri yansıtan bir indeks seçilir. Düzeltme katsayıları hesaplanır.
- Parasal olmayan kalemlerin giriş tarihleri ve tutarları saptanır.
- Parasal olmayan kalemler düzeltme katsayısı ile çarpılarak yeniden ifade edilir. Parasal kalemler ise zaten paranın gerçek değeri ile ifade edildikleri varsayıldığından bu kalemler düzeltmeye tabi tutulmaz.
- Parasal kalemlerin satın alma gücü kazanç ve kayıpları hesaplanır. Enflasyonist ortamda parasal aktifler satın alma gücü kaybı, parasal pasifler ise satın alma gücü kazancı doğururlar.
- Gelir ve giderlerin aylık dökümleri temin edilir. Parasal olmayan işlemlerden kaynaklanan gelir ve gider tutarları dikkate alınmaz.(maddi duran varlık amortismanları, iştirak satış kazancı gibi). Diğer tutarlar endekslenerek, parasal olmayan işlemlerle ilgili gelir ve giderler enflasyona göre hesaplanmış yeni tutarları üzerinden tekrar hesaplanır ve gelir tablosuna eklenir.
- Satılan malın maliyeti ve amortisman giderleri gibi kalemler varlıkların ortalama cari maliyetleri esas alınarak hesaplanır.

Dönem başı bilânçosunun düzeltilmesi; öncelikle bilânço kalemleri parasal ve parasal olmayanlar ve öz sermaye kalemleri olarak ayrılmalıdır. Parasal ve parasal olmayan kalemlerin ayrıntılı dökümü için Bkz. Tablo 4 – Tablo 5 - Tablo 6 - Tablo 7

Dönem başı bilânçosunu burada dönem sonundaki liranın satın alma gücüne düzeltereğimizden

Parasal varlık ve yükümlülükler;	Dönem sonu endeks
	<hr/>
	Dönem başı endeks

Parasal olmayan kalemler ise;	Dönem sonu endeks
	<hr/>
	Düzeltmeye esas alınacak tarih endeksi

düzeltilme katsayılarına göre düzeltililecektir.

Öz sermaye; net aktif varlıklar ile yükümlülükler arasındaki fark olduğundan bu kalemlerin düzeltilmesinde dönem sonu endeks sayısının öz sermaye kalemlerinin ortaya çıktığı tarihteki endeks sayısına bölünmesi suretiyle bulunacak düzeltilme katsayısı kullanılır.

Düzeltilme katsayılarının tespitinde ülkemizde DİE tarafından hesaplanan TEFE (toptan eşya fiyat endeksi) esas alınır. Örneğin dönem başı bilançosundaki kasa hesabının 100.000 YTL olduğunu kabul edelim düzeltilme sonrasında ise 150.000 YTL olduğunda aradaki 50.000'lik fark dönem başı bilançosuna göre net parasal pozisyon zararlıdır. Parasal olmayan kalemlerde ise örneğin; 2000 yılında 1.000.000 YTL 'ye alınan bir makinenin 2004 yılında 1.000.000 YTL olarak yer aldığını ve 2000 endeksinin 200 olduğunu, 2004 endeksinin 600 olduğunu varsayalım,

Bu makinenin düzeltilmiş değeri $1.000.000 \times \frac{600}{200} = 3.000.000$ YTL olacaktır.

Amortismanına tabi varlıklar için ayrılan amortismanlarda aynı katsayılarla düzeltilme işlemine tabi tutulmalıdır. Burada ki 2.000.000 YTL' lik fark ise kârla ilgili değildir. Sadece düzeltilme farkıdır.

Parasal veya parasal olmayan kalemlerde dikkat edilmesi gereken dönem başı ve dönem sonu bilançosunda cari değerleri ile yer alan varlıkların veya kaynakların düzeltilmesi işlemidir. Bu tür kalemlere örnek yabancı paralı nakitle, alacaklar, borçlar ve diğer dövize endeksli varlıklar verilebilir.

Cari değeri ile dönem sonu bilançosunda gösterilen parasal olmayan kalemlerin yeniden değerlemesi yoluna gidilmez. Çünkü bu kalemler zaten paranın satın alma gücünden ifade edilmektedir.

Genel fiyat düzeyinin temel ilkesine göre düzeltilmiş olan değerler cari değerin üzerinde olamaz. Buna aykırı düzenlemeler muhasebe ilkelerinden ihtiyatlılık ilkesine de aykırıdır.

z kaynakların düzeltilmesinde iki yöntem izlenebilir. z kaynak kalemleri tarihi verileri ile bırakılarak düzeltilmiş aktif toplamından, düzeltilmiş pasif toplamı düşülerek öz kaynak tutarı hesaplanır.

Veya z kaynak kalemlerinin her biri oluştukları tarih dikkate alınarak hesaplanan düzeltme katsayısı ile düzeltilir. Olması gereken tutar ile düzeltilmiş aktif toplamı ile düzeltilmiş yabancı kaynak arasındaki fark işletmenin öz kaynak hesabında meydana gelen kazanç/kayıpları gösterir.

Gelir tablosunun düzeltilmesi; gelir tablosunu dört aşamada düzeltebiliriz. Dönem içinde yapılan işler düzeltilir, dönem başı ve sonu stok kalemlerinin düzeltilmesi yapılır, döneme ilişkin amortisman giderlerinin düzeltilmesi yapılır ve son olarak net parasal pozisyon kâr/zararı hesaplanır.

Enflasyon dönemlerinde ellerinde parasal varlık bulunduran firmalar satın alma gücü kaybına uğrarlar. Diğer taraftan ulusal para birimine göre borçlu olan enflasyon döneminde kazançlı çıkabilir.¹⁰⁰

¹⁰⁰ McINTYRE. a.g.m., sf.615.

Parasal kalemlerin neden olduğu satın alma gücü kazanç ve kayıplarının saptanması üç şekilde hesaplanır.¹⁰¹

- Parasal kalemler akış tablosu düzenleyerek,
- Öz kaynak ve gelir tablosu verileriyle,
- Parasal olmayan varlık, parasal olmayan pasif kalemler ve gelir tablosu kalemlerinde ortaya çıkan farklılıkların hesaplanması yoluyla,

Net parasal kâr/zararı hesaplamada sırasıyla şu işlemler yapılır: Önce dönem başı düzeltilmiş parasal varlıklar ile düzeltilmiş parasal yükümlülükler arasındaki fark bulunur. Bu farka net parasal kalemlerde dönem içinde meydana gelen artış ilave edilir. Dönem içinde net parasal kalemlerde azalış yaratan işlemlerin düzeltilmiş değerleri bu toplamdan çıkarılır. Son olarak bulunan fark ile dönem sonu net parasal varlıklar karşılaştırılır. Aradaki fark parasal varlık ve yükümlülükler nedeniyle ortaya çıkan satın alma gücü kaybı ve ya kazancıdır.

Genel fiyat düzeyi muhasebesinin avantajları konusunda şunlar söylenebilir;¹⁰²

Bu yöntemde düzeltmeler genel fiyat düzeyi endekslerine göre yapıldığından geleneksel muhasebenin objektiflik ilkesine uymaktadır.

Geleneksel muhasebenin dikkate almadığı fiyat değişimlerini yansıtmaktadır. Bu yöntemler elde edilen tablolar ve raporlar objektif ve kolay denetlenebilir olma özelliğine sahiptir; çünkü tüm işletmeler aynı endeksleri kullanacaktır. Uygulanması kolaydır; çünkü muhasebe standartları aynı kalmaktadır.

¹⁰¹ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 159-160.

¹⁰² AKGÜN, A., I., "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gideren Muhasebe Yöntemleri", Vergi Sorunları Dergisi, Kasım 1998, Sayı 122, sf.108.

Genel fiyat düzeyi muhasebesi parasal varlık ve yükümlülüklerden doğan satın alma gücü kazanç ve kayıplarını dikkate aldığından dönem kârının daha gerçekçi bir biçimde saptanmasına olanak vermektedir.

Tüm bu üstün yanlarının yanı sıra genel fiyat düzeyi muhasebesinin bazı yetersiz yanları da bulunmaktadır.¹⁰³

Genel fiyat düzeyi muhasebesi firmanın üretim gücünün korunmasının hedef alınması durumunda yönetime yeterince katkıda bulunamamaktadır. Çünkü; düzeltmeler genel fiyat hareketlerine göre yapılmaktadır oysa her işletmenin fiyatlardan etkileniş biçimleri farklı olup, bu etkilenmenin düzeyi firmanın sahip olduğu varlıkların yapısı ile ilgilidir. Bu nedenle de yapılan düzeltmeler gerçeği yansıtmamaktadır.

Genel fiyat düzeyi muhasebesi, ancak son iki yılın verilerinin karşılaştırılmasına olanak vermektedir. Uzun bir döneme ilişkin gelişim süreci kolayca izlenememektedir. Çünkü; her yılın finansal raporları o yılın para değeri ile belirtilmektedir. Böyle bir karşılaştırmanın yapılabilmesi, her karşılaştırma anında tüm finansal raporların son tarihteki paranın değerine göre tekrar düzeltilmeleri ile olasıdır.

Ayrıca kullanılacak endeksleri seçimi de ciddi bir sorundur. Ayrıca fiyat endeksleri spesifik fiyat değişmelerini yansıtmamaktadır. Sektörel bazda olan artışlar genel fiyat artışlarından çok farklı olabilir.

Son olarak parasal kalemlerden kaynaklanan satın alma gücü kazançları, fiktif kâr rakamlarının doğmasına yol açabilir. Aşırı borçlanmış firmalar iyi durumda görünürler oysa gerçekte bu firmalarda nakit sıkıntısı söz konusu olabilir.

¹⁰³ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf.183.

2.2 - Cari Değer Muhasebesi Yöntemi

Enflasyon muhasebesi yöntemlerinden bir diğeri olan cari değer muhasebesi aslında bünyesinde değerlemede cari değeri temel alan birçok muhasebe yöntemini barındırmaktadır. Bunun nedeni ise cari değer kavramına literatürdeki farklı yaklaşımlardır.

3 ana yaklaşım söz konusudur :

- a) Ekonomik değer yöntemi : Bu yöntemde aktif kalemlerin cari değeri, bu kalemlerden sağlanacak (beklenen) nakit akılarının net bugünkü değeridir. Borçlar ise reeskonta tabi tutulmak suretiyle değerlendirilir.
- b) Satış fiyatı yöntemi : Bu yöntemde aktif kalemlerin değerlendirme gününde satışa konu olmaları durumundaki değerleri cari değer olarak kabul edilir. Borçlar için cari değer ise; değerlendirme gününde borç tutarını sıfıra indirecek tutardır.
- c) Cari maliyet yöntemi : Bu yöntemde aktiflerin cari maliyeti, aynı nitelikteki kalemlerin piyasadaki elde edilme maliyetidir. Borçlar reeskonta tabi tutularak cari maliyete ulaşılır.

Tüm cari değer muhasebesi yöntemlerine yön veren esaslar cari değer kavramı ile sermayenin korunması kavramının yorumlanmasında toplanmaktadır.¹⁰⁴

Cari değer muhasebesi geleneksel tarihi-maliyet muhasebesinden ciddi bir sapmayı temsil etmektedir. Tarihi maliyet yerine cari maliyet değerlendirme esas olarak kabul edilmekte, kâr gelirle tarihi maliyetin değil cari maliyetin karşılaştırılması sonucunda belirlenmekte, parasal ve parasal olmayan kalemlerin elde tutulmasından kaynaklanan kazanç ayrıca hesaplanmaktadır. Bunların kâr mı yoksa öz sermaye grubunda yeniden değerlendirme yedeği olarak mı göstereceği konusu sermayenin korunması kavramı ile ilgilidir.

¹⁰⁴ AKDOĞAN, a.g.e., sf.184.

Cari değer muhasebesinde, finansal raporlardaki kalemler cari piyasa fiyatlarıyla belirlenmektedir. Böylece gelirin saptanmasında cari gelirlerle cari maliyetler eşleştirilmektedir. Ancak gelirlerin cari maliyetlerle eşleştirilebilmesi için öncelikle tarihi maliyetlerle belirtilen girdilerin cari maliyetlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu işlem ise elde bulundurma kârlarının kendiliğinden faaliyet kârından arındırılmasını sağlamaktadır.

Örneğin A işletmesi 01.01.2003 tarihinde tanesi 1.000 YTL'den 100 adet X malından satın almıştır. Söz konusu malların 60 tanesini fiyatı 1.800 YTL'den olmak üzere 20.01.2003 tarihinde satmıştır. Bu tarihte X malının cari yenileme maliyetleri 1.300 YTL 'den ay sonunda 1.500 YTL 'ye yükselmiştir. Bu durumda ocak ayı satış kârı yenileme maliyetine göre şöyle olur.¹⁰⁵

	Cari Değer Muhasebesi	Geleneksel Muhasebe
2 Satış hâsılatı	$60 \times 1.800 = 108.000$	$60 \times 1.800 = 108.000$
1 Satış maliyeti	$60 \times 1.300 = 78.000$	$60 \times 1.000 = 60.000$
3 Nominal kâr	30.000	48.000

Aradaki 18.000 YTL'lik fark gerçekleşen elde bulundurma kazançlarından doğmuştur. Cari değer muhasebesi cari maliyetleri en az aldığından satılan malın maliyetini 1.800 YTL artırarak satış kârından elde bulundurma kârlarını arındırmıştır. Elde bulundurma kazançlarının kâr mı yoksa öz sermaye grubunda yeniden değerleme yedeği olarak mı değerlendirileceği sermayenin korunması kavramıyla ilgilidir.¹⁰⁶

Eğer sermayenin nominal olarak korunması söz konusu ise elde bulundurma kazançları kâr zarar hesabında yer alır. Eğer sermayenin üretim gücü olarak korunması söz konusu ise elde bulundurma kazançları öz sermaye grubunda yer alır.

¹⁰⁵ AKDOĞAN, a.g.e., sf.185.

¹⁰⁶ AKGÜN, A., I., a.g.m., sf. 115.

Cari maliyetlerin saptanmasında aşağıdaki yollardan biri izlenebilir:¹⁰⁷

a) Resmi kuruluşlarca ilan edilmiş özel fiyat endekslerinin kullanılması:

Bu endeksler özel fiyat hareketlerine dayanılarak saptanırlar ve belli mal grubunun fiyatlarında oluşan değişimleri yansıtmaktadır. Endeks yönteminde her sanayi sektörüne göre varlıklar gruplandırılmakta ve her varlık grubu için endeksler saptanmaktadır.

b) Firmanın kendi deneyimlerine dayanarak geliştirmiş olduğu endeksleri kullanması: Bazı büyük firmalar satın aldıkları varlıkların fiyatlarında oluşan değişmeyi yakından izlemekte ve bu amaçla endeksler tutmaktadır. Cari maliyetleri hesaplarken bu verilerden yararlanılır.

c) İşletme dışından getirilen özel değerlendirme uzmanlarının yapmış olduğu takdirlere göre cari maliyetlerin saptanması

d) Şirket yöneticilerinin öngörü ve takdirlerine göre cari maliyetlerin saptanması.

Yenileme maliyeti; stokların ve maddi varlıkların gelecekte sunabilecekleri hizmeti veya hizmet edebilme kapasitesini karşılayabilecek bir başka varlık alındığında katlanılacak maliyet esas alınmaktadır.¹⁰⁸

- a. Endeksleme yöntemi: özel fiyat endeksleri kullanılarak endeksleme.
- b. Doğrudan fiyatlama yöntemi: parasal olmayan maddi duran varlıkların piyasadaki fiyatları kullanılarak maliyet hesaplanması.
- c. Birim fiyatlama yöntemi
- d. İşlevsel fiyatlama yöntemi : bu yöntemde aynı üretimi gerçekleştirecek duran varlığın yenileme maliyetidir.

¹⁰⁷ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 205.

¹⁰⁸ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 189.

Uygulama adımları şöyle olacaktır:¹⁰⁹

1. Dönem sonu stok kalemi bilânço tarihinden yenileme maliyeti ile gösterilecektir.
2. Satılan malın maliyeti yenileme maliyeti esasına göre saptanacaktır.
3. Maddi duran varlıklar bilânço tarihindeki yenileme maliyetleri ile gösterilecektir.
4. Amortisman gideri maddi duran varlığın yenileme maliyeti üzerinden hesaplanacaktır.

SEC'e göre elde bulundurma kazançları gelir olarak değil yeniden değerlendirme yedeği olarak öz sermaye grubunda yer almaktadır. SEC'in önerisine göre cari değer muhasebesinde vergiye matrah olarak kâr kalemi halen tarihi kâr kalemi olduğundan söz konusu yöntemin uygulanması vergi açısından herhangi bir kazanç sağlanmamakta ancak kâr dağıtım politikasının daha sağlıklı olmasını sağlamaktadır.¹¹⁰

Bu muhasebe yöntemi maddi duran varlıkların yenilenmesinin isteneceği varsayımına dayanmaktadır. Ama bazı durumlarda eldeki varlığın yenileme maliyeti bugünkü değerinden fazla olur. Bu durumda değerlemede yenileme maliyetinin alınması anlamsız olacağından firmaya katkı değeri alınabilir.

Cari değer muhasebesinin uygulamada bazı problemleri söz konusudur :¹¹¹

- 1) CDM bazı spesifik endekslerin kullanılmasını zorunlu kılar. Bu endeksleri bulmak zor olabilir.
- 2) CDM tarihi maliyet esasına dayalı muhasebeden kesin bir sapmayı ifade etmektedir. Bu nedenle her iki sisteme de dayalı kayıt ve raporların

¹⁰⁹ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 208.

¹¹⁰ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 191.

¹¹¹ H. ÖCAL, "Enflasyon Muhasebesi Üzerine", Yaklaşım Dergisi, Temmuz 1999, Sayı:79 sf.96.

hazırlanması gerekmektedir. Bu raporların hazırlanması hem denetim giderleri hem de hazırlanması aşamasında küçük işletmeler için ciddi bir maliyet yükü oluşturabilir.

- 3) Cari maliyeti piyasa verilerinden öğrenmek, teknolojik değişim ve kullanılan aktif değerlerin eski olması nedeniyle her zaman mümkün olmayabilir. Bu durumda CDM daha kişisel veriler içerebilir. Bu da CDM 'nine manipülasyona açık olması demektir.
- 4) CDM esasına göre hazırlanmış tablolar ve raporlar karışık ve pek çok dipnot içerirler. Kullanıcılar açısından bu ciddi bir problemdir.
- 5) Daha önceki kısımda anlattığımız gibi gelir ve kârın nasıl hesaplanacağı belirsizdir.
- 6) Bu yöntemin en önemli sakıncası ise ikame maliyetinin saptanmasının zorluğu yanında satın alma gücündeki değişimlere göre düzeltme yapılamadığından işletmelerin nakdi değerlere sahip olmaktan dolayı elde ettiği bulundurma kayıp ya da kazancının belirlenememesidir.
- 7) Bu yöntem sadece işletmede kullanılan spesifik malların fiyatlarındaki değişimle ilgilenmektedir. Bu durumda aslında yöntem enflasyon muhasebesi tekniği sayılmaz. Çünkü enflasyonun olmadığı teknolojik bir gelişme durumunda da değişiklik arz edebilir.
- 8) Cari yenileme maliyetlerinin amacı işletmenin gerektiğinde mevcut aktifini yenileyebilmesini sağlamaktır. Ama teknolojik gelişmenin hızlı olduğu durumda farklı çeşit aktif olması da olanaklıdır.
- 9) İşletme fiyatları genel düzeyinin yükseldiği bir ortamda faaliyet gösteriyor ve cari yenileme değerini kullanıyorsa hesaplar yıllar itibarı ile birbiriyle karşılaştırmaya elverişli olmayacaktır.

CDM'nin değerlendirme açısından bazı üstünlükleri de vardır. Şöyle ki; bu yöntem kullanılarak hesaplarda gerçek faaliyet kârı doğru olarak gösterilmektedir. Bu kâr işletmenin fiziki sermayesinin aynen korunmasından sonra dağıtılabilecek fazlalıktır. Kârın doğru olarak tespit edilmesi nedeniyle kârın sermayeye oranı

gerçekçi olarak hesaplanmış olacaktır. Ayrıca cari maliyet bilgilerini kullanmalarının normal bir sonucu olarak yönetim sermaye yatırımı ve fiyatlama konularında daha çabuk ve kolay karar verebilecektir. Parasal olmayan varlıkların yeniden değerlemesi sonucu ortaya çıkan fonlar işletmelerin finansman sorunlarını çözmede yardımcı olacaktır.¹¹²

2.3 - Karma Yöntem

Fiyatlar genel düzeyi muhasebesi modelinde tarihi maliyetlerin genel bir fiyat endeksi ile düzeltilerek ölçme sorununun aşılması amaçlanmıştır. Cari maliyet muhasebesinde ise spesifik fiyat hareketleri dikkate alınmıştır ancak bu yöntemde de parasal değerlerden kaynaklanan kazanç ve kayıplar dikkate alınmamaktadır. Karma yöntemde ise her iki modelin birbirini tamamladığı düşüncesi yatmaktadır. Diğer iki modelin dezavantajları aşılmaya çalışılmıştır.

Karma yöntemde CDM'ne göre düzenlenmiş finansal tablolar dönem sonlarında fiyatlar genel seviyesine göre düzeltilir. Bu yöntemde parasal değerlerle ilgili kazanç ve kayıplar hesaplandığı gibi, elde tutma kazanç ve kayıpları da hesaplanır.¹¹³

Fiyatlar genel düzeyindeki değişmelere göre yeniden düzenlenmekte ve düzenleme işlemi sonunda aktif kâr tutarı elimine edilerek gerçek cari maliyet muhasebe yöntemindeki kâra ulaşılmasını amaçlamaktadır. Ayrıca fiyatlar genel düzeyindeki düzeltmelerin bir sonucu olarak parasal değerlerle ilgili elde tutma kazanç ve kayıplarının belirlenmesi ve sunulmasını da gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ancak bu yöntem uygulama zorlukları nedeniyle gerçek ekonomi ve işletme koşullarında uygulama olanağı bulunmamış ve resmi nitelik taşıyan hiçbir kurul tarafından da destek görmemiştir.

¹¹² AKGÜN, A., I., a.g.m., sf.116.

¹¹³ SANDILANS, F.E.P., Inflation Accounting, Report of the Inflation Accounting Committee, London, 1975, sf.150.

Modelin amacı genel ve özel fiyat değişmelerini göz önünde bulundurarak mali tabloların enflasyondan tümüyle arındırılmasıdır. Ancak bu model diğerlerine göre daha karışık olduğundan uygulanması zordur. Ancak daha doğru sonuç alınır.

Enflasyon muhasebesindeki bu yöntemlerin sayısal olarak karşılaştıracak olursak;

Örnek: İşletmemizin toplam 5.000 YTL'ye peşin olarak aldığı 5 adet malın adedini bir zaman sonra 1.800 TL'ye sattığını satış anında bu malın yeniden satın alma maliyetinin 1.600 YTL/ adet olduğumu varsayalım. Satın alma tarihi ile satış tarihi arasındaki sürede ise enflasyon oranının %50 olduğu varsayımı altında enflasyon muhasebesi yöntemlerine göre uygulama aşağıdaki tablodaki gibi olacaktır.

	KLASİK MUHASEBE	GENEL FİYAT DÜZEYİ MUHASEBESİ	CARİ MALİYET MUHASEBESİ	KARMA YÖNTEM
1 Satış maliyeti	1.000	1.000	1.000	1.000
2 Satış hâsılatı	1.800	1.800	1.800	1.800
3 Nominal kâr	800	800	800	800
4 Satış tarihinde ikame maliyeti			1.600	1.600
5 Satış maliyetinin satış tarihindeki satın alma gücü ile ifadesi		1.500		1.500
6 Gerçek faaliyet kârı		(2-5) = 300	(2-4) = 200	(2-4) = 200
7 Elde tutma kârı			(4-1) = 600	(4-5) = 100
8 Satın alma gücü kârı zararı		0		0
9 Gerçek kâr		(6+8) = 300	(6+7) = 800	(6+7+8) = 300
10 Fiktif kâr (3-9)		500	0	500

3 - Ülkemizde Enflasyon Muhasebesi İle İlgili Düzenlemeler

Globalleşmenin sonucu olarak gerek ülkemizde yatırım yapan yabancı işletmeler gerekse Türk firmaları tablolarını uluslar arası raporlama standartlarına uygun yansıtmak zorundadırlar.

Uluslararası finansal raporlama standartları gereği Türkiye'deki yüksek enflasyon koşulları finansal tabloların düzeltilmesini zorunlu hale getirdiğinden 2000 yılından sonra çeşitli kurul ve kurumlar enflasyon muhasebesi ile ilgili tebliğler yayınlamışlardır.

- BDDK tarafından hazırlanan 14 numaralı mali tabloların yüksek enflasyon dönemlerinde düzenlenmesine ilişkin muhasebe tebliği
- SPK tarafından hazırlanan yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzeltilmesine ilişkin usul ve esaslar hakkında tebliğ (seri: x1 no:20, no:23, no:24)
- TMMOB tarafından hazırlanan 2 numaralı Türkiye muhasebe standardı
- Mali bakanlığınca hazırlanan 5024 sayılı vergi usul kanunu gelir vergisi kanunu ve kurumlar vergisi kanunda değişiklik yapılması hakkında kanun

Ayrıca genel yöntem olarak IFRS 29 no'lu standart hükümleri benimsenerek Genel Fiyat Düzeyi muhasebesi yöntemi seçilmiştir.

3.1 - Enflasyon Düzeltmesi Uygulanmasının Zorunlu Olduğu Dönemler

V.U.K mükerrer 298.madde A fıkrasının 1 numaralı bendinde fiyat endeksindeki artışın içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100 den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10 dan fazla olması halinde kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden kurumlar ve gelir vergisi mükelleflerinin mali tablolarını enflasyon düzeltilmesine tabi tutmaları hüküm altına alınmıştır. Yukarıdaki iki kriterin bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir.

Geçici vergi dönemlerinde bu oranların tespitinde son üç hesap dönemi yerine 3 aylık dönemin son ayı dahil önceki 36 ay ve içinde bulunulan hesap dönemi yerine son oniki ay dikkate alınacaktır. Bununla beraber bakanlar kurulu bu belirlenmiş

oranlardan % 100 ü % 35 e kadar indirme, % 10 oranını ise % 25 e kadar çıkarmaya yetkilidir.

Ülkemizde uygulanan uygulamalar şöyledir;¹¹⁴

Tablo 11	TÜRKİYE'DEKİ ENFLASYON MUHASEBESİ UYGULAMALARI
TMUDESK (TMS-2)	<p>Madde - 3 : Aşağıdaki durumlarda yüksek enflasyonun var olduğu kabul edilir ve finansal tablolar zorunlu olarak düzeltilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> a- nüfusun çoğunluğunun, servetini parasal olmayan varlık edinerek veya yabancı para birimli yatırım araçlarına yatırım yaparak değerlemesi, elde Türk lirası nakit bulundurmuyarak satın alma gücünün korunabilmesi için eldeki nakitleri parasal olmayan yatırımlara yöneltmesi, b- Nüfusun çoğunluğunun parayla ilgili işlemleri, istikrarlı gördüğü yabancı para birimine belirlemesi, c- Vadeli yapılan satış ve satın almalarda; vade süresi kısa olsa bile vade süresi içinde paranın satın alma gücünde beklenen kayıpların dikkate alınarak fiyatların vade farkı konarak saptanması, d- Fiyatların ücretlerin ve faiz oranlarının fiyat endeksine bağlanmış olması, e- Son üç yıllık kümülâtif enflasyon oranının % 100'e yakın ya da bu oranın üzerinde olması f- Yüksek enflasyon olduğunun belirtisi olan diğer göstergelerin varlığı.
BDDK (14 Sayılı Tebliğ)	<p>Madde – 5 : Ekonomide, bu madde de belirtilen özelliklerin bulunması halinde yüksek enflasyonun varlığı kabul edilir ve mali tablolar bu tebliğ hükümlerine göre düzeltme işlemine tabi tutulur.</p> <ul style="list-style-type: none"> a- nüfusun çoğunluğunun, değer kaybından korunmak amacıyla parasal servetlerini parasal olmayan ve ya değeri Türk Lirasına göre daha istikrarlı olan yabancı para varlıklarda tutmaları, b- nüfusun çoğunluğunun alacak ve borçlarını Türk lirası yerine değeri nispeten daha istikrarlı yabancı para ile belirlemesi, c- kısa vadeli işlemlerde dahi satın alma gücündeki kayıpları karşılamak için fiyatların vade farkı konarak belirlenmesi, d- faiz oranlarının, ücretlerin ve fiyatların genel fiyat endekslerine bağlanması, e- DİE verilerine göre son üç yıllık kümülâtif enflasyon oranının %100'e yaklaşması ya da bu oranı geçmesi.

¹¹⁴ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 283-285.

SPK (20,23 ve 24 Sayılı Tebliğ)	Madde – 6 : yıllık bilânço tarihindeki fiyat endeksi rakamının, ilgili hesap dönemi dahil önceki üçüncü hesap döneminin başındaki fiyat endeksi rakamının iki katını aşması ve ilgili dönemin bilânço tarihindeki fiyat endeksi rakamının , hesap döneminin başına göre %10 veya daha fazla bir oranda artması halinde, içinde bulunulan yıllık hesap döneminden itibaren yüksek enflasyon başlar. Yukarıda belirtilen süreden daha kısa bir sürede fiyat endeksi rakamının iki katına ulaşması halinde yıllık mali tablo tarihi itibarı ile yüksek enflasyon dönemi başlar. Fiyat endekslerinde yukarıda belirtilen düzeyde artış olmamakla birlikte, halkın tasarruflarını yabancı para cinsinden tutması, mal ve hizmetlerin fiyatlarının yabancı para birimi üzerinden belirlenmesi gibi yüksek enflasyon belirtilerinin bulunması halinde kurul mali tabloların bu tebliğ uyarınca hazırlanmasını isteyebilir. Yüksek enflasyon dönemi, yıllık bilânço tarihindeki fiyat endeksi rakamının, ilgili yıl dahil önceki üçüncü yılın başındaki fiyat endeksi rakamının iki katından az olması halinde sona erer. Bilânço tarihindeki fiyat endeksi rakamının dönemin başına göre %10 veya daha az bir oranda artmış olması, devam etmekte olan yüksek enflasyon dönemini sona erdirmez.
Maliye Bakanlığı 5024 Sayılı Kanun	Mükerrer Madde 298 - A: kazançlarını bilânço esasına göre tespit eden gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri fiyat endekslerindeki artışın, içinde bulunulan dönem dahil üç hesap döneminde %100 ‘den ve içinde bulunulan dönemde %10’ dan fazla olması halinde mali tablolarını enflasyon düzeltmesine tabi tutarlar. Enflasyon düzeltmesi uygulaması her iki şartın birlikte gerçekleşmemesi halinde sona erer. Kapsama giren mükellefler, geçici vergi dönemlerinin sonu itibarı ile bilânço çıkarmak ve enflasyon düzeltmesi yapmak zorundadır. Oranların tespitinde, hesap dönemi yerine üçer aylık dönemlerin son ayı dahil önceki otuz altı ay ve son on iki ay dikkate alınır. Bir hesap dönemi içindeki geçici vergi dönemlerinin herhangi birinde düzeltme yapılması halinde takip eden geçici vergi dönemlerinde ve içinde bulunulan hesap dönemi sonunda da düzeltme yapılır. Bakanlar kurulu bu oranı %35’ e kadar indirmeye ve tekrar kanuni seviyesine kadar yükseltmeye %10 oranını ise %25’e kadar çıkarmaya ve tekrar kanuni seviyesine kadar indirmeye yetkilidir.

3.2 - Enflasyon Düzeltmesi Uygulamasının Kapsamı

Bu kapsama kazançlarını bilânço esasına göre tespit eden gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri girmektedirler. Buna göre; örneğin kurumlar vergisinden muaf

olan vakıf üniversiteleri katma değer vergisi mükellefi olmalarına karşılık kapsama girmemektedirler.

İşletme esasına göre defter tutan mükellefler serbest meslek kazanç defteri tutan serbest meslek erbabı, zirai işletme hesabı esasına göre defter tutan çiftçiler enflasyon düzeltmesi yapmayacaklardır.

Bunlar sadece amortismanına tabi ekonomik değerlerini düzeltebilirler. Basit usule tabi olanlar hiçbir düzeltme yapmayacaklardır.

Mükelleflerin tasfiyeye girmiş olmaları gayri hak olmaları enflasyon düzeltmesi kapsamı dışında kalmaları değildir. Gelir veya kurumlar vergisi beyannamesi verme zorunluluğu olduğu sürece enflasyon düzeltmesinde yapılacaktır.

Tablo 12 ENFLASYON DÜZELTMESİ UYGULAMASININ KAPSAMI¹¹⁵				
TMUDESK	BDDK	SPK	Maliye Bakanlığı	TMSK
Bilânço esasına göre defter tutan bütün şirketler	Bankalar ile konsolide mali tabloların düzeltilmesi, bağlı ortaklıkların ve iştiraklerin muhasebeleştirilmesi standardı kapsamında tam konsolidasyon veya öz sermaye yöntemine göre ana ortaklık banka nezdinde konsolide edilen ortaklıklar.	SPK kapsamındaki ortaklıklar, aracı kurumlar ve yatırım ortaklıkları ile bunların ortakları ve iştirakleri	Kazançlarını bilânço esasına göre tespit edilen gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri	Bilânço esasına göre defter tutan bütün şirket / şirketler

3.3 - Enflasyon Düzeltmesi Zorunluluğu

Enflasyon düzeltmesi uygulaması seçimlik bir hak değildir. Kapsama giren mükellefler geçici vergi ve hesap dönemleri sonu itibari ile enflasyon düzeltmesini yapmak zorundadırlar.

¹¹⁵ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 283-285.

3.4 - Enflasyon Düzeltmesinde Kullanılacak Endeks ve Düzeltme Katsayıları

Enflasyon düzeltmesinde kullanılacak düzeltme katsayılarının hesaplanmasında devlet istatistik enstitüsünün Türkiye geneli için yayınladığı Toptan Eşya Fiyat Endeksleri (TEFE) kullanılacaktır.

Düzeltilme katsayıları aşağıdaki yöntemle hesaplanacaktır:

$$\text{Düzeltilme katsayısı} = \frac{\text{Finansal tabloların ait olduğu aya ilişkin TEFE}}{\text{Düzeltilmeye esas tarihi içeren aya ait TEFE}}$$

Düzeltilme katsayıları finansal tablonun ait olduğu aya ilişkin fiyat endeksinin düzeltilme yapılacak kalemin düzeltilmeye esas tarihini içeren aya ait fiyat endeksine bölünmesiyle elde edilir.

Yine maliye bakanlığı bölgeler, sektörler itibarı ile iş türü, itibarı ile farklı endeksler kullanılmasını zorunlu kılmaya yetkilidir. Örneğin; kuyumcular için İstanbul altın borsasındaki değerleri esas alan bir endeks öngörebilir.

$$\text{Taşıma katsayısı} = \frac{\text{Finansal tabloların ait olduğu aya ilişkin TEFE}}{\text{Bir önceki dönemin sonundaki TEFE}}$$

Bu katsayı 2003 için yapılan düzeltmenin 2004'e taşımak için kullanılır.

1 - Örnek : ¹¹⁶

X Anonim Şirketinin aktifinde yer alan tesis makine cihazın 31.12.2003 tarihli enflasyon düzeltmesine tabi tutulmuş dönem sonu bilançosundaki değeri 1.500.000.000 TL'dir. 31.12.2004 tarihli bilançoyu enflasyon düzeltmesine tabi tutarken, tesis makine cihaz 'da taşıma katsayısı ile çarpılarak düzeltme işlemine konu olacaktır. Buna göre demirbaşın 31.12.2004 Tarihi itibariyle taşıma katsayısı kullanılarak düzeltilmiş tutarı aşağıdaki gibi olacaktır.

Taşıma Katsayısı : 1,13840

$$1.500.000.000 \text{ TL} \times 1,13840 = \underline{1.707.600.000 \text{ TL}}$$

2 - Örnek :

16.07.2004 tarihinde demirbaş olarak aktifine aldığı 2.000.000.000 TL tutarındaki sabit kıymetin 31.12.2004 tarihli bilançodaki düzeltilmiş değeri, düzeltmeye esas tarih itibariyle sahip olduğu değerine düzeltme katsayısı uygulanmak suretiyle aşağıdaki gibi tespit edilecektir. (Demirbaşın faydalı ömrü 5 yıldır.)

Temmuz Ayı Düzeltme Katsayısı : 1,06897

Düzeltilmeye Esas Tutar : 2.000.000.000 TL

$$2.000.000.000 \text{ TL} \times 1,06897 = \underline{2.137.940.000 \text{ TL}}$$

Faydalı ömrü 5 yıl amortisman oranı % 20

2.137.940.000 TL X %20 = 427.588.000 TL Şirketin 2004 Yılında ayırması gereken sabit kıymete ait amortisman tutarı

¹¹⁶ 328 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği

3.5 - Düzeltme İşleminde Esas Alınacak Tutar

Düzeltilmesi yapılacak parasal olmayan kalemlerin düzeltmeye esas tutarlarının belirlenmesi önemli bir konudur.

Düzeltilme işleminde 5024 sayılı yasada VUK' nda bulunan değerleme hükümlerine göre tespit edilen tutarlar esas alınır. Ancak stokların, satılan malın ve maddi duran varlıkların alış bedeline dahil edilen reel olmayan finansman maliyetleri düşüldükten sonra kalan değerleri ile düzeltmeye tabi tutulurlar.

Yani her türlü borçlanmada

- Borç tutarlarına
- Borcun kullanıldığı döneme ait TEFE artış oranının uygulanması suretiyle hesaplanan tutar ROFM olarak düzeltmeye esas alınmaz.

Örneğin;

Banka kredisi = 30.000 YTL

Kredi süresi= Şubat 03 – Ağustos 03

Finansman maliyeti faiz = 3.000 YTL

Toplam sabit kıymet maliyeti = 33.000 YTL

(TEFE Agu. 03 – TEFE 03)

TEFE artış oranı = $\frac{\text{TEFE Agu. 03} - \text{TEFE 03}}{\text{TEFE Şub. 03}}$

TEFE Şub. 03

= 0.016

ROFM = 30.000 x 0.016 = 480 YTL

Düzeltililecek sabit kıymet değeri = 33.000- 480 = **32.520** YTL

olacaktır.

Ancak uygulamada bu çok zordur. Çünkü alınan borcun tek bir kalemin finansmanında kullanılmış olması gereklidir. Teşvik edilemeyen finansman maliyetleri için basitleştirilmiş yöntem söz konusudur.

Mükellefler reel olmayan finansman maliyetini toplam finansman maliyetlerine, ilgili döneme ait TEFE artış oranının yine aynı döneme ait ortalama ticari kredi faiz oranına bölünmesi suretiyle belirlenen oranı uygulayarak da tespit edebilirler.

$$\text{ROFM} = \frac{\text{Toplam Finansman maliyeti x ilgili hesap dönemine ait TEFE}}{\text{İlgili hesap dönemine ait ortalama ticari kredi faiz oranı}}$$

Ancak bu yöntemde söz konusu 5 hesap döneminden önce aktife giren kıymetlerin maliyet bedeline dahil edilen finansman giderleri maliyet ve alış bedellerinden düşülmez. Yani zamanaşımı beş yıldır.

3.6 - Düzeltme İşleminde Esas Alınacak Tarih

Parasal olmayan kalemlerin düzeltilmesinde başka önemli bir konuda düzeltme katsayısının hesaplanmasına temel olacak tarihin belirlenmesidir. 5024 sayılı kanunda;

- Alış bedeli ile değerlendirilen menkul kıymetlerle mali duran varlıklar satın alma tarihi
- İlk madde malzeme, ticari mallar, yan mamul ve mamul stokların maliyetine dahil edilen unsurlar yıllara sari inşaat ve onarım işlerinde maliyeti oluşturan unsurlar, gelecek aylara ve yıllara ait giderler maddi olmayan duran varlıklar ve bu varlıklara ait unsurlar, özel tükenmeye tabi varlıklar ve bu varlıkları oluşturan unsurlar deftere kayıt tarihi
- Parasal olmayan verilen depozito ve teminatlar ile avanslar haklar ve şerefiyeler ödeme tarihi

- Parasal olmayan alınan depozitolar ve teminatlar ile avanslar nakit olarak ödenmiş sermaye, hisse senetleri ihraç primleri hisse senedi iptal karları tahsil tarihi
- Aynı sermaye olarak konulan kıymetler mülkiyetin intikal ettiği tarih
- Kâr yedekleri, geçmiş yıl kârları ve net dönem kârının sermayeye ilave edilmesi dolayısıyla arttırılan sermaye tescil tarihi
- Nakdi sermaye karşılığı alınan hisse senetleri ödeme tarihi, aynı sermaye karşılığı alınan hisse senetleri sermaye olarak konulan kıymetlerin mülkiyetinin intikal ettiği tarih
- Parasal olmayan karşılıklar, ilgili olan kıymetin düzeltmeye esas tarihi

TABLO 13 DÜZELTMEME ESAS TARİHLER

Aktif hesaplar	Düzeltilmeye esas Tarihler
HAZIR DEĞERLER	
MENKUL DEĞERLER	
Hisse Senetleri (borsaya kote olanlar)	Borsa değeri
Hisse Senetleri (borsa fiyatı olmayanlar)	Alış tarihi
TİCARİ ALACAKLAR	
Verilen depozito ve teminatlar	Ödeme tarihi
DİĞER ALACAKLAR	
STOKLAR	Deftere kayıt tarihi
Verilen avanslar (parasal olm. Varlık.)	Ödeme tarihi
GELECEK AYLARA/YILLARA AİT GİDERLER	Deftere kayıt tarihi
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	Deftere kayıt tarihi
MALİ DURAN VARLIKLAR	Deftere kayıt tarihi
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	Deftere kayıt tarihi
ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR	Deftere kayıt tarihi
DİĞER DURAN VARLIKLAR	
Gelecek yıllar ihtiyaç stokları	Deftere kayıt tarihi
Elden çıkarılacak maddi duran varlıklar	Deftere kayıt tarihi
Pasif hesaplar	Düzeltilmeye esas tarihler
MALİ BORÇLAR	
TİCARİ BORÇLAR	
Alınan depozito ve teminatlar	Tahsil tarihi
DİĞER BORÇLAR	

ALINAN AVANSLAR	Ödeme tarihi
ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK	
BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	
GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	Deftere kayıt tarihi
DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
ÖDENMİŞ SERMAYE	Ödeme/intikal/tescil
SERMAYE YEDEKLERİ	
Hisse senetleri ihraç primleri	Tahsil tarihi
Hisse senedi iptal kararları	Tahsil tarihi
KÂR YEDEKLERİ	
GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI/ZARARLARI	
DÖNEM NET KÂRI	

3.7 - Düzeltme İşleminde Uygulanacak Esaslar

Düzeltme işlemi parasal olmayan aktif ve pasif kalemlerin işletmeye giriş tarihleri ile düzeltme yapılan tarihe kadar geçen süredeki TEFE artış oranlarını gösteren düzeltme katsayıları ile çarpılması yoluyla yapılır.

Bu şekilde hesaplanan değer artışları bir tarafta ilgili hesabın altına açılacak enflasyon fark hesabına diğer taraftan da enflasyon düzeltmesi hesabına kaydedilecektir. Enflasyon düzeltmesi hesabının bakiyesi ilgili dönemde kâr /zarar hesabına gidecektir.

Düzeltme işlemi yapılırken şu adımlar izlenir:¹¹⁷

- Geleneksel muhasebece hazırlanmış son iki yılın mali tabloları sağlanarak, kullanılacak düzeltme endeksi belirlenir ve düzeltme katsayıları hesaplanır.
- Parasal ve parasal olmayan varlık ve borçlar belirlenir.

¹¹⁷ UMAN, N., HACİRÜSTEMOĞLU, R., 5024 Nolu Yasaya Göre Enflasyon Muhasebesi, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2004, sf. 28-34.

- Parasal kalemler paranın cari satın alma gücünden ifade edildiğinden düzeltme işlemine tabi tutulmaz.
- Parasal olmayan kıymetin düzeltmeye esas değeri bulunur.
- Düzeltmeye esas tarih belirlenir ve ona göre uygulanacak düzeltme katsayısı tespit edilir.
- Düzeltilecek değer ile ve düzelt katsayısı çarpılarak düzeltilmiş değere ulaşılır.
- Düzeltilmiş değerle düzeltmeye esas değer arasındaki farkta ilgili kıymetin enflasyon fark hesabını verir.

Düzeltilme katsayıları kullanılarak bulunan düzeltilmiş değerler hiçbir zaman varlıkların cari değerinden fazla olamaz.

Varlığın düzeltilmiş değeri, yenileme maliyetinden büyükse varlık bilançoda yenileme maliyeti ile gösterilir. Varlığın düzeltilmiş değeri varlığın net gerçekleştirilebilir değerinden daha büyükse varlıklar net gerçekleştirilebilir değerle gösterilir ve aradaki fark için değer düşüklüğü karşılığı ayrılır.

Nitelik itibarı ile parasal olmayan kalem olan ancak bilanço tarihinde herhangi bir düzeltme işletme gerek kalmadan cari değerleri ile ifade edilen kalemler herhangi bir düzeltme işlemine tabi tutulmaz ve parasal kalemler gibi işlem görürler. Bu kalemlere örnek; yabancı paralı alacaklar ve borçlar, borsa değerine göre değeri değişen menkul kıymetler, kıymetli madenler, dövizde endeksli varlıklar ve kaynak hesaplarıdır.

Amortisman tabi varlıkların düzeltilmesinde ise bu varlıkların maliyetine ilave edilmiş reel olmayan finansman giderleri, kur farkları ve yeniden değerlendirme artışları maliyetlerden düşürülür ve düzeltme işlemine tabi tutulur.

Birikmiş amortismanların düzeltilmesinde, amortismanların ait olduğu varlığın bilânço tarihindeki değerinde düzeltme sonrasında ortaya çıkan artış oranı dikkate alınarak düzeltilir.

Stokların düzeltilmesinde ise ilk madde ve malzeme, ticari mal, yan mamul veya mamullerin maliyetine giren unsurların deftere kayıt tarihi dikkate alınır. Yoğun olarak işlem gören stoklarda, düzeltme katsayıları stok değerlendirme yöntemine bağlı olarak dönem sonu stokların ortalama maliyetine eşit veya en yakın maliyetin gerçekleştiği zamanın stokların alış tarihi olarak kabul edilmesiyle hesaplanır. Bu hesaplamada stok devir hızından yola çıkılabilir. Ancak stokların değerlemesinde toplulaştırılmış yöntem kullanılabilir.

Basit ortalama yöntem; gelir tablosu kalemleri ile stoklar düzeltmede esas alınması gereken tarihlere bağlı kalmaksızın dönemin ortalama düzeltme katsayısı ile çarpılmasıyla düzeltmenin yapılmasıdır.

Hareketli ağırlıklı ortalama yöntemi; düzeltilmiş dönem başı stoku ile dönem içi alış ve giderlerin düzeltmeye tabi tutulmuş değerinin toplamının dönem başı stok ile dönem içi alış ve giderlerin enflasyon düzeltmesine esas alınacak tutarların toplamına bölünmesiyle bulunan katsayının, dönem sonu ve dönem içi stok maliyeti ile çarpılmasıyla bulunur.

Menkul kıymetler ve mali duran varlıkların düzeltilmesinde ise; bu varlıklar alış bedelleri veya borsaya katılanlar borsa değerine göre değerlendirilmektedir. Borsa değeri ile değerlendirilenler zaten cari değerini yansıttığından değerlemeye tabi tutulmaz. Borsa değeri ile değerlendirilmemiş ve konsolide kapsamına alınmayan iştirakler, bağlı ortaklıklar, bağlı menkul kıymetler maliyet bedelleri üzerinden düzeltmeye tabi tutulur. Düzeltmede satın alma tarihi esastır. Bedelsiz hisse senetleri eğer yeniden değerlendirme artışının sermayeye eklenmesi suretiyle edinilmişse düzeltmeye tabi tutulmaz.

İştirak ve bağı ortaklıklar döviz cinsinden ise maliyet bedeline eklenen kur farklarının reel kısmı düzeltilir.

Öz sermayenin düzeltilmesinde, ilk düzeltme tarihinden önce sermayeye ilave edilen fonlar sermayeden düşülür. Sermayenin düzeltilmesinde sermayenin tescil tarihi veya ödendiği tarih dikkate alınarak düzeltilir. Aynı sermaye olarak konulan sermaye mülkiyetin geçtiği tarihe göre düzeltilir.

Kâr yedekleri geçmiş yıl kârları tescil tarihleri dikkate alınarak düzeltilir.

5024 sayılı yasaya göre ilk uygulamaya geçilen yılın açılış bilânçosunun düzeltilmiş aktif toplamından düzeltilmiş sermaye, hisse senetleri ihraç primleri ve hisse senedi iptal kârları ile borç toplamının çıkarılması sonucu bulunan fark 'geçmiş yıllar kâr/zarar hesabı'nda gösterilir. Bu şekilde tespit edilen geçmiş yıl kârı vergiye tabi tutulmaz geçmiş yıl zararı ise zarar olarak kabul edilmez.

Öz kaynaklara ait enflasyon fark hesapları, kurumlar vergisi mükelleflerince, sermayeye ilavesi dışında herhangi bir nedenle başka hesaba çekilirse, bu işlemlerin yapıldığı dönemlerin kazancı ile ilişkilendirilmeden bu dönemde vergiye tabi tutulur.

Gelir vergisi mükelleflerince hesaplanan bu farklar başka bir hesaba aktarılamaz, aktarılır veya sermayeye ilave edilirse işletmeden çekilen değer olarak kabul edilir.

Gelir tablosunun düzeltilmesinde dikkat edilecek hususlar;

Gelir ve giderler tahakkuk tarihleri dikkate alınarak düzeltilir. Amortismanlar ve itfa payları varlıkların düzeltilmiş değerleri üzerinden hesaplanır. Satışların maliyeti, maliyeti oluşturan unsurların düzeltilmiş tutarına göre hesaplanır. Parasal olmayan varlıkların satışında doğan kârlar/zararlar yeniden hesaplanır. Satışa konu olan parasal olmayan varlığın düzeltilmiş değeri ile düzeltilmiş satış değeri arasındaki

fark satış kâr/zararının düzeltilmiş değeridir. Parasal olmayan kalemlerden gidere dönüşen tutarlar parasal olmayan varlıkların düzeltilmiş tutarına göre hesap edilir. Parasal olmayan pasif kalemlerden sonuç hesaplarına gelir olarak aktarılanlar düzeltilmiş tutarlar üzerinden aktarılır. Tutarı dönem sonunda kesinleşecek, dönem sonunda ortaya çıkan verilere göre hesaplanan karşılıklar dönem sonunda en son tutarları ile dikkate alınır. Net parasal kalemlerin neden olduğu satın alma gücü kayıp ve kazançları gelir tablosunda gösterilir.¹¹⁸

Bu tablonun düzeltilmesinde şöyle bir sıra takip edilir. Önce dönem başı net parasal kalemlerin düzeltilmiş tutarı hesap edilir.

Dönem içinde net parasal kalemlerdeki artışlar toplama eklenir. Azalışlar düşülür. Böylece dönem sonu net parasal kalemlerin olması gereken tutarı hesaplanır. Dönem sonu parasal kalemlerin mevcut tutarı hesaplanır. Bu ikisi arasındaki fark net parasal pozisyon kâr veya zararadır.

3.8 – Örnek Uygulama

Uygulamanın Birinci Yılı (2001)

- 1- WV Üretim Anonim Şirketi 100 milyar TL tamamı ödenmiş nakit sermaye ile kurulmuş, 01.01.2001 tarihinde ticaret siciline tescil edilmiştir.
- 2- Şirket 2001 yılı boyunca hiçbir faaliyette bulunmamış ve sermayenin tamamını 01.01.2001 tarihinde %75 faiz oranı ile bir yıl vadeli mevduata yatırmıştır.
- 3- Şirket 2001 yılında elde ettiği 75 milyar TL dönem karının tamamını ortaklarına kar payı olarak dağıtmıştır.
- 4- 2001 yılında gerçekleşen DİE TEFE oranı %88'dir.

31 Aralık 2000 Endeks	2626,0
31 Aralık 2001 Endeks	4951,70

¹¹⁸ AKDOĞAN, a.g.e., sf. 309-310

Yıllık enflasyon $4951,7 / 2626,0 = 1,88$

Enflasyon muhasebesi uygulanmasındaki aşamalar

Son üç yıl endeksleri

31.12.1998	1215,1
31.12.1999	1979,5
31.12.2000	2626
31.12.2001	4951,7

Üç Yıllık Enflasyon Oranı

$$((4951,70/1215,10)-1)*100 = \%307$$

Uygulamanın Birinci Yılı (2001)

Aktif (Milyar TL)	Şirket Kayıtları		Enflasyon Muhasebesi Düzeltmesi	Enflasyona Göre Düzeltilmiş	Pasif (Milyar TL)			Enflasyon Muhasebesi Düzeltmesi	Enflasyona Göre Düzeltilmiş
Hazır Değerler					Özkaynaklar				
Bankalar (01.01.2001)	100	Parasal		100	Sermaye	100	Parasal Olmayan	88	188
					Dönem Karı	75	Parasal Olmayan	(13)	(13)
Diğer Aktifler									
Faiz Tahakkuku (31.12.2001)	75	Parasal		75					
Aktif toplam	175			175		175			175

Sermayenin düzeltilmesi:

Parasal olmayan bir kalem olduğu için sermayenin hareketlerinin ve zamanlarının belirlenmesi gerekir. Sermaye tescil ve ödeme tarihi 01.01.2001 dir.

Aralık 2001 endeks 4951,70

Aralık 2000 endeks 2626,0

31.12.2001 tarihine getirilmesi için düzeltme katsayısının hesabı:

$$4951,70/2626,0 = 1.88$$

01.01.2001 tarihinde nakit olarak yatırılan 100 milyar TL sermaye % 88'lik enflasyon oranı sonrasında 31.12.2001 tarihi itibarı ile $100 \times 1.88 = 188$ TL olarak gerçekleşmiştir.

4- Parasal olmayan bir kalem niteliğindeki sermayenin enflasyon düzeltmesi sonunda meydana gelen 88 milyar TL için aşağıdaki muhasebe kaydı atılır.

_____ / _____	
698 Enflasyon Düzeltme Hesabı	88.-
500 Sermaye hesabı	88.-
_____ / _____	

Dönem karının düzeltilmesi :

Gelir tablosunu oluşturan hesapların yıl boyunca düzenli olarak dağıldığı varsayımı ile gelir tablosunu yıllık endeks ile düzeltme yöntemini seçiyoruz. Ancak 2001 yılına ait dönem karı faiz gelirinden oluştuğundan ve cari değeri ile gösterildiğinden herhangi bir düzeltme işlemine gerek yoktur.

Uygulamanın İkinci Yılı (2002)

Şirketin 31.12.2002 tarihi itibarı ile hazırlanmış ve enflasyon muhasebesi uygulanmamış mali tabloları aşağıdaki gibidir.

Bilânço

Aktif (Milyar TL)			Pasif (Milyar TL)	
Bankalar	20		Satıcılar	70
Alacaklar	110			
Stoklar			Özkaynaklar	
İmm	20		Sermaye	100
Mamuller	10		Dönem Karı	50

İştirakler	20			
Sabit Kıymetler				
Aktif	50			
Birikmiş Amortisman	-10			
Aktif Toplamı	220		Pasif Toplam	220

01.01.-31.01.2002 Gelir Tablosu	
Satışlar	500
Satışların Maliyeti	-400
Genel Yönetim Gideri	
Amortisman	-2
Diğer	-48
Dönem Karı	50
31.12.2002 Satışların Maliyeti Tablosu (Milyar TL)	
İlk Madde Malzeme Kullanımı	250
D.B İMM Kullanımı	0
D.İç Alışlar	270
D.S İMM	-20
Direkt İşçilik Giderleri	100
Genel Üretim Giderleri	60
Amortismanlar	8
Diğer	52
Üretilen Mamul Maliyeti	410
Dönem Sonu Stoklardaki Değişim	
D.B Stok	0
D.S Stok	-10
Satılan Malın Maliyeti	400

Şirket 2002 yılı içinde aşağıdaki faaliyetlerde bulunmuştur.

- 10.04.2002 tarihinde 20 milyar TL tutarında Beta A.Ş.'ye iştirak etmiştir.
- 20.05.2002 tarihinde 50 milyar TL tutarında makine alımı yapmıştır.
Makinenin Faydalı ömrü beş yıl olup şirket %20 den amortisman ayırmıştır.

Cari yıl amortismanının dağılımı şöyle olmuştur.

SMM	%75
GYG	%20
Stoklar-Mamuller	%5

- 31.12.2002 tarihi itibarı ile stok durumu şöyledir.

İMM hesabı 20TL

10 TL Ekim 2002'de alınmıştır.

10 TL Kasım 2002'de alınmıştır.

Mamul Hesabı

7 TL Ağustos ayında alınan İMM

2,5 TL direkt işçilik ve genel üretim gideri tutarı Ekim-Aralık Dönemi

5 milyon TL Amortisman gideri

- Satılan Malın Maliyeti

Dönem İçi Hammadde Alışları Tümü Yıla Yaygın

Direkt İşçilik Giderleri Tümü Yıla Yaygın

Genel Üretim Giderleri Tümü Yıla Yaygın

ENDEKSLER

Ocak 2002	5157,4
Şubat 2002	5289,5
Mart 2002	5387,9
Nisan 2002	5485,5
Mayıs 2002	5508,4
Haziran 2002	5572,0
Temmuz 2002	5720,7
Ağustos 2002	5842,8
Eylül 2002	6024,6
Ekim 2002	6213,3
Kasım 2002	6314,3
Aralık 2002	6478,8

Ekim-Aralık Ortalama Endeks	<u>2002 ARALIK</u> (2002 EKİM+KASIM+ARALIK 2002/3)	1,0226
Ocak- Aralık Ortalama Endeks	<u>2002 ARALIK</u> (OCAK+...+ARALIK2002)/12	1,1268

İşlem 1- İştiraklerin Endekslenmesi : söz konusu ilave 10.04.2002 tarihinde olmuştur.

30 Nisan Endeksi 5485,5

31 Aralık Endeksi 6478,8

Düzeltilme katsayısı = $6478,8/5485,5 = 1,181$

Düzeltilme işlemi : 20 Milyar TL x 1,181 = 24 Milyar TL.

Parasal Kazanç/Kayıp: 24-20 = 4 Milyar TL.

İşlem 2- Sermayenin Endekslenmesi

Sermaye 01.01.2001 tarihinde ortaklar tarafından Tamamen Ödenmiştir. Sermaye 31.12.2001 tarihinde enflasyona göre endekslenmiş ve şirket kayıtlarındaki 100 milyar TL, 188 Milyar TL olarak düzeltilmiş. Aradaki 88 TL parasal kayıp olarak gösterilmişti.

31 Aralık 2001 endeksi	4951,7
31 Aralık 2002 endeksi	6478,8
Düzeltilme katsayısı =	$6478,8 / 4951,7 = 1,308$
Düzeltilme işlemi :	188 Milyar TL x 1,308 = 246 Milyar TL.
Parasal Kazanç/Kayıp:	246-100 = 146 Milyar TL (kümülatif)
2002 yılı için:	246-188 = 58 Milyar TL
2001 yılı için:	188-100 = 88 Milyar TL

İşlem 3- Sabit Kıymet Endekslenmesi

Söz konusu ilave 20 Mayıs 2002 tarihinde olmuştur.

31 Mayıs 2002 Endeksi	5508,4
31 Aralık 2002 Endeksi	6478,8
Düzeltilme katsayısı =	$6478,8 / 5508,4 = 1,176$
Düzeltilme işlemi :	50 Milyar TL x 1,176 = 59 Milyar TL.
Parasal Kazanç/Kayıp:	59-50 = 9 Milyar TL

İşlem 4- Amortisman Dağılımı

Makine Teçhizatlar	50 TL
Amortisman Oranı	%20
Amortisman Gideri	10 TL
Düzeltilmiş Değer Üzerinden Amortisman Ayrılması :	

Makine Teçhizatlar Düzeltilmiş Değer	59 TL
Amortisman Oranı Düzeltilmiş Değer	%20

Amortisman Gideri Düzeltilmiş Değer	12 TL		
	Oran	Endekslenmiş	
Satılan Malın Maliyeti	7,5	%75	9,0
Stok Üzerindeki Kısım	0,5	%5	0,6
Genel Yönetim Giderleri	2,0	%20	2,4
	10,0	%100	12,0

İşlem 5- Stokların Endekslenmesi

İMM	Ekim 2002	10,0	6478,8 / 6213,3	10,4
	Kasım 2002	<u>10,0</u>	6478,8 / 6314,3	<u>10,2</u>
		20,0		20,6
Mamul				
İlk Madde Malzeme	Ağustos 2002	7,0	6478,8 / 5842,8	7,7
Dir. İşç. Ve Genel Ürt. Gid.	Ekim-Aralık 2002	2,5	6478,8 / 6335,	2,6
Amortisman		<u>0,5</u>	İşlem 4	<u>0,6</u>
		10,0		10,9

Parasal kazanç: 21-20 = 1 TL (2002 yılı Etkisi- Cari Dönem K/Z)

Parasal kazanç: 11-10 = 1 TL (2002 yılı Etkisi- Cari Dönem K/Z)

Burada ekim kasım aralık aylarından geldiği için bu ayların ortalama endeksi kullanılmıştır.

31.12.2002 Bilanço									
Aktif (Milyar TL)			Enflasyon Muhasebesi Düzeltmesi	Enflasyona Göre Düzeltilmiş	Pasif (Milyar TL)			Enflasyon Muhasebesi Düzeltmesi	Enflasyona Göre Düzeltilmiş
Hazır Değerler					Satıcılar	70	parasal		70
Bankalar	20	parasal		20					
Alacaklar	110	parasal		110					
					Özkaynaklar				
Stoklar					Sermaye	100	İşlem 2	146	246
İmm	20	İşlem 5	1	21	Geçmiş Yıl Kar/Zarar	0	İşlem 8	(115)	(115)
Mamuller	10	İşlem 5	1	11	Dönem Karı	50		(18)	(32)
İştirakler	20	İşlem 1	4	24					
Sabit Kıymetler									
Makine Ve Techizat	50	İşlem 3	9	59					
Birikmiş Amortisman	(10)	İşlem 3	(2)	(12)					
Aktif Toplamı	220		13	233	Pasif Toplam	220		13	233

İşlem 6- Satılan Malın Maliyetinin Endekslenmesi

31.12.2002 Satışların Maliyeti Tablosu (Milyar TL)		Düzeltilme Katsayısı	Endekslenmiş Tutar*
İlk Madde Malzeme Kullanımı	250		283
D.B İMM Kullanımı	0		
D.İçi Alışlar	270	1,1268	304
D.S İMM	-20	İşlem 5	-21
Direkt İşçilik Giderleri	100	1,1268	113
Genel Üretim Giderleri	60		67
Amortismanlar	8	İşlem 3	9
Diğer	52	1,1268	58
Üretilen Mamul Maliyeti	410		463
Dönem Sonu Stoklardaki Değişim			
D.B Stok	0		
D.S Stok	-10	İşlem 5	-11

Satılan Malın Maliyeti	400	452
-------------------------------	------------	------------

*2002 yılı ortalama endeksine göre düzeltilmiştir.

İşlem 7- Gelir Tablosunun Endekslenmesi

Dönem içi satışlar ve amortisman dışında diğer genel yönetim giderleri 2002yılıının tüm aylarında eşit olarak gerçekleştirildiği varsayılarak 2002 yılı ortalama endeksi kullanılarak düzeltilmiştir.

01.01.-31.01.2002 Gelir Tablosu			Enflasyon Muhasebesi Düzeltmesi	Enflasyona Göre Düzeltilmiş
Satışlar	500	1,1268	63	563
Satışların Maliyeti	(400)	İşlem 6	(52)	(452)
Bürüt Satış K/Z	100		11	111
Genel Yönetim Gideri				
Amortisman	(2)	İşlem 4	(0,4)	(3)
Diğer	(48)		(6)	(54)
Faaliyet K/Z	50		4	54
Parasal Kazanç/ Kayıp				(22)
Dönem Karı	50			32

İşlem 8- Geçmiş yıl K/Z düzeltilmesi

2001 yılında mali tablolarda yapılan düzenlemelerin 2002 yılı enflasyon oranı ile çarpılarak 2002 sonuna getirilmesi gerekmektedir.

2001 yılı yapılan enflasyon düzeltmesi	(88) TL
2002 yılı enflasyon oranı	% 30,8
88 TL'nin 31.12.2002'ye getirilişi:	$(88) * 1,308 = (115)$
Parasal Kazanç/Kayıp :	$(115) - (88) = (27)$

_____ / _____	
Geçmiş Yıl Zararları	27.-
Enflasyon Düzeltme Hesabı	27.-
_____ / _____	

Geçmiş Yıl Karı/ Zararı Parasal Kar/Zarar Etkisi :	
Sermaye	(88)
2001 yılı düzeltmelerinin taşınması	<u>(27)</u>
	(115)

4- Enflasyon Muhasebesinin Dünyada Uygulanışı

4.1 - Amerika Birleşik Devletleri

ABD’de değişen fiyatların, tarihi maliyetlerle düzenlenen finansal tablolarda yarattığı olumsuz etkiler konusundaki tartışmalar 1920’li yıllara kadar gitmektedir. Ancak soruna muhasebe standartları ile ilgili resmi kurumlarca 1940’lı yılların sonlarında dikkat çekilmiştir. 1970’lere kadar yayınlanan muhasebe standartları firmalara uygulanması zorunlu olmayan ve dipnotlara yansıtılması uygun görülen tavsiyeler içermektedir.¹¹⁹

1970’lerdeki petrol kriziyle beraber enflasyon oranının artmasıyla FASB (Financial Accounting Standarts Board) uygulama tekniklerinin gelişmiş olması nedeniyle genel fiyat düzeyi muhasebesini önermiştir.¹²⁰

¹¹⁹ H. ÖCAL, a.g.m., sf. 96.

¹²⁰ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 259.

1979 yılında “Finansal Raporlama ve Değişen Fiyatlar” adını taşıyan 33 numaralı standardı yayımlamıştır. Bu standart aktif değerler toplamı 1 milyar olan ya da birikmiş amortisman toplamı 125 milyon doları aşan firmalar için geleneksel muhasebe sistemine ek olarak genel fiyat düzeyi ele alınarak düzenlenmiş tabloların hazırlanmasını zorunlu hale getirmiştir.¹²¹ Ancak bu standartların uygulanmasında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu zorluklar şöyle özetlenebilir; cari maliyet ve genel fiyat düzeyi esasına göre hazırlanmış finansal tablolar anlaşılması güç bulunmuşlar cari maliyetlerin belirlenmesi ve belgelendirilmesi konusunda belli bir standart getirilememiş aynı nitelikteki duran değerler için farklı firmaların farklı cari maliyetler kullandıkları görülmüştür. Bu tür tabloların denetimi tam olarak yapılamamıştır. Bu nedenle firma yönetimlerinin manipülasyon ve hile yapma eğilimleri artmıştır.¹²² 1980' li yıllarda enflasyonun kontrol altına alınması ile yayınlanan FAS 89 ile FAS 33 zorunlu olmaktan çıkarılmıştır.¹²³

4.2 - İngiltere

Birleşik krallıktaki enflasyon muhasebesindeki gelişmeler, ABD ile paralellik göstermektedir. İkinci dünya savaşından sonra İngiltere’de de enflasyonun hızlanması ile birlikte de cari değerlerin kullanımı konusunda öneriler yapılmakla beraber enflasyon kontrol altına alındığından 1960' larda yeniden hızlanan kadar uygulamaya geçilemedi. Accounting Standards Steering Committee (ASSC) genel fiyat düzeyi muhasebesinin uygulanması önerisini kabul ederek yayımladı. 1973 yılında ASSC ED (Exposure Draft) 8 no’lu tasarımı yayımlayarak enflasyon muhasebesine geçti.¹²⁴

¹²¹ GÜZELDAL, Ö., ERSOY, A., Vergi Düzenlemeleriyle Birlikte Enflasyon Muhasebesi, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004, sf. 29.

¹²² Subcommittee on The Accounting Treatment of Changing Prices of The Committee on Financial Accounting Standards, The Accounting review, Vol.52., 1977, sf. 192

¹²³ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 260.

¹²⁴ PEARSON, B., “Accounting For Changing Prices I Lecture Notes”

<<http://www.exeter.ac.uk/~BPEARSON/sobe/Courses/BEA2001/Materials/BEA2001-Lecture14.pdf>>

(Erişim Tarihi : 15.02.2005)

Bu raporda genel fiyat düzeyi muhasebesi önerilmiş ve tarihi maliyetlere ek olarak düzeltilmiş değerlerin sunulması öngörülmüştür.¹²⁵

1975 yılında Sandilands Raporu olarak bilinen raporun yayınlanması ile genel fiyat düzeyi muhasebesi yerine cari maliyet muhasebesi önerilmiş¹²⁶ ve 1978 yılında yayınlanan Hyde raporu ile cari maliyet muhasebesi ilkelerinin sadece gelir tablosuna uygulanması öngörülmüştür. Ancak bu yöntemin uygulanması zorunlu tutulmamıştır. 1988 yılına kadar isteyen firmalarca uygulanan yönteme enflasyonun düşmesi ile son verilmiştir.

4.3 - Fransa

Uzun süre Fransa sermaye piyasasını yönlendiren devlet uzun ve orta vadeli finansman kaynaklarının yaklaşık olarak %80'nini elinde tutmaktaydı. İşletmelerin finansal tablolarının biçimi devlet ve mali kuruluşların isteklerine göre ortaya çıkıyordu.¹²⁷

Genel fiyat düzeyi muhasebesi uygulamasına 25 Ocak 1930 da bir sirküler ile sadece duran varlıklar için geçen Fransa'da kısmi uygulamalar isteğe bağlı olarak devam etmiştir. Daha sonra Genel Fiyat düzeyi Muhasebesini benimseyen Fransa'da 1959 yılında son üç yıl satış ortalaması belli bir büyüklüğü geçen şirketler için zorunlu hale getirilmiştir. Yapılan geniş içerikli yeniden değerlendirilmede oluşan yeniden değerlendirme farklarının dağıtılmayıp veya sermayeye eklenmeyip yeniden değerlendirme yedeği hesabında tutulması halinde %3 oranında götürü bir vergiye tutulma esasına göre gerçekleştirilmiştir.¹²⁸

¹²⁵ Subcommittee on The Accounting Treatment of Changing Prices of The Committee on Financial Accounting Standards, The Accounting review, Vol.52., 1977, sf. 196

¹²⁶ Inflation Accounting Committee, "Report Of The Inflation Accounting Committee", 1975, <www.bobceris.ac.uk>, Erişim Tarihi: 25.03.2005.

¹²⁷ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 255.

¹²⁸ UMAN, N., Enflasyon Muhasebesi, İstanbul, 2002

1976 yılında Fransız hükümeti milli planlama organizasyonu firmaların tarihi maliyetli finansal raporlarına ek olarak genel fiyat düzeyi muhasebesine göre hazırlamış oldukları finansal raporları da yayımlamalarını istemiştir.¹²⁹ Fransa diğer ülkelerin aksine genel fiyat düzeyi muhasebesini seçmiştir. Ancak Fransa’da enflasyon olmadığı için enflasyon muhasebesi uygulaması da olmamıştır.¹³⁰

4.4 - Almanya

Almanya’da enflasyon muhasebesi ile ilgili ilk çalışmalar 1. Dünya savaşının etkilerini gidermeye yönelik olarak 1924 yılında başlamıştır. Almanlar izledikleri başarılı politikalarla enflasyon oranlarını %4-%6 arasında tutabildiklerinden bu ülkede enflasyon muhasebesine ilgi az olmuştur. Buna rağmen 1975 yılında alman muhasebe Enstitüsünün yayınladığı raporda fiyat değişmelerinin yöneticilere verilecek raporlarda ek olarak verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu raporda firmaların yönetim güçlerini aynen korumaları gerektiği vurgulanmaktadır.¹³¹ Bunu için de amortismanların duran varlıkların yenileme maliyetleri üzerinden ayrılması gereklidir denmektedir.

Başlangıçta fiyatlar genel düzeyi muhasebesi uygulanırken daha sonra cari değer muhasebesi yöntemine geçilmiştir. Son olarak 2002 yılında Alman Muhasebe Standartları Kurulu yayınladığı taslak ile yüksek enflasyonun etkilerini gidermeye yönelik IFRS 29’daki uygulamalar dışındaki yöntemlere yer vermektedir. Raporda ayrıca denetimi kolaylaştırmak amacıyla yapılan hesaplamaların tabloların altına not olarak yazılması önerilmektedir.¹³²

4.5 - Hollanda

Kıta Avrupa’ında enflasyon muhasebesi uygulamalarında Hollanda geçmişten beri en önde yer almakta yenileme maliyetleri büyük ölçüde benimsenmekte ve uygulaması yapılmaktadır. İlk olarak 1930 yılında Philips firması

¹²⁹ ARCHAMBAULT., a.g.m., sf.191

¹³⁰ AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 275.

¹³¹ ARCHAMBAULT., a.g.m., sf. 191

¹³² AKDOĞAN, N., a.g.e., sf. 257.

yenileme maliyeti uygulaması ile enflasyon düzeltmesi uygulamasına başlamıştır. 1976 yılında ise yayımlanan bir bildiri ile cari değer esasına göre mali raporlama yapılması öngörülmüştür. Hollanda da uygulanan yöntem karma modele yakın bir uygulamadır. Hollanda'da işletmelerin pek çoğu yenileme maliyeti muhasebesinin çeşitli maddelerini uygulamışlardır. Bu ülkede yenileme maliyeti muhasebesini zorunlu kılan herhangi bir hüküm mevcut değildir. Ayrıca yenileme maliyetleri üzerinden hesap edilen cari dönem kârı vergiye tabi kâr olarak kabul edilmemektedir.¹³³

4.6 - Diğer Ülkeler

Diğer ülkelerdeki enflasyon muhasebesi uygulamalarına bakacak olursak Kanada, Avustralya, Avusturya, İsveç, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, İsrail gibi ülkelerde de çeşitli şeklerde uygulanmıştır. Kanada İngiltere ve ABD deki gelişmeleri takip ederek 1976 yılında cari değer muhasebesi konusunda bir rapor yayınlamış bu iki ülkeye ters olarak sermayenin satın alma gücü olarak kullanılması görüşünü benimsemiştir.

Avustralya'daki uygulamalar ise İngiltere ile benzerlik göstermektedir. 1976 yılında AASC (Australian Accounting Standards Committee) tarafından İngiltere'nin ED 8 raporuna benzer bir rapor yayınlanmıştır.¹³⁴ Ancak ondan farkı şu noktada ortaya çıkmaktadır. Avustralya Muhasebe Standartları Kurulu, ED 8' e göre daha az karmaşık bir yöntem geliştirerek parasal olmayan varlıkların değerlemesinde varlıkları işletmenin faaliyetlerinin devamı için gerekli olanlar ve olmayanlar olarak ikiye ayırmış ve faaliyetin devamı için gerekli olan varlıkların yenileme maliyetleri ile değerlendirilmelerini önermiştir.

¹³³ H. ÖCAL, a.g.m., sf. 98.

¹³⁴ PEARSON, B., "Accounting For Changing Prices I Lecture Notes"
<<http://www.exeter.ac.uk/~BPearson/sobe/Courses/BEA2001/Materials/BEA2001-Lecture14.pdf>>
(Erişim Tarihi : 15.02.2005)

Enflasyon oranının düşük olması nedeni ile ülkede uygulamaya devam edilmemiştir. Avusturya enflasyon muhasebesini deneyen bir başa ülkedir. İkinci dünya savaşı sonra ortaya çıkan enflasyonla beraber yeniden değerlendirme sorunu gündeme gelmiş buna göre sabit varlıklar stoklar ve alacaklar değerlemeye tabi tutulmuş ancak bu yöntem zorunlu olmamıştır. 1967 yılında itibaren ise ikame maliyeti muhasebesi yöntemine benzer bir yöntem uygulanmıştır.

Japonya'da 1954 yılına kadar isteğe bağlı olan uygulamalar aynı yılda sabit varlıklar için zorunlu hale gelmiştir. Enflasyon muhasebesi İsrail'de de uygulanmıştır. Enflasyonun çok yüksek olduğu İsrail'de 1976 yılından itibaren yayınlanan çeşitli raporlarla genel fiyat muhasebesi uygulanmıştır. Ancak son yıllarda enflasyonun düşmesi ile Şubat 2001'de tarihi değerlerle raporlamaya geri dönülmesi öngörülmüştür.

4.7- Latin Amerika Ülkeleri

Enflasyon muhasebesi Brezilya, Şili, Meksika, Peru, Uruguay ve Arjantin'de de uygulanmıştır. Bu ülkelerde uzun süreli yaşanan hiper enflasyon nedeni ile enflasyon muhasebesi uygulaması çok tartışılan bir konudur. Arjantin bu konuda lider ülke konumundadır. Halen yürürlükte olan mevzuata göre firmalar ya genel fiyat düzeyi muhasebesi yada cari maliyet muhasebesinin karışımı olan karma bir sistemi uygulamak zorundadırlar. Tüm bu uygulamalar vergi idaresi tarafından kabul edilmektedir. Brezilya'daki uygulamada planlama bakanlığı tarafından ilan edilen katsayılarla duran varlıklar ve birikmiş amortismanlar çarpılarak düzeltme yapılmaktadır. Duran varlıklara ilaveten çalışma sermayesi de düzeltmeye tabidir. Ancak bu sermayenin düzeltilmesinden doğan değer artışının %20 si bu tutar için en az iki yıl devlet tahvili alınması koşulu ile vergiden düşülebilmektedir.¹³⁵

¹³⁵ CHENEY, G.A., "How Brazil's Accountants Cope with Inflation", Journal of Accountancy, Vol.170, 1990 sf. 125-126

Şili’de ise sermaye ve duran varlıklar tüketici fiyat endeksine göre diğer varlıklar ise yenileme maliyetleri ile düzeltilmiştir.

Meksika’da genel fiyat düzeyi muhasebesi kullanılmaktadır. 1976 da kullanılmaya başlayan bu yöntemle düzeltmeler her dönem sonunda tüketici fiyat endeksine göre yapılmaktadır.

Uruguay’da 1958 yılından itibaren sabit varlıkların düzeltilmesi için olan zorunluluk tüm mali tablolar için zorunlu hale gelmiştir. Düzeltmeler her iki yılda bir döviz kurlarındaki değişmeler dikkate alınarak hesaplanan endekslerle yapılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYON MUHASEBESİ UYGULAMASININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE GENEL ETKİLERİ

1- İŞLETMELER DÜZEYİNDEKİ ETKİLERİ

Temelde enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini giderme ve reel kazancın vergilendirilmesi amacını güden 5024 sayılı kanunla getirilen 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298/A maddesi uygulaması 01.01.2004 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur. Getirilen bu düzenlemenin ekonomik hayata çeşitli yansımaları olmuştur. Bunlardan en önemlilerinden biri 31.12.2003 bilânçosunun güncellenmesi yoluyla geçmişin silinmesi. Kanun kapsamındaki tüm mükellefler bir kereye mahsus olmak üzere 31.12.2003 bilânçolarını enflasyona göre düzelteceklerdir. Bu uygulama şirketler için avantaj sayılabilir. Örneğin bu düzenlemeyle sonraki hesap dönemlerinde gelir tablosuna gider olarak aktarılacak kalemlerin tutarları yükselecektir.

Getirilen düzenlemeler aynı zamanda vergi gelirlerine yansiyacaktır. 2004 yılı başından itibaren yapılacak olan geçici vergi uygulamalarının enflasyon düzeltmesi ile gerçekleşmesi ekonomik olarak bazı olumsuz etkileri beraberinde getirebilecektir.

Şöyle ki;¹³⁶

- Yabancı kaynakla finanse edilmiş işletmelerin kazançlarının vergilendirilmesinde vergi yükü artabilecektir.
- Faal olmayan işletmeler enflasyon düzeltilmesi nedeniyle kazanç vergisi yükümlülüğü altına girebilecektir.
- Parasal olmayan aktif/varlık yatırımların hızında azalmalar olabilecektir.

¹³⁶ PEKDEMİR, R., “Enflasyon Muhasebesi Mi? Enflasyon Düzeltmesi Vergisi Mi?”, Yaklaşım Dergisi, Yıl:12, Sayı:135, Mart 2004, sf. 26.

- Parasal varlık yatırımlarına doğru ve ya yabancı para cinsinden yatırımlara doğru bir akış olabilecektir. Bu durum da döviz fiyatlarında bir artışa yol açabilir.
- Mali sektör enflasyon oranının altında kalan faiz kredi müşterisi bulmakta güçlük çekebilecektir.
- Anti-enflasyonist politikalar olumsuz etkilenebilecektir.

1.1- Yabancı Kaynakla Finanse Edilen İşletmelerin Vergi Yükünün Artması

Konuyu bir örnek yardımıyla açıklayabiliriz;¹³⁷ X işletmesi 50.000 YTL nakit sermaye ile 15.12.2003 tarihinde kurulmuştur. 15.12.2003 tarihinde 80.000 YTL ödeyerek bir iş yeri satın almış., bunun da 40.000 YTL sini nakit 40.000 YTL' lik kısmını ise üç ay vadeli borç senedi ile ödemiştir. Bu yıl içinde gerçekleşen başka bir işlem söz konusu olmamıştır. Bu durumda şirketin yılsonu bilânçosu aşağıdaki gibi olacaktır.

X şirketi 31.12.2003 tarihli bilânçosu

Aktif		Pasif	
Nakit	10.000	Borç senetleri	40.000
Binalar	80.000	Öz kaynaklar	50.000
Toplam	90.000	Toplam	90.000

Ocak ayında x şirketi 15.01.2004 tarihinde üç ay vadeli borçlanma yoluyla 150.000 YTL'lik ticari mal satın almış. Bu malların 50.000 YTL'lik kısmını 80.000 YTL'ye üç ay vadeli olarak satmıştır. 31.03.2004'e kadar başka bir işlem olmamıştır. X işletmesi sattığı malları yerine koymak isterse aynı koşullarla 60.000 YTL ödemelidir. Bu durumda nominal kazanç beklentisi 30.000 yerine fiyat artışlarından arındırılarak reel kazancın 20.000 YTL olarak göz önüne alınmasıdır. Oysa 3 aylık enflasyon oranının %10 olduğu varsayımında 5024'e göre bu işletmenin vergi matrahı aşağıdaki hesaplamadaki gibi olacaktır.

¹³⁷ PEKDEMİR, R., "a.g.m., sf. 27.

Satış kazancı	(80.000-30.000)	50.000
Parasal olmayan aktif değer artışları		14.000
	Bina	8.000
	Stoklar	6.000
Parasal olmayan pasif artışları		5.000
	Sermaye	5.000
<hr/>		
Geçici Vergi Matrahı		39.000

Oysa enflasyon muhasebesinden beklenen kazançların enflasyondan arındırılmasıdır. Yani kazancın 30.000 veya 39.000 YTL olarak değil 20.000 YTL olarak belirlenmesidir.

Çünkü getirilen bu düzenleme aktifteki parasal olmayan unsurların enflasyon oranı kadar değerleri arttırılarak vergiye tabi gelir olarak kaydedilmesi, pasifteki parasal olmayan unsurların enflasyon oranı kadar değerleri arttırılarak vergiden indirilecek gider olarak kaydedilmesidir.¹³⁸

Bu durumda 31.12.2003 itibarı ile elde edilen bilânçolardaki yapıya göre, parasal olmayan pasif kalemlerin tutarının parasal olmayan aktif kalemlerin tutarından fazla olduğu veya başka bir deyişle öz kaynak ağırlıklı çalışan firmalarda lehte, tersi durumdakilerde ise aleyhte bir durum söz konusu olacaktır. Bu durum yabancı kaynak ağırlıklı çalışan firmalar için ek bir vergi yükü demektir. Pek çok

¹³⁸ ÜNLÜ, L., “Enflasyon Muhasebesi Gerekli Midir? Değerleme Gününde Aktifinde Emtia İle Döviz Ve Döviz Cinsinden Değer (Eurobond) Bulunduran İşletme Örneği”, Vergi Dünyası Dergisi Yıl:20 Sayı:244, Aralık 2001, sf. 82.

firma özellikle stok ve duran varlık yatırımlarını yabancı kaynaklarla finanse etmektedirler. Bu düzenleme ile bu firmalar zarar görmüş olmaktadır.

Bir örnek yardımıyla konuyu açıklayacak olursak; W ticari işletmesinin 31.12.2003 tarihli düzeltilmiş bilânçosu aşağıdaki gibidir.

Aktif		Pasif	
Döviz mevduatı	25.000	Sermaye	18.000
Stoklar	5.000	Dağ. Kârlar	12.000
Toplam	30.000	Toplam	30.000

Bu işletme bir yabancı sermaye şirkettir. Herhangi bir duran varlık yatırımı yoktur. Tamamen öz kaynakla finanse edilmiştir. İşletmede 2004 yılının ilk üç ayında herhangi bir finansal değişim meydana gelmemiştir. Ancak aktifte bulunan dövize dayalı unsurların kur değişimlerinin mali tablolara yansıtılması gerekir. Dövizdeki artışın %3, fiyatlar genel seviyesindeki artışın %5 olduğunu kabul edelim bu durumda kâr/zarar şöyle olacaktır.¹³⁹

Kur gelirleri	750
Stok enflasyon farkı geliri	250
Toplam	1.000
Öz kaynaklar enflasyon farkı gideri	1.500

Dönem mali kâr/ zararı 500

Önceki uygulamalarda, aktifte yabancı paraya dayalı yatırımı olan işletmeler, kur farkı gelirleri nedeni ile fiktif kârlar elde edip bu fiktif kârlar üzerinden vergi ödüyorlardı. Enflasyon muhasebesi uygulaması bu durumu değiştirdi ve aktifinde stok ve duran varlık gibi parasal olmayan varlık yatırımı bulunan işletmeler için fiktif bir vergi yükü getirdi.

¹³⁹ PEKDEMİR, R., “a.g.m., sf. 28.

1.2 - Faaliyet Göstermeyen İşletmeler Vergi Kapsamına Alınması

Temerrüde düşmüş, tasfiye halinde olan veya faal olarsak çalışmayan işletmeler eğer yabancı kaynakla finanse edilmiş parasal olmayan varlık yatırımlarına sahiplerse, fiktif varlık değer kazanç artışları doğacağından vergi yükü altına gireceklerdir.

1.3 - Parasal Olamayan Aktif Varlık Yatırımlarının Hızında Azalma

Yukarıda açıklanan durumların doğal bir sonucu olarak işletmeler enflasyon düzeltmesinin bu etkilerinden kurtulmak için yabancı kaynakla parasal olmayan varlık alımlarını azaltacaklar. Borçlanarak stok yatırımı yapmaktan kaçınacaklardır. Çünkü yapmaları durumunda stok üç ay işletmenin aktifinde kalsa bile bu işletme stok değer artış kazancı vergisi verecektir.

1.4 - Parasal Varlık Yatırımlarına Ve Yabancı Para Cinsinden Yatırımlarda ve Döviz Fiyatlarında Artış

5024 sayılı yasal düzenleme bilânçoların aktifinde bulunan dövize dayalı yabancı kaynakların değer artışlarını koruyucu bir görünüm içindedir. Dolayısıyla işletmeler yabancı para ile yatırıma yönelebilecekler.

2- ENFLASYON MUHASEBESİNİN KAMU MALİYESİNE ETKİSİ

Uzun yıllardır yüksek enflasyonun yaşandığı ülkemizde Avrupa Birliği uluslar arası muhasebe standartlarına uygunluğu sağlamak amacıyla, gelir ve kurumlar vergisinin enflasyonun etkilerinden arındırılarak ödenmesini sağlamak amacıyla ‘Enflasyon Düzeltmesi’ 01.01.2004 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır.

Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri bu tarihten itibaren VUK mükerrer 298. md. koşullarının gerçekleşmesi halinde 2004 yılının ilk geçici vergi döneminden itibaren mali tablolarını enflasyona göre düzeltereklerdir.

2.1 – Anti-Enflasyonist Politikalar Üzerinde Etkisi

Ülkemiz 1970’li yıllardan bu yana yaşanan sürekli yüksek enflasyona paralel olarak uygulanan anti-enflasyonist programlara şahit olmuştur. Enflasyona karşı uygulanan programların en önemli unsurlarından biri, vatandaşlarda enflasyonun düşeceği yönünde bir beklenti yaratabilmektedir. Uygulanan program ne kadar tutarlı olursa olsun, eğer vatandaşlarda ki enflasyonun devam edeceği beklentisi ortadan kalkmazsa programın başarılı olma şansı azdır. Enflasyon muhasebesi, enflasyonla birlikte yaşama kabulüne dayanan ve enflasyonu kurumsallaştıran bir uygulamadır. Bu nedenle de, anti-enflasyonist programların beklentilerine dayalı psikolojik unsurunu olumsuz yönde etkileyecektir. Enflasyon muhasebesiyle ilgili olarak vergi kanunlarında yapılacak yeni düzenlemeler enflasyonla ilgili mücadelenin inandırıcılığını kaybetmesine neden olacaktır.¹⁴⁰

2.2 - Vergi Gelirleri Ve Vergi Matrahları Üzerine Üzerinde Etkileri

Düzeltilme vergi uygulamaları yönünden oldukça gereklidir. Bir ülkedeki vergi sistemi ile o ülkedeki sermaye birikimi ve ekonomik büyüme arasında çok yakın bir ilişki vardır. Ülkemizde vergi yükü yüksek, vergi tabanı dar, vergi mevzuatı karmaşıktır. Vergi sisteminin içinde bulunduğu bu yapı, ekonomi ile maliyeyi karşı karşıya getirmekte, ama ekonomideki kayıt dışılık bir türlü azaltılamamaktadır. Vergi sistemindeki kayıt dışılığı azaltmada bir araç olarak enflasyon muhasebesi kullanılabilir. Enflasyon dönemlerinde nominal karın reel kardan yüksek olması nedeniyle işletmeler fiktif karın vergisini ödemek zorunda kalmaktadırlar. Bu da vergi yükünü ağırlaştırmaktadır.

Şüphesiz enflasyonun en çok etkilediği vergi türü, vergi adaletini sağlamaya en elverişli olan Gelir vergisidir. Enflasyon sahip olduğu teknik özellikler nedeniyle bu vergi üzerinde önemli etkiler meydana getirebilmektedir. Gelir vergisi sistemi

¹⁴⁰ ÖZYER M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., sf. 43-44.

içinde yer alan artan oranlı tarife yapısı, muafiyet, istisna ve indirimler ile en az geçim indirimi gibi müesseseler enflasyondan en çok etkilenen unsurlardır.¹⁴¹

Kısacası yüksek enflasyon olduğu dönemlerde enflasyon muhasebesi uygulanmadığında vergilemeyle ilgili çeşitli olumsuzluklar yaşanacaktır.

Bu uygulama ile vergi kanunlarımızda meydana gelen en önemli sonuç daha önceki bölümde enflasyonun etkilerini gidermede kullandığımız stok değerlemede LIFO yönteminin kullanılması, maliyet bedeli uygulaması, yatırım indirimi uygulaması yeniden değerlendirme gibi müesseselerin vergi sistemimizden kaldırılmış olmasıdır.

Sistemin ana mantığı, şirkete konulan sermayenin ve bu sermayenin harcadığı kalemlerin bilânço günlerinde güncellenmesidir. Bu işlem de paranın harcadığı zaman ile bilânço günü arasında geçen zamanda oluşan enflasyon etkisinin giderilerek o günkü satın alma gücü ile ifade edilmesidir

Sistemin amaçlarından biri de mali tablolardaki tutarların doğru ve karşılaştırma amacını da kapsayan bir sistemle ifade edilmesidir. 30 sene önce kurulan bir fabrikanın sermayesi, ihtiyaç duyduğu makine tesis ve cihazların alımı için harcandıysa; sermayenin ve makine tesis ve cihazların enflasyon etkisi giderildiğinde ortaya aynı tutarda kâr ve zarar çıkmakta ve hiçbir ek vergi yükü oluşmamaktadır. Ancak asıl olan amaca ulaşılmakta ve ilgili kalemlerin o günkü satın alma gücü ile ifade edilmesi sağlanmaktadır. Yani bu fabrikanın bugünkü parayla 30 sene önce ne kadara mal olduğu görülebilmektedir.

Enflasyonun işletmelerin mali tabloları üzerinde yarattığı tahribattan daha önceki bölümde detaylı bir şekilde bahsedilmişti. Bu nedenle bu tablolara göre belirlenen matrahlar gerçek gelire göre değil enflasyonun etkileri sonucu oluşan fiktif kârlara göre alınır. Ancak yüksek enflasyon mali tablolar üzerinde her zaman aynı

¹⁴¹ ÇETİN, M., GÜNAYDIN, I., "Enflasyon-Vergi Yüğü İlişkisinin Türkiye Açısından İncelenmesi", Vergi Sorunları Dergisi, Şubat 1998, sf. 138.

yönde etki doğurmaz. Bazen matrah azaltıcı yönde de etki söz konusudur. Bu etkinin yönü işletmenin aktif ve pasif yapısına göre değişiklik gösterir.

Daha çok öz kaynakla çalışan ve bu kaynakları parasal kalem olarak tutan işletmeler enflasyondan olumsuz yönde etkilenirler. Bu işletmelerde matrahta fiktif kârlar olacağından daha fazla vergi ödeyeceklerdir. Buna benzer şekilde yabancı kaynakla çalışan ve aktif yapısı parasal olmayan kalemlerde yoğunlaşan işletmelerdeki vergi matrahı, daha düşüktür. Böyle firmalar enflasyondan kârlı çıkmaktadırlar.

Tüm bu nedenlerle Anayasamızın 73'üncü maddesinde yer alan ödeme gücüne göre vergi alınması prensibine aykırı sonuçlar ortaya çıkmakta, vergi adaleti zedelenmektedir. Bir ülkede adaletsiz vergi dağılımı pek çok sonuç doğurmaktadır. En önemlilerinden birisi vergiden kaçınma olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun süreli yüksek enflasyon yaşanan dönemlerde mükellefler sermayelerini erimekten korumak amacıyla vergi kaçırma yollarına başvurabilmektedirler. Çünkü enflasyon yoğun olarak öz kaynakla çalışan şirketleri olumsuz etkilemektedir. Bu şirketler aslında gelirleri üzerinden değil de servetleri üzerinden vergilendirilmektedir. Bundan kurtulmak için şirketler ihtiyaç duydukları finansmanı borçlanma yoluyla sağladıklarından kullanılan kredi ile ilgili ödedikleri finansman giderlerini gider yazarak safi kazançtan indirebilmektedirler. Böylelikle sermaye yapılarını güçlendirmek yerine kredi kullanmayı tercih etmektedirler.

İstanbul Sanayi Odasının her yıl düzenlediği 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Anket verilerine baktığımızda 2004 yılında enflasyona göre düzeltilmiş vergi öncesi kârın, 2003 yılı rakamlarına göre cari fiyatlarla % 59,8, sabit fiyatlarla da % 43,8 oranında arttığı görülmektedir.

Yine gayri safi milli hâsılının büyük çoğunluğunu oluşturan beş yüz büyük şirketin öz sermayesinde % 36,9 oranında artış vardır. Bu artışlar cari fiyat

hareketlerinden arındırıldığında reel olarak oldukça büyük bir artış söz konusudur. Bu da aktiflerin finansmanında öz sermayenin payının arttığını göstermektedir. Öz sermayenin ağırlığının artması ülkemiz için ekonomik ve mali yapı açısından olumlu bir gelişmeye işaretler. Enflasyon muhasebesi uygulaması sonucu borçlanma oranı olarak adlandırılan borç/öz sermaye oranları 2003 yılına göre 0,86 dan 2004 yılında 0.78 'e gerilemiştir. Bu da mali yapıdaki olumlu gelişmeyi belirtmektedir.¹⁴²

Bir şirkette enflasyon muhasebesi uygulandığında kâr/zarar ve vergi matrahının ne yönde değişeceği; şirketin parasal aktif ve parasal pasif kalemler pozisyonu, borçlanması olup olmadığı ve borçlanma maliyetlerini aktifleştirip aktifleştirmedigine bağlı bulunuyor. Bu nedenle matraha olan yansıma her şirket için farklı olabilmektedir.

Türk ekonomisinin enflasyon sürecinde olması özellikle yıllar itibarı ile yapılacak karşılaştırmaları güçleştirmektedir. Bazı bilânço kalemleri enflasyonu yakından izlerken bazılarının izleyememesi, TEFE ya da ÜFE dışında sağlıklı bir endeksin olmaması analiz ve değerlendirmeleri zorlaştırmaktadır. Yine de beş yüz büyük sanayi kuruluşu verilerine baktığımızda 2004 yılı sonu itibarı ile bu kuruluşların aktif toplamı bir önceki yıl olan 2003'e göre %27,1 oranında artış göstermiştir.

Varlıkların, dönen duran varlık olarak dağılımı dengeli olup, varlıkların %49,6'sı dönen varlık kalan kısmı olan %56,4'ü ise duran varlıktır. Enflasyon düzeltilmesine karşın parasal kıymetlerin parasal olmayan kıymetlerden daha hızlı artması, duran varlıkların payının azalması, 2004 yılında genelde yatırım artışının sınırlı düzeyde kaldığını göstermektedir. 2004 yılında beş yüz büyük sanayi kuruluşu geçen yıla göre %43,8 oranında bir artışla 13.456,6 trilyon YTL vergi öncesi kâr rakamı açıklamıştır.

¹⁴² ERTUNA, Ö., 2004 Yılında Türkiye'nin Beşyüz Büyük Sanayi Kuruluşu, İstanbul Sanayi Odası, Türkiye'nin Beşyüz Büyük Sanayi Kuruluşu Anketi, İSO,2004, sf. 167

Enflasyon muhasebesi yasası uygulanmaya konduktan sonra pek çok eleştiri yapılmıştır. Aşağıdakiler bu eleştirilerden bazılarıdır :

Enflasyon düzeltilmesi uygulaması başlayınca, borcu alacaklarından daha çok olan işletmelerin daha çok vergi ödeyeceği eleştirisi. Bunun sebebi olarak da işletmelerin hem alacaklarını hem de borçlarını reeskont yapmak suretiyle değerlemeye tabi tutacak olmaları gösterilmektedir. Özellikle banka kredi borçlarının reeskontu nedeniyle oluşacak reeskont tutarının vergilendirileceği düşünülmektedir.

Bu sistemde borçlar, parasal kalemler olarak dikkate alınmıştır. Parasal kalemler herhangi bir düzeltme işlemine tabi tutulmamaktadır. Mevcut tasarıda da bunun aksi bir düzenleme mevcut değildir. Yani kredi borçları reeskonta tabi tutulmayacak ve düzeltme işlemine tabi tutulmayacaktır. Ancak parasal varlıkların ve parasal yükümlülüklerin (borçlar) dönem başı ile dönem sonu arasındaki kayıp veya kazançları hesaplanmaktadır. Mevcut durumda sonuç sıfır çıkmaktadır. Çünkü enflasyon etkisi giderilmemiştir. Ancak uygulamada sonuç sıfır çıkmayacaktır ve borcu varlıklarından çok olan şirketlerde parasal kazanç çıkacaktır. Bu da gayet doğaldır. Varlıklar zamanla enflasyon karşısında eridiğine göre yükümlülükler de zamanla enflasyon karşısında erimektedir. Haliyle borcu çok olanın bu durumdan kazancı daha çok olmaktadır. Kısaca şirketten çıkacak fonlar azalmaktadır. Bugünkü durumda da çoğu kimse borç ile çalıştığından dolayı vergi yükleri de artacak denilmektedir. Bunun bir haksızlık olduğu düşünülmekte ve borç aynı borçken neden daha fazla vergi yükü ile karşılaştığı sorgulanmaktadır.

Kurlardaki düşme neticesinde dövizli borçlardaki azalmadan dolayı da bir vergi yükünün oluşacağından bahsedilmektedir. 2003 yılı içinde kurların düşmesi neticesinde borcu olanlar bir kur farkı geliri ile karşı karşıyadırlar. Örnek olarak bir milyon USD borcu olan şirketin borcu yine bir milyon USD' dir. Ama artık ödeyeceği TL tutarı daha azdır. Bunun sonucunda şirketten çıkacak fonlar azalmaktadır. Bu borç önceki dönemlerden geliyorsa vergi de çıkmamaktadır. Önceki dönemlerde bu borçla ilgili kur farkı gideri halen geçmiş yıllar zararları hesabında

bulunuyorsa vergi hesaplamadan önce bu zararlar indirilir. Bu borç bu yılda alınmış ve hep kur farkı geliri oluştuysa o zaman bu paranın harcadığı yer büyük önem taşımaktadır.

Yıllarca enflasyondan dolayı borçla çalışmaya alışan işletmeler bu durumdan çıkar sağlamışlardır. Ama bu sistemde bu çıkarları vergilendirilecektir. Böylece işletmelerin öz sermayelerini güçlendirmeleri ve yine öz sermaye ile çalışmaları da sağlanmış olacaktır. Öz kaynakları sermaye artırımını yoluyla yükseltmek bir çözüm olabilir ancak zaten işletmelerin elinde öz kaynak olsaydı bu kadar kredi kullanımına gerek olmazdı.

Enflasyon muhasebesinin gelir etkisi konusunda birbirinden farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre, mükellefler zaten ödemek istedikleri tutarda vergi beyan etmektedir. Vergi incelemeleri çok az olduğundan mükellefleri tüm gelirlerini beyan etmelerine zorlayıcı bir uygulama yapılamamaktadır. Bu nedenle, enflasyon muhasebesinin gelmesi vergi gelirlerinde ciddi bir azalmaya yol açmayacaktır. Mükellefler eskiden olduğu gibi, ödemek istedikleri vergiyi beyan etmeye devam edeceklerinden vergi gelirlerinde bir azalma olmayacaktır. Enflasyon muhasebesi uygulandığında matrahları artacak olan mükelleflerin durumu da göz önüne alındığında, enflasyon muhasebesi vergi gelirlerinde azalmaya yol açmayacaktır.¹⁴³

Andersen'in bankalar ve mali sektörde gerçekleştirdiği bir araştırmasına göre, araştırmaya katılan 82 şirketten 51'ine enflasyon muhasebesi uygulandığında, oluşan vergi matrahlarının mevcut yasal düzenlemelere göre hazırlanmış mali tablolarındaki vergi matrahlarının altına düştüğü, yani vergi matrahlarının azaldığı, 31 şirkette ise arttığı ortaya çıkmıştır. Söz konusu 82 firmanın yüzde 62'sinde vergi matrahları azalırken, yüzde 32'sinde ise artış oldu. Andersen'in finans sektörüyle ilgili çalışmasında enflasyon muhasebesi uygulandığında vergi matrahlarının azaldığının ortaya çıktığı belirtilmiş.

¹⁴³ ÖZYER M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., a.g.e., sf. 44.

Bu aslında çok sürpriz bir sonuç değildir. Çünkü bankaların reel sektörden farklı olarak aktif pozisyonda olmaları gerekmektedir. Bankanın öz sermayesi bilânçonun pasif kısmında önemli bir yekün tuttuğundan ve parasal olmayan aktif kalemlerin bilânço içinde önemli bir yekün tutmamasından dolayı bankalar her zaman için parasal aktif kalemler pozisyonunda olurlar. Enflasyonist bir ortamda da parasal aktif kalemler pozisyonunda bulunan bir bankada enflasyon muhasebesi uygulandığında matrah aşağı inecektir.

Ancak tüm bunlara dayanarak enflasyon muhasebesinin vergi kayıplarına neden olacağını söylemek yanlış olur. Çünkü enflasyon muhasebesi uygulamasından beklenen başka bir sonuç ise kayıt dışı işlemleri kayıt altına alabilmektir. Kayıt dışı işlemler kayıt altına alınacağı için Türkiye genelinde büyük bir vergi kaybı olmaya bilir, aksine KDV vb. vergilerden dolayı bir artış olabilir.

Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan Gelir, Kurumlar Ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı verilerine baktığımızda bir önceki yıla göre vergi gelirlerinin %16 oranında arttığını görmekteyiz.¹⁴⁴

Kurumlar vergisinin artış oranı ise % 11 oranındadır. Yani enflasyon muhasebesinin vergi gelirlerinde görünürde bir kayıp yaratmadığını söyleyebiliriz. Kuşkusuz her yasal düzenlemede olduğu gibi, bu yasal düzenlemede bazı kesimlerin aleyhine, bazı kesimlerin lehine sonuçlar yaratmıştır. Bazı kesimler bu uygulama sayesinde ek kazançlar elde etmişler, bazı işletmeler vergi tasarrufu sağlamış, bazı kesimler ise ek kazanç vergisi yükü ile karşı karşıya kalmışlardır.

¹⁴⁴ MALİYE BAKANLIĞI GELİRLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Gelir, Kurumlar Ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı , < www.gelirler.gov.tr>, Erişim 30.07.2005.

Ancak mali tabloların enflasyondan arındırılması her şeye rağmen ekonominin geneli için küreselleşmenin kaçınılmaz olduğu günümüzde çok olumlu bir gelişmedir.

TABLO 14									
GELİR, KURUMLAR VE KATMA DEĞER VERGİSİNİN GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (1988 - 2004) (MİLYAR TL.)									
	VERGİ	GELİR	VERGİ	KURUMLAR	VERGİ	TOPLAM K.D.V.	VERGİ	GELİR	VERGİ
	GELİRLERİ	VERGİSİ	GELİRLERİ	VERGİSİ	GELİRLERİ	TAHSİLÂTI	GELİRLERİ	+KURUMLAR	GELİRLERİ
	TAHSİLÂTI	TAHSİLÂTI	İÇİNDEKİ	İÇİNDEKİ	İÇİNDEKİ	(DAHİLDE + İTHALDE)	İÇİNDEKİ	+K.D.V	İÇİNDEKİ
YILLAR	TAHSİLÂTI	TAHSİLÂTI	PAYI (%)	TAHSİLÂTI	PAYI (%)		PAYI (%)	TAHSİLÂTI	PAYI (%)
1988	14.232	4.801	33,7	2.118	14,9	4.177	29,3	11.096	78,0
1989	25.550	9.871	38,6	3.598	14,1	6.461	25,3	19.930	78,0
1990	45.399	18.609	41,0	4.637	10,2	12.371	27,2	35.617	78,5
1991	78.643	33.355	42,4	7.063	9,0	22.832	29,0	63.250	80,4
1992	141.602	60.056	42,4	10.078	7,1	42.088	29,7	112.222	79,3
1993	264.273	106.661	40,4	19.132	7,2	81.877	31,0	207.670	78,6
1994	534.888	¹⁴⁵ 181.884	34,0	43.976	8,2	176.742	33,0	402.602	75,3
1994	587.760	¹⁴⁶ 181.884	30,9	43.976	7,5	176.742	30,1	402.602	68,5
1995	1.084.350	329.795	30,4	103.241	9,5	354.980	32,7	788.016	72,7
1996	2.244.094	676.017	30,1	189.338	8,4	743.026	33,1	1.608.381	71,7
1997	4.745.484	1.500.245	31,6	396.238	8,3	1.561.562	32,9	3.458.045	72,9
1998	9.228.596	3.481.752	37,7	748.383	8,1	2.725.083	29,5	6.955.218	75,4
1999	14.802.280	4.936.551	33,3	1.549.525	10,5	4.164.334	28,1	10.650.410	72,0
2000	26.503.698	6.212.977	23,4	2.356.787	8,9	8.379.554	31,6	16.949.318	64,0
2001	39.735.928	11.579.424	29,1	3.675.665	9,3	12.438.860	31,3	27.693.949	69,7
2002	59.631.868	13.717.660	23,0	5.575.495	9,3	20.400.201	34,2	39.693.356	66,6
2003	84.316.169	17.063.761	20,2	8.645.345	10,3	27.031.099	32,1	52.740.205	62,6
2004	101.061.191	19.688.330	19,5	9.619.359	9,5	34.325.168	34,0	63.632.857	63,0

¹⁴⁵ EDV. NAV. VE EMTV. HARIÇ

¹⁴⁶ EDV. NAV. VE EMTV. DAHİL

SONUÇ

Globalleşen ekonomik düzen içerisinde ulusal ve uluslararası kuruluşları etkileyen enflasyonun hüküm sürdüğü ortamlarda geleneksel muhasebe esasına göre düzenlenen ve tarihi maliyet bilgilerini içeren mali raporlar gerçekçi olmaktan çıkmışlar ve çoğu kez yanıltıcı bilgiler vermektedirler. Enflasyonist dönemlerde işletme faaliyet sonuçlarının gerçekte olduğundan farklı görünüm kazanması ise, faaliyet sonucunda elde edilen kazancın, enflasyonun çeşidine ve şiddetine bağlı olarak enflasyonun tüm etkilerini taşımasına ve gerçek kârla birlikte fiktif enflasyon kârının da oluşmasına neden olmaktadır.

Öz sermayesi ile çalışmak zorunda kalan işletmeler bu fiktif kârlar üzerinden vergilendirilmekte böylece kazançları değil sermayeleri üzerinden bir nevi servet vergisi ödemek durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum işletmelerde sermaye erozyonu yaratmakta ve ekonominin genelinde yatırımların ve istihdamın azalmasına neden olmaktadır. Bu durumda kalan işletmeler vergi kaçırmanın yollarını aramakta, bu durumda kayıt dışı ekonomiyi teşvik etmektedir.

Enflasyonun uzun dönemde işletmeler üzerine yaptığı en olumsuz etki, belirsizliğin hüküm sürmesi nedeniyle ileriye dönük rasyonel ekonomik plan yapılamaması ve artan risk sebebiyle işletmeleri uzun dönemli yatırımlara girişmekten alıkoymasıdır. Ayrıca enflasyon, işletmelerin sabit ve çalışma sermayeleri ile verimlilikleri üzerinde olumsuz etkilere sahip bulunmaktadır. Bu bağlamda; sabit varlıklar üzerinden ayrılan amortisman miktarının, eskiyen tesislerle ilgili olarak yapılması, gerekli yenileme yatırımlarının finansmanına yetmemekte ve bu yüzden işletmeler sabit sermaye kaybına uğramaktadır. Bu durum, işletmelerin uzun dönemde üretim kapasitesi yönünden giderek küçülmelerine yol açacaktır.

Bir ülkedeki vergi sistemi ile o ülkedeki sermaye birikimi ve ekonomik büyüme arasında çok yakın bir ilişki vardır. Ülkemizde vergi yükü yüksek, vergi

tabanı dar, vergi mevzuatı karmaşıktır. Vergi sisteminin içinde bulunduğu bu yapı nedeniyle ekonomideki kayıt dışılık bir türlü azaltılamamaktadır.

Tüm bu olumsuzlukları gidermek amacıyla yakın geçmişte üzerinde sıkça konuşulan enflasyon muhasebesi uygulamasına 5024 sayılı yasa ile 01.01.2004 tarihinden itibaren geçilmiştir.

Enflasyon muhasebesi, mali tablolarda yer alan muhasebe verilerinin paranın satın alma gücü karşısındaki durumlarını değerlendirmek yoluyla düzeltme işlemine tabi tutulmasıdır. Bu düzeltme işlemi, muhasebe verilerinin günü gününe kaydedilerek toplandığı defterlerde muhasebe tekniği uygulanarak yevmiye kayıtları şeklinde değil, mali tablolarda yer alan sonuçlar üzerinde yapılır. Diğer bir ifadeyle, enflasyon muhasebesinde muhasebe kayıtları değil, bu kayıtlardan elde edilen mali tablolar düzeltme işlemine tabi tutulur. Dolayısıyla enflasyon muhasebesi, geleneksel muhasebe kayıtlarından elde edilen sonuçlara ilişkin alternatif muhasebe niteliğindedir.

Enflasyon muhasebesinin amacı, paranın satın alma gücünde meydana gelen değişimin yarattığı parasal etkilerin mali tablolarda yer alan parasal tutarlara yansıtılmasıdır. Dolayısıyla enflasyon düzeltmeleri sonucunda, muhasebeden elde edilen mali tablolardaki parasal tutarların, hem mali tabloların düzenlendiği tarihteki paranın satın alma gücünü yansıtacak şekilde getirilmesi, hem de bu satın alma gücüne göre faaliyet sonuçları düzeltilerek kamuya açıklanması sağlanmaktadır. Böylece işletmenin muhasebe verileri, muhasebenin temel kavramlarına uygun hale gelecek, mali tablolar hazırlanma amaçlarına uygun bilgilendirme aracı haline getirilmiş olacaktır.

Enflasyon muhasebesi, paranın satın alma gücündeki değişimlerden etkilenen muhasebe verilerinin, bu verilere dayanarak karar alma durumunda bulunan ilgililerin gereksinim duydukları sağlıklı ve doğru bilgi ihtiyaçlarına uygun olacak biçimde,

katsayılarla düzeltilmesi işlemidir. Böylelikle, karar alma durumunda bulunanlara, enflasyondan olumsuz etkilenen parayla ölçülme kriterinin sakıncaları giderilerek doğru, sağlıklı ve yeterli bilgi sunulabilmektedir.

Mali tabloların enflasyon muhasebesi kuralları uygulanarak uygun bir şekilde düzeltilmesi, işletme yönetimi kâr dağıtımını düzeltilmiş mali tablolara göre yapacağı için, fiktif kâr dağıtımı yoluyla sermayenin aşınmasını da önleyecektir. Aynı şekilde, enflasyon muhasebesi toplu iş görüşmelerinde reel kârlara göre değerlendirme yapılmasını sağlar. Tüm bunlara ilave olarak işletmeler, reel kârlar üzerinden vergilendirilirler. Enflasyon muhasebesi özellikle vergi mükellefiyeti açısından vergilendirmede avantaj sağlayan bir istisna veya teşvik müessesesi değildir. Günümüzde enflasyonun olumsuz etkilerini giderebilmek açısından vergi yasalarında düzenlenmiş bulunan ve yukarıda ayrıntıları ile incelenen yeniden değerlendirme ve diğer vergisel tedbirler de enflasyon muhasebesi kapsamında değerlendirilmekle beraber, enflasyon muhasebesinden anlaşılan düzenlenen mali tabloların tüm kalemlerinin değerlendirilerek düzeltme işlemine tabi tutulması olduğu artık bilinmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere işletmelerin enflasyondan olumlu etkilenmeleri mümkün olduğu gibi enflasyon nedeniyle sermayelerini yitirmeleri de ihtimal dahilindedir. Bu olasılıkların niteliğini belirleyen temel faktör ise, varlık ve kaynaklardan oluşan işletmelerin ekonomik ve mali yapılarının parasal nitelik bakımından ortaya çıkan konumlarıdır.

Enflasyonun olumsuz etkilerini gidermek amacıyla vergi mevzuatında yer alan tedbirler, sadece düzenlemenin konusunu oluşturan kalemlere yönelik düzeltmeleri ya da bu amaçla öngörülmüş vergi matrahını azaltıcı düzenlemeleri kapsamakta olup işletme varlık ve kaynaklarının topluca değerlendirilmesini sağlamamaktadır. Ekonomik kararları alanlar bu kararları alırken mali tabloları bir araç olarak kullanırlar. Mali tablolar enflasyon nedeniyle bu gerçeği yansıtamaz hale gelince tabloları esas alarak verilecek kararlar sağlıklı olmaz, fiktif kârlar ortaya çıkar. Çıkan bu görünür kârların kâr payı olarak dağıtılması sonucunda daha yüksek

vergi ödenir. Sonuçta işletmenin öz sermayesi zayıflar. Ülkedeki bu durum yabancı yatırımcı üzerinde ürkütücü bir etki yapar.

İşletmelerin kendilerine gerekli sermayeyi bugüne kadar daha çok kıta Avrupası'nın klasik modelini izleyip kredi kuruluşlarından (özellikle bankalardan) sağlamak yerine Amerikan modelini izleyip sermaye piyasalarından sağlamaya yönelmeleri halinde mali tabloların önemi daha da artmaktadır. Bu durumda da bu tabloların enflasyon etkisinden arındırılmaları kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda, bugünkü şartlarda enflasyon düzeltmesine geçişin ülke ekonomisine olumsuz değil olumlu katkısı olması beklenir. Vergi mevzuatındaki birçok hükmün (özellikle yeniden değerlemenin) enflasyon düzeltmesine benzerliği göz önünde bulundurulursa, enflasyon düzeltmesinin uygulamada yaratacağı ileri sürülen güçlüklerin o kadar da fazla olmayacağı söylenebilir. Aslında birçok tedbirle, işletmelerin vergiye tabi kazançlarını enflasyonun etkisinden arındırılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Ancak enflasyon düzeltmesi, mali tabloların yeniden düzenlenmesi ile sınırlı olup muhasebe kayıtlarını değiştirmeyecek olsa da bir maliyeti vardır. En azından başlangıç döneminde, bir vergi kaybı söz konusu olabilir. Ancak bu kayıp, zaten fiktif kazançlardan alınan adil olmayan bir vergiden vazgeçilmesi anlamını taşıdığı için kayıp sayılmamalı; adaletsiz bir durumun düzeltilmesi olarak olumlu karşılanmalıdır. Ayrıca bu yöntemin kayıt dışılığın azalmasına yapacağı katkı ile de toplamda vergi kaybı azalacaktır. Kazanç üzerinden alınan vergilerin tüm vergi gelirleri içindeki yüzdesinin pek de yüksek olmadığı göz önünde bulundurulacak olursa, enflasyon düzeltmesinin vergi gelirleri üzerindeki olumsuz etkisinin başlangıç döneminde bile çok önemli olmayacağını ileri sürebiliriz.

KAYNAKLAR

ARCHAMBAULT, J., J., ARCHAMBAULT, M., E., “A Cross- National Tests of Determinants of Inflation Accounting Practises”, The International Journal Of Accounting, Vol.34, No.2, 1999.

AGRAWAL, S., P., “Accounting for the Impact of Inflation on A Business Enterprise”, The Accounting Review, Vol. 52, No.4 , 1977.

AKDOĞAN, N., Enflasyon Muhasebesi, Kurumsal Yaklaşımlar Ve Türkiye Uygulaması, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

AKDOĞAN, N., Finansal Tablolar Ve Mali Analiz Teknikleri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.

AKDOĞAN, N., TENKER, N., Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.

AKDOĞAN N., “Türkiye’de Çeşitli Kurumlarca Düzenlen Enflasyon Muhasebesi Uygulama Esaslarının karşılaştırılması Ve Düzeltme İşlemlerine İlişkin Örnek Uygulamalar” <www.ydk.gov.tr/enflasyonmuhasebesi.htm> (Erişim Tarihi 12.12.2004).

AKGÜN, A., I.,”Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gideren Muhasebe Yöntemleri”, Vergi Sorunları Dergisi, Kasım 1998, Sayı 122.

AKYOL, E., KÜÇÜK, M., Vergi Yönüyle Birlikte Açıklamalı Yorumlu Tekdüzen Hesap Planı Ve Mali Tablolar, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2001.

ALLEN, D., “Accounting for Changing price Levels-Articulating a Problem”, Management Accounting, Vol.67., 1989.

AYGÜL, E., “Vergi Mevzuatında Yeni Düzenlemeler (5024 Sayılı Kanun Ve Enflasyon Düzeltmesi)”

<http://www.alomaliye.com/emrah_aygul_enflasyon_duzeltmesi.htm>

(Erişim Tarihi 30.03.2005).

BACH, G.L., “The Economic Effects of Inflation”, Proceeding of the Academy of Political Science, Vol.31., No.4, 1975.

BAYRAM, M., “ Enflasyon Düzeltmesi İle İlgili Bazı Düşünceler Ve Karşı Düşünceler” <http://www.alomaliye.com/murat_bayram_enflasyon.htm>

(Erişim Tarihi 30.03.2005).

BERKSUN, S., K., BİLGİNOĞLU, F., ERDAMAR C., Enflasyon Ortamında Muhasebe, Finansman Ve Vergi Problemleri, Samet Matbaası, İstanbul, 1974.

BİLİCİ, N., “Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Azaltmak İçin Türkiye’de Uygulanan Önlemler”

<<http://sosyalbilimler.atauni.edu.tr/yayinlareinflasyonunmalitablolaruzerindekietkileriniazaltmakicintukiyedeuygulananonlemler.htm>>

(Erişim Tarihi 05.06.2005).

ÇELİK, A., “Fiyatlar Genel Seviyesindeki Değişmelerin Mali Tablolara Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi: Enflasyon Muhasebesi Yöntemlerinden Fiyatlar Genel Seviyesi Modeli Uygulaması”

<<http://www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/AylinCelik.pdf>>

(Erişim tarihi 31.01.2004).

ÇELİKKAYA, A., “Gelir Ve Kurumlar Vergisinde Enflasyon Düzeltmesi I”, Yaklaşım Dergisi, Mayıs 2004.

ÇETİN, M., GÜNAYDIN, İ.,”Enflasyon-Vergi Yüğü İlişkinin Türkiye Açısından İncelenmesi”, Vergi Sorunları Dergisi, Şubat 1998.

CHENEY, G.A., “How Brazil’s Accountants Cope with Inflation”, Journal of Accountancy, Vol.170, 1990.

DİKMEN, M.B.,”Enflasyon Muhasebesi Kanun Tasarı Taslağındaki Bazı Hususların İrdelenmesi” Vergi Dünyası, Temmuz 2003.

ERDİKLER, Ş., “Azalan Bakiyeler Usulüne Gore Amortismanına Tabi Tutulmuş Ve Yeniden Değerlenmiş Binalarda Enflasyon Düzeltmesi Sonrasında Ortaya Çıkan Avantaj” Yaklaşım Dergisi, Mayıs 2004.

GIBSON, C., H. Financial Statement Analysis, South-Western Publishing Co., Cincinnati Ohio, 1992.

GÜCENME, Ü., Mali Tablolar Analizi Ve Enflasyon Muhasebesi, Marmara Kitabevi, Bursa, 2003.

GÜCENME, Ü., Uluslararası Muhasebede Teknik Sorunlar, Marmara Kitabevi, İstanbul, 1998.

GÜNDOĞAN, G.,”Enflasyon Düzeltmesinde Bazı Soru İşaretleri Ve Enflasyon Düzeltmesi İlk Geçici Vergi Döneminde Uygulanmalı Mı?”, Yaklaşım Dergisi, Nisan 2004.

GÜZELDAL, Ö., ERSOY, A., Vergi Düzenlemeleriyle Birlikte Enflasyon Muhasebesi, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004.

HACİRÜSTEMOĞLU, R., İBIŞ, C., GÖKÇEN, G., Beş yüz Büyük Sanayi İşletmesinde Enflasyon Muhasebesi Uygulama Araştırması, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 1999.

HACİRÜSTEMOĞLU, R., Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, İstanbul, 1997.

HILL, P., Inflation Accounting, A Manual on National Accounts Under Conditions of High Inflation, OECD 1996.

HILL, P., "Interest and Inflation Accounting", 25th General Conference of The International Association for Research in Income and Wealth, Cambridge, England 23-29 August 1998,

<http://www.worldbank.org/data/working/iariw4.pdf>

(Erişim Tarihi 15.01.2005).

HUGES, J., LIU, J., MINGSHAN Z., "Inflation, Foreign Exchange, and Parsimonius Equity Valuation"

<http://www.anderson.ucla.edu/documents/areas/fac/accounting/inflation.pdf>

(Erişim Tarihi 15.01.2005).

ILERI, Y., "Enflasyon Düzeltmesine Göre Amortisman Tabi İktisadi Kıymetler Ve Birikmiş Amortismanlar", Yaklaşım Dergisi, Nisan 2004.

KABUK, H., "İşletmelerin Araştırma Ve Geliştirme Harcamalarına Vergi Ertelemesi"

http://www.alomaliye.com/hikmet_kabuk_isletmelerin.htm

(Erişim Tarihi 30.03.2005).

KAÇAR, Y., "Enflasyon Ortamında Muhasebe Uygulaması Açısından Yenileme Fonu Amortisman Giderleri Mahsup İlişkisi", Vergi Raporu Dergisi, H-Temmuz 1999.

KARADENİZ, S., "Vergi Mevzuatındaki Enflasyona İlişkin Tüm Düzenlemeler 5024 Sayılı Kanun İle Yürürlükten Kaldırıldı mı?", Yaklaşım Dergisi, Mart 2004.

KARADENİZ, S., "Vergi Mevzuatındaki Enflasyona İlişkin Tüm Düzenlemeler 5024 Sayılı Kanun İle Yürürlükten Kaldırıldı mı? II", Yaklaşım Dergisi, Nisan 2004.

KARAPINAR, A., GÜRDAL, K., Enflasyon Muhasebesi, Tesmer Yayınları, No:54, İzmir, 2003.

KISHALI, Y., YILMAZCAN, D., IŞIKLILAR, S., Enflasyon Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2002.

KISHALI, Y., IŞIKLILAR, S., BOZKURT, N., Enflasyon Muhasebesi, Yöntemler, Standartlar, Uygulamalar, İstanbul, 2003.

KOCABEY İ., "Enflasyon Düzeltmesinde Esneklik"

<http://www.alomaliye.com/ibrahim_kocabey_enf_esneklik.htm>

(Erişim Tarihi 30.03.2005).

KULU, B., "Enflasyonun Vergi Yükleri Üzerindeki Etkisi Ve Ortaya Çıkan Sonuçlar", Vergi Dünyası, Temmuz 2000.

KULU, B., "Enflasyon Muhasebesi Ve Mali Tablolar Üzerinde Uygulanması", Yaklaşım Dergisi, Kasım 2000.

LEWIS, R., PENDRILL, D., Advanced Financial Accounting, , Pitman Publishing, London 1996.

McINTYRE, V.,E., "Interaction Effects of Inflation Accounting Models and Accounting Techniques", The Accounting Review, Vol.57, No.3, 1982.

NOWONTY, Ewald, "Inflation and Taxation: Reviewing the Macroeconomic Issues", Journal of Economic Literature, Vol.18, No.3, 1980.

ÖCAL, H., "Enflasyon Muhasebesi Üzerine", Yaklaşım Dergisi, Temmuz 1999 Sayı:79.

ÖNER, E., "Vergi - Enflasyon İlişkisi ve Enflasyon Vergisi ", Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 3 - 4, 1994.

ÖRTEN, R., KARAPINAR A., Enflasyon Muhasebesi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2003.

ÖRTEN, R., KARAPINAR,A., "Enflasyon Muhasebesi Ve SPK Tebliğinin Değerlendirilmesi I", Yaklaşım Dergisi, Haziran 2002.

ÖRTEN, R., KARAPINAR,A., "Enflasyon Muhasebesi Ve SPK Tebliğinin Değerlendirilmesi II", Yaklaşım Dergisi, Temmuz 2002 .

ÖZKER, A., N., "Vergi Hukuku Ve Bütçe Politikalarında Vergi Harcaması Olgusu Ve Uygulanabilir Etkinliği"

<<http://www.e-akademi.org/makaleler/nozker-1.htm>>

(Erişim Tarihi 31.01.2005).

ÖZTÜRK, B., ÖZER, M., ŞENGÜL, A.T., Vergi Kanunlarına Göre Enflasyon Muhasebesi- Teknik Uygulama Rehberi, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2004.

ÖZYER, M., A., VURAL, M., KIRATLI, A., Vergisel Açıdan Enflasyon Düzeltmesi, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2004.

PAPS, I., "Inflation Accounting and The measurement of Firm Performance", Oxford Economic Papers, New Series, Vol.34, no.1, 1982.

PEARSON, B., "Accounting For Changing Prices I Lecture Notes"
<<http://www.exeter.ac.uk/~BPearson/sobe/Courses/BEA2001/Materials/BEA2001-Lecture14.pdf>> (Erişim Tarihi: 15.02.2005).

PEKDEMİR, R., "Enflasyon Muhasebesi Mi? Yoksa Enflasyon Düzeltmesi Vergisi Mi?" Yaklaşım Dergisi, Mart 2004.

PEKDEMİR, R., " Enflasyon Düzeltmesi Muhasebe Kayıtları I", Yaklaşım Dergisi, Mayıs 2004.

PEKDEMİR, R., "Enflasyon Düzeltmesi (Enflasyon Muhasebesi) Ne Getirdi Ne Götürdü?", Yaklaşım Dergisi, Eylül 2005.

SAYARI, M., Enflasyonda Gerçek Satış Karının Saptanması, Ankara I.T.I.A Yayınları No:146, Ankara, 1981.

SÖYLER, H., "Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri"
<http://www.alomaliye.com/halil_soyler_enflasyon_fintablo.htm>
(Erişim Tarihi 31.07.2004).

SUSMUŞ, T., “ Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkilerini Giderici Önlemler Olarak Stok Değerleme Yöntemleri, Amortismanlar, Yeniden Değerleme, Yenileme Fonu ve Türkiye Uygulamaları”
<<http://bornova.ege.edu.tr/~turkers/enflasyon.html>>
(Erişim Tarihi : 23.05.2005).

TEKŞEN, Ö., ATAY, S., “ Vergi Hukuku Açısından Enflasyon Muhasebesinin Finansal Tablolara Etkisi”, Sayıştay Dergisi, Sayı : 55, Ekim-Aralık 2004.

THOMSON, G., “Inflation Accounting in a Theory of Calculation”, Accounting Organisation And Society, Vol: 12, Iss: 5., 1987.

TUNCER, S., ”Enflasyon Muhasebesi Üzerine Tartışmalar”, Yaklaşım Dergisi, Kasım 2002.

TUNCER, S., ”Türk Vergi Ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesi İle İlgili Uygulama Örnekleri I”, Yaklaşım Dergisi, Nisan 2002.

TUNCER, S., ”Türk Vergi Ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesi İle İlgili Uygulama Örnekleri II”, Yaklaşım Dergisi, Mayıs 2002 .

TURMOB, Enflasyon Muhasebesi Paneli, , TURMOB Yayınları, Ankara, 1997.

TÜZÜNER, S., ”Enflasyonun Mali Tablolara Etkileri Ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Mali Tablolarının Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi Modeline GöreDüzeltilmesi”
<<http://www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/sevilaytuzuner.pdf>>
(Erişim Tarihi 15.05.2005).

UMAN, N., HACİRÜSTEMOĞLU, R., 5024 Nolu Yasaya Göre Enflasyon Muhasebesi, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2004.

USLU, O., “Genel Hatlarıyla Enflasyon Muhasebesi”

<http://www.alomaliye.com/ozan_uslu_enflasyon_muhasebesi.htm>

(Erişim Tarihi: 16.05.2005).

UZUN, K., “Enflasyonun Mükellefler Üzerindeki Etkisi ve Vergi Kanununda Yer Alan Hükümler: Enflasyona Karşı Koruyan Tedbirler”, Vergi Dünyası, Sayı:201, Şubat, 1999.

ÜNLÜ, L., “Enflasyon Muhasebesi Gerekli Midir? Değerleme Gününde Aktifinde Emtia İle Döviz Ve Döviz Cinsinden Değer (Eurobond) Bulunduran İşletme Örneği.”, Vergi Dünyası Dergisi, Aralık 2001.

YILDIRIM, A., H., KOLOTOĞLU, O., "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ”, Yaklaşım Dergisi, Mart 2002.

WEBSTER, F.E., LARGAY III, J.,A, STICKNEY C., P., “The Impact Of Inflation Accounting on Marketing Decision”, Journal of Marketing, Vol.44, No.4, 1980.

IAS 29, “Financial Reporting In Hyperinflationary Economies”

<www.iasplus.com/standard/ias29.htm ERIŞİM 16.02.2005>

(Erişim Tarihi 18.04.2005) .

FAS COMMITTEE, Subcommittee on The Accounting Treatment of Changing Prices of The Committee on Financial Accounting Standarts, The Accounting review, Vol.52., 1977.

PWC Global, “Financial Reporting in Hyperinflationary Economies - Understanding IAS 29

<http://www.pwcglobal.com/extweb/pwcpublishations.nsf/docid/793d7880c0f7db0d802569df0053d1d3>

(Erişim Tarihi : 16.02.2005).

WORLD BANK, “Accounting for Interest Under High Inflation”,

[http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/AEG/Papers/m1\(p\)interest.pdf](http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/AEG/Papers/m1(p)interest.pdf)

(Erişim Tarihi: 15.01.2005).